

ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΣΕΛΙΔΕΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1952

3

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ,"

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΟΔΙΚΟ
ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΙ ΔΙΕΓΘΙΓΧΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΡΑΦΕΙΑ—ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ Δαγκλή 10

Ἄρ.θ. Τηλ. 3—00 καὶ 6—06

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ἐπεύθυνος συντάξεως Β. ΠΑΠΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ 3ον ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1952

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους δρ. 4.000

Συνδρομαὶ τρίμηνος δρ. 13.000. ἔξαμηνος δρ. 25.000. ἔτησίαι δρ. 50.000

Βιβλία—Ἐμβάσματα—Ἀλληλογραφία. Κ. Τζάλλαν Δαγκλή 10 Ἰωάννινα

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Β. Ι. Π.: Ἡ ἀγυρτεία τοῦ φόβου	Σελίδς	1
ΕΦΗΜΕΡΟΥ: Ἡ ποίησις στὴν ἐποχὴ μας	"	3
ΝΙΚΟΙ ΚΟΣΜΑ: Κῆπος φθινοπώρου (ποίημα)	"	3
Θ. Δ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΙ: Ἱστορία (ποίημα)	"	4
ΓΙΑΝΝΗ ΔΑΔΛΑ: Ἀπογραφή, (ἀφήγησις)	"	5
ΒΑΣ. ΚΡΑΨΙΤΗ: Ἰκεσία (ποίημα)	"	6
ΝΕΦΕΛΗΣ: Προσέλιος (ποίημα)	"	6
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΜΠΛΑΤΣΙΟΥ: Δορύντορες Μαξέλης	"	7
ΕΛΛΗΣ ΓΛΑΥΚΟΙ: Φθινοπωρινὸ ἐπιθλάμιο καὶ Γαλήνη (ποιή- ματα)	"	12
ΜΑΞ. ΜΕΕΡΣ: Ἡ καθαρὴ καρδιά (μυθιστόρημα)	"	13
ΚΩΣΤΑ ΤΑΧΤΣΗ: Στὸ π Ἰωάννινα ἔλεγχος ταυτοτήτων (ποίημα)	"	15
Τὸ Ἡπειρωτικὸ Δημοτικὸ Τραγοῦδι	"	16
ΜΙΧ. ΓΑΚΗ: Ἐπιθυμία (ποίημα)	"	17
ΦΡΙΞΟΙ ΤΖΙΟΒΑ: Νανούρισμα (ποίημα)	"	17
Β. Ι. ΠΑΠΙΑ: Ἡ Μολπή τῆς πνευμένης κραυγῆς: Τέλλος Ἄγρας	"	18
ΚΩΣΤΑ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ: Αἱ ἀπέκρυσσεν ἐν Ἰωαννίνοις	"	21
ΓΙΑΝΝΗ ΣΚΑΡΙΜΠΑ: Τζιμάρια (ποίημα).	"	24
Κριτικὴ τοῦ ἐλλείου	"	25
ΤΟΜΑΣ ΜΕΡΤΟΝ: (Μετ. Γ. Ἀναστασίου) Γιὰ τὸν ἀδελφόν μου (ποι- ήμα).	"	28

Ἐπίσης τὸ τεῦχος περιέχει τὰ Χρονικά, τὴ στήλη Ἀλληλο-
γραφίας, Πνευματικὰ γεγονότα
τοῦ μηνὸς κ. ἄ.

Η ΑΓΥΡΤΕΙΑ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ

«Εάν τὸ ἄλλας μωρανθῆ, ἐν τίνι ἀλισθῆσεται...»

Περιμένοντας κάτω ἀπ' τὰ γκρίζα κράσπεδα τῆς ὁροῦς σου, τὸν ἄγγελο τῆς Εὐαγγελίας, τὸν ἄνεμο τῆς ἀκέρειας καὶ γνήσιας ζωῆς ποὺ μᾶς ἐγκατέλειψε, τὴν εὐλογία μᾶς λευκῆς ἀχιτίδας σου, ἀποκάμαμε, Θεέ μου, νὰ ἐλπίζουμε πῶς θὰ στρέψεις κάποτε νὰ δεῖς «τὴν ἄμπελον ταύτην». Περιμένοντας, χρόνια τώρα, νέοι μ' ἐξερθρωμένη πανοπλία καὶ μὲ κουρελιασμένες σημαίες, ὄρσοι καὶ ἀνυπόταχτοι, πίσω ἀπ' τὰ τελευταῖα σου σύνορα, προσευχόμεστε ἀδιάκοπα νὰ φανεῖς μὴ σιγῆ, ἀνάμεσα ἀπ' τὰ πορφυρὰ νέφη τῆς ὁδότης μας. Ν' ἀτενίσαις ἰσχυρὸς τοὺς ἀλιγρόπιστους δούλους σου καὶ ν' ἀναστῆλῶσαις—ἂν μπορεῖς—τὴν γενναϊότητα τῆς καρδιάς τους. Γιατί δὲν ἦταν ποτὲ τόσο ἀποτρόπαιος ὁ πολυώδυνος αὐτὸς κόσμος σου, ὅσο στὸν καιρὸν αὐτὸν ποὺ τὸν ἐξευτελίζει ἡ δαίλια, τὸν ἐκθρασύνει ἡ ὑποκρισία, τὸν εὐνουχίζει ὁ φόβος.

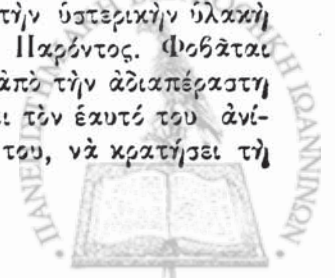
Πάνω στὸ φόβο εἶγες βασίσει, Ἐσὺ, τὸν ἐξανθρωπισμὸ τοῦ ἐσθάρου εἴδους μας. Ὅμως τώρα ὁ φόβος αὐτὸς—ἐνῶ ἀπ' τὰ πῦρ ἐκτρομακτικὰ τερατουργήματα τῶν ἰδίων σου τῶν ἔργων—ἄπλωσε τὴ μακάβρια φτερούγα του μπροστά σου, καὶ ἔγινε ἕνας δαμιονικὸς, ἀπροσμέτρητος πολυπόδας καὶ σ' ἐκδικιέται καὶ σὲ καταρρακώνει, Θεέ μου, καὶ σὲ κατασταίνει καὶ σ' ἐνα ἀκόμη τὸν ἴδιον περιττὸν στὴν αἰωνιότητα...

***

... Ἀκροβατοῦμε ψιλαφγητὰ πάνω στὸ χεῖλος μᾶς ἀτελεύτητης ἀπειλῆς. Φάσμα ἀνατριχιαστικὸ τὸ Μέλλον, φαίνεται ν' ἀκίνηται μέσα σὲ καταχθόνιες παλιμοουλίες. Καὶ μᾶς κατατρύχει ἡ ἔμμογη ἰδέα του. Καὶ μᾶς παγώνει ἡ ἀτσάλινη σιωπὴ του. Τὸ πνεῦμα τοῦ φόβου πλανιέται καταλυτικὸ καὶ ἀκαταμάχητο στὸν ἀέρα. Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ δὲν εἶναι—καθὼς λένε—ἡ ἐποχὴ τῶν μεγάλων πράξεων καὶ τῶν μεγάλων εὐθυνῶν. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ταπεινώτερης συναλλαγῆς, τῆς ἀνιερώτερης καιροσκοπίας. Εἶναι ἡ ἐποχὴ, τῶν γελοιοποιημένων ἀνδραπέδων, τῶν πολτοποιημένων συναιθήσεων. Ἡ ἐποχὴ τῆς ἰδεολογικῆς ἀληθείας, τῆς ἡθικῆς ἀγυρτείας, τῆς ἀπροσχημάτιστης λιποταξίας. Ἡ μαύρη ἐποχὴ τοῦ φόβου. Ὅλα ἐπιτρέπονται γιὰ νὰ σωθῶμε καὶ πρὸ παντὸς ἢ προδοσία, ἢ διαφυγῆ, τὸ

ἀπάνθρωπο. Ψυχολογία τυχοδιωκτικὴ, διαγωγὴ ἀνεργμάτιστη. Μᾶς ξερρίζωσε ἡ ψύχωση τοῦ φόβου ἀπὸ κάθε μας βάση καὶ μᾶς κλυδωνίζει ἐφήμερα λάφυρα στὸν ἄνεμο. Ἀπὸ ποῦ θὰ πιαστοῦμε; Πῶς θὰ γλυτώσουμε ἀπ' τὴν ἀθαιρεσία τοῦ πεπρωμένου; Ἐγινε βραχνὰς ἡ μηδενιστικὴ αἴσθησις τοῦ ἀναπότρεπτο. Δὲν εἶναι ὁ καιρὸς τῶν ἡρωϊκῶν πράξεων. Εἶναι ὁ καιρὸς τῶν ἀνομιολόγητων παραλείψεων. Αὐτὸ εἶναι ποὺ δικαιώνει κατὰ κάποιον ἀντίστροφο τρόπο τὸν J. Paul Sartre, ὁ ὁποῖος μὲ ἕναν ἀπύθμενο κυνισμὸ διακήρυξε ὅτι ἐλόκληρη ἡ ὑπαρξὴ μας ἀποτελεῖ μὴ τερατώδη χρεωκοπία. Γεννιόμαστε πραγματικὰ πλέον δίχως αἰτία, παρατεινόμαστε ἀπὸ ἀδυναμία καὶ πεθάνουμε ἀπὸ σύμπτωση. Φτάσαμε ἐκεῖ ὅπου ἡ γνώση ὁδηγεῖ στὴν ἀπόγνωσι. Καὶ ἀρχίσαμε νὰ πιστεύουμε πῶς κάθε μας πρόδοσος οφείλεται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στὸ κακοστροφικὸ ἔνστιγχο τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ θεοὶ δὲν ἔχουν τὴ δύναμη νὰ μᾶς συγκρατήσουν. Οἱ ἀξίες ἀποδείχτηκαν χωρὶς πάγιο περιεχόμενο. Τὸ αἶσθημα τῆς ἀνασφάλειας παραφρονεῖ τίς ὁρὲς μας. Δὲν τίθεται ζήτημα πῶς θὰ δράσουμε θετικὰ. Ἐπείγει τὸ πῶς καὶ ποῦ θὰ ὑποταχτοῦμε ἀρνητικὰ κάπου, τὸ πῶς θὰ ἐξασφαλίσουμε τὴν εὐνοια μᾶς σιγουρίας. Καίγια νὰ σκεπάσουμε τὴ γύμνια μας καταφεύγουμε στὸ φανατισμὸ. Ἐλευθερία κατήντησε νάναι ἢ πῦρ ἀπεχθῆς δαίλια. Ὁ ἐφιαλτικὸς ζυγὸς τοῦ φόβου.

Καὶ τὸ χειρότερο, στὴ δουλεία αὐτὴ ἔχει ἀνεπανόρθωτα κατακυλιέσει τὸ πνεῦμα. Ξέπεσε στὸ ρόλο τοῦ πειθαρχικοῦ ὁπαδοῦ, τοῦ εὐτελοῦς ὑπηρετῆ. Ὁδηγεῖται, δὲν ὁδηγεῖ. Ἀπαλλοτριώσε στὸν κυρίαρχο φόβο τὴν θαρραλέα εὐγλωττία τῆς ἀπελπισίας. Καπηλεύεται τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ του μὲ δημαγωγικὰ συνθήματα καὶ μὲ κυνικὲς σκοπιμότητες. Προδίνει τὸν ἄνθρωπο μὲ ἀνόητες δικαιολογίες ὅπως ἡ Δεοντολογία τῆς Ἰδέας ἢ ἡ Νομοτέλεια τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητας. Προδίνει τὴν ἀλήθεια καὶ φοβάται νὰ καταθέσει τὴν μαρτυρία του. Φοβάται τὰ δικαστήρια καὶ τὴν ὑστερικὴν ὕλησιν τῶν ἐγλοκρατικῶν συρφετῶν τοῦ Παρόντος. Φοβάται τὴν διάφευσιν τῆς ἀλήθειας τοῦ ἀπὸ τὴν ἀδιαπέραστη ἀγλὸ τοῦ Μέλλλοντος. Αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸ του ἀνίκανο νὰ καταθέσει τὴν μαρτυρία του, νὰ κρατήσῃ τὴ

ενένειά σου, να προκαπίσει τὴ γνησιότητά σου. Πά-
γει τὴν κριτικὴν τοῦ διαθέσι, καὶ γίνεται ὁ γαλιλαϊστὴς
τῶν ἐραδικῶν παρακρούσεων. Δὲν πιστεύει στὴν πρᾶ-
γεννητικὴν τοῦ ἀποστόλου. Ἐπαθε νὰ θυμώσει καὶ νὰ
αἰσχύνεται. Ἀποτέλεσμα αὐτοῦ πρὸ παντός εἶναι τὸ
νὰ βασιλέψει πέρα γιὰ πέρα τὴν ἰδαιόλογικὴν, ἀλατῖα, ἢ
ἠθικὴν, παρεκτροπὴν, ἢ ψυχικὴν διαστραφὴν, ὃ ἐφ' ᾧ δούλει
κυνισμὸς, ἢ ἀπέλυτη ἀδικαφορία. Νὰ ἀναχθεῖ ἀποκλει-
στικὸ κριτήριον κάθε διαγωγῆς ἢ ἄμεση σκοπιμότητα.
Νὰ ἀναγνωρισθεῖ ἡ βολιότητα ἀρετῆς. Νὰ περιφρονῆται
κάθε ἠθικὸς κανὼνας.

Καὶ τὸ ἀκρίμν, χειρότερον δὲν εἶναι τόσο τὸ κα-
τρακόνισμα γενικὰ τοῦ πνεύματος. Εἶναι ἢ ἀσύστολη
ἀσχημία, εἶναι ὁ ὑποκριτικὸς ἀφηρικισμὸς τῶν ἐκπρο-
σώπων του. Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ἔδωσαν δείγματα
ἀναξιοῦτος καὶ μικροπροεπίσης ἀπὸ τὰ ἐλασιότερα.
Γιατὶ ἔταν μπεῖς μὰ φορὰ σὲ γλιστερὸ κατήφορον τῆς
προδοσίας τοῦ ἑαυτοῦ σου, εἶσαι ὑποχρεωμένος πλέον
νὰ κατεβῆς ἐλέγκληρη τὴν κλίμακα τῆς σκοτισμένης
ἀπόστασης, ὀλόκληρη τὴ σκάλα τῆς κρουρογνημένης συ-
νειδήσεως, ἀκέρως τὸ γκρεμὸ τῆς ἀνήθικης πτώσεως.
"Ὅταν ἐπιχειρήσεις ἓνα ἐγκλημα ποτὲ δὲν ξαίρεις πόσα
ἀκρίμν, ἀπάσια σὲ περιμένουν γιὰ νὰ τὰ βγάλεις πέρα.
Καὶ ἐφ' ἡμέρου καθὼς κατήντησαν περισσότερο ἀπ' ἄλλου
—μὲ τὸ ἔριμα τους ἐξαναειρημένο ἀπ' τὴν φοβία τοῦ
φλογισμένου καὶ συντάραχου αὐτοῦ καιροῦ—δὴγνόν-
ται σὲ πράξεις ἀγοραίας κραυγῆς. Σὲ πράξεις πλαστο-
γραφίας καὶ προδοσίας τοῦ ἑαυτοῦ τους, ποὺ οὐδέποτε
τὸ ἠθικὸ θάρρος θὰ τοὺς ὀδηγοῦσε γιὰ τὴν ἐπικύρωση,
τῆς γνησιότητος καὶ τῆς πιστότητάς τους. Ὅδηγούνται
μὲ ἀκατάσχετο μένος, ἀνευθρόαστοι κοντονιέροι καὶ
θλιβεροὶ κομπάρσοι καὶ ἀρριβιστικοὶ πρόμαχοι στίς
ἐγκληματικώτερες συσκοτίσεις, στίς θρασύτερες πα-
νουργίας καὶ στίς τραγικώτερες ὀργανωμένες ἀπάτες
ποὺ γνώρισε ποτὲ ἢ πολιτικὴν, ἢ κοινωνικὴν καὶ εἰδικώ-
τερα ἢ πνευματικὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἀνδρι-
σμὸς τοῦ πνεύματος πάει νὰ χαθεῖ ἀνεπανόρθωτα. Ἡ
δῆθεν φρόνηση ποὺ ἐπικαλοῦνται ἐξευτελεῖζει τὴν πραγ-
ματικὴν φρόνηση, αὐτὴ τὴν τέλμη τῶν δυνατῶν.

Συλλογιζόμεσθε μόνο τὴ στιγμὴν αὐτὴν, τὴ δο-
κιμῶσάν των νέων μας. Ὅλην αὐτὴν τὴν ἐσθινὴν στρα-
τιὰ τῆς θελκτικῆς ἀγνότητος καὶ τῆς συνεπαρμένης
παρρησίας καὶ δίψας. Ὅλους αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἀναγκα-
σιμένοι σήμερον νὰ νοθέψουν τὴν ποιότητά τους γιὰ νὰ
ζήσουν. Αὐτοὺς ποὺ ἢ ἔλληψη γενναίου ἐμφυχωτικῶ
παραδείγματος καὶ ἠθικῆς εὐαισθησίας τοῦ περιγυροῦ,
τοὺς καθηλώνει στὴν πιὸ στυγνὴ ἀποθάρρυνση. Αὐτοὺς
ποὺ ξεμοναχιασιμένοι καὶ ἀστήρικτοι καὶ πικροὶ μὲ μάτια
θολά, μ' ἄλλοπαρμένο πρόσωπο καὶ μὲ ψυχὴ ματωμέ-
νη περιμένουν καὶ ἐλπίζουν—τί; νὰ τελειωθεῖ ὅσο μπο-
ρεῖ γρηγορώτερα τὸ μαρτύριό τους καὶ νὰ ριχτοῦν—ἂν
μπορέσουν—στὸ βρόχο τῆς ἀσυνειδήσιας ποὺ θὰ τοὺς
ἐπιτρέψει νὰ σταδιοδρομήσουν στὸν ἐλιγμὸ τῆς ἐπιτη-
δειότητος ποὺ θὰ τοὺς προσφέρει τὴν κοινωνικὴν ἀνα-

γνώρισον, σὲ ἔριμα τῆς ἰσχυρίας ποὺ θὰ τοὺς ἐπι-
μὲ τὸ ἀποθνήσκοντο. Ἡ δὲ ἢ ποτὸς σου ἔ-
κινετο ἢ ἦταν τόσο ἐκρήξον. Ἡ δὲ ἢ ποτὸς σου ἔ-
φύσων ἢ ἦταν τόσο καταθλιπτικὸν. Στὴν ἀποθνήσκον-
τικὴν τοῦ ἀποστόλου σημειώθηκε μὲ τὸ ἔριμα σου ἢ ἦ-
ἦ τ. π. α. Σπάνια σημειώθηκε μὲ τὸν βίαιον καὶ ἀ-
κροατικὴν περίπτωσιν τῆς κηρυξῆος καὶ τοῦ πνεύμα-
τος. Τίς ποτὸς, τίς αἴμα καὶ τίς δάκρυα πικρο-
μένα στὴ δάκρυα μᾶς ἀνθρώπων, ἀπέλασαν ποὺ τελει-
τήκη καὶ τελείται χωρὶς οἶκτον καὶ νεροπὴν εἰς τὸν
μας. Ἡ δὲ μολικὴν ραφιδὸς θὰ καταθώσεται ποτὲ ἢ
ἐκφράσει ὅλον αὐτὸν τὸν φαρμακὸν ὄργου τῆς ἀφρο-
νίας μας...

***

... Μὲ τὴν πράκτικα ἀπλοτή, στήν προσημῆ,
μας, πίσω ἀπ' τὰ τελευταῖα Σου πόνους, θεοὶ καὶ ἀνα-
λευτοὶ στήν τρομακτικὴ ἐπιτραφῆ ἐσχάτια Σου. Σ'
ἀνὰξήτομε θεῶ μου. Κι εἴμαστε οἱ κεραικοὶ ποὺ Σ'
ἀγάπησαν πολλὸ καὶ οἱ ἄπιστοι ποὺ Σὲ λάτρευαν πραγ-
ματικά. Μόνον μας εὐάνδλους ἐκείνους ποὺ τολμοῦν
νὰναι μόνον καὶ ἐλεύθεροι σὺν ὅλοις ἐκείνους ποὺ τολ-
μοῦν νὰναι ἐλεύθεροι καὶ λίγοι, ἐλάχιστοι σὺν ὅλοις
ἐκείνους ποὺ τολμοῦν νὰναι ἐλάχιστοι. Δίχως ἐπιλη-
πτικὸς Μεσσιανισμοῦ, δίχως εὐδαμονικὸς ψευδοαισθη-
σεις, δίχως ὑπερβίαιες ἱλιπίδες, δίχως ἐλκυστικὸς
φαντασιῶς καὶ «δίχως μυθολογικὴ πίστι, θρησκευτικὴ
ἢ πολιτικὸν τύπου, δίχως ὑστεροβουλίας μεταθανάτιος,
δίχως μηδενιστικὸν ναρκισσισμὸ καὶ δίχως ἀναρχικὴν
μνησικακίαν.» Μὲ τὸ βλέμμα θρασὺ καὶ ἐρευνητικὸ καὶ
ἀγρυπνο μόνον. Τὸ ξαίρομε πὸς μὲ τέτοια σκληρὰ καὶ
αἰώνια ἀληθινὰ μάτια ποὺ μᾶς δώρισες πολλὰ πράγμα-
τα μποροῦν νὰ μᾶς ἀνήκει ποτέ: Ἡ ἀναγκυτικὴ εὐτυχία
τῶν ἐφ' ἡμέρων, τῶν πανικέβλητων, τῶν φανατικῶν καὶ
τῶν ἐξαγριωμένων ποιμνίων Σου. Ἄν γι' αὐτὸ Σοῦ εἴμα-
θα ἀπαράδεικτοι καὶ δὲν ἔχαις καμμιά θέση πούθεν
γιὰ μᾶς, ἂν μᾶς βόσκαις ἀναξιλώστα ἁμαρτωλοὺς γι'
αὐτὴν τὴν «ὕβρη» τοῦ τραγικοῦ μας θάρρους, ἂν...
Τότε προτοῦ μᾶς κατακάψαις μὲ τὸ θεῖόν τῆς τρομακ-
μένης Σου ψυχῆς, μὲ τὴν μανίαν τοῦ μαζικοῦ Σου θυμοῦ,
μὲ τὴν εὐκολίαν τῶν ἀτεγκτων προγραμματισμῶν Σου,
γύρισε καὶ ἀντίκρουσέ μας. Εἴμαστε ἐμεῖς ποὺ σὲ πλη-
σιάσαμε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον. Κι ἂν καταθώ-
ναις νὰ διασώξαις κάποιον ἔχνος ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν Σου
θεότητα, θαύμασε—ἂν μπορεῖς—καὶ τίμησε—ἂν δὲν
φοβάσαι—τὸ συγκινητικὸν μεγαλεῖον τῶν ἐξορισμένων
δούλων Σου, τὴν ἐξείσια ἀγγελικότητα τῶν μικρῶν
Σου ἐσταυρωμένων, τὴν τραγικὴν ἐποποιῶ τῶν ὑπέδι-
των Ἰθῶν Σου. Εἶναι οἱ μόνον ποὺ δὲν καταχώνιασαν
πονηρὰ τὸ τάλαντό Σου. Καὶ οἱ μόνον ποὺ ἐπιμένουν
ἀπελπισμένα γιὰ νὰ μὴν καταστῆς περὶ τοῦ καὶ παρά-
λογος στήν αἰωνιότητα.

B. I. II.

ΤΗΣ ΣΤΙΓΜΗΣ

Η ΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗ ΝΕΠΟΧΗΜΑΣ

Δέν μπορώ νά άνεχθώ αὐτή τήν... ἀνποληψία τοῦ κόσμου (τοῦ περισσότερου) πρὸς τήν ποίηση.

Πιάστε ἕνα καθὼς πρέπει κύριο (ὅπως ὄηλ. ἡ κοινωνικὴ ζυγαριὰ τὸν ἔτοποθέτησε) καὶ μιλήστε του γιὰ πώηση. Μόλις θὰ καταδεχτεῖ νά σᾶς ἀπαντήσῃ μ' ἕνα εἰρωνικά συγκαταβατικὸ χαμόγελο. Αὐτὸ τὸ χαμόγελο, πάνω κάτω σημαίνει: «Χμ! παιδιαρίσματα...»

Θυμᾶμαι κάποιον οικονομικὸ ὑπάλληλο, κατὰ τὰ ἄλλα σεβαστὸ καὶ συγκροτημένο ἄνθρωπο πού ὄχι ἀστειευόμενος μοῦ ὑποστήριζε πὼς λίγυ—πολύ, ὅλοι οἱ ποιηταὶ ...εἶναι ἀνισόρροποι!

Βέβαια εἶναι ἀλήθεια πὼς οἱ ποιηταὶ ἔχουν, γιὰ νά ἀπλοποιήσουμε τὰ πρόματα, μιὰ ἄλλη ἀντίληψη ζωῆς. Πιθανὸν νά εἶναι, ὅπως διάβασα κάπου, «τὰ ἄρρωστα δσπρακα πού μᾶς δίνουν μὲ τήν νοσηρὴ τους ἔκκρισι τὸ θαυμαστό μαργαριτάρη». Μὰ ἀνισόρροποι; Πρὸς θεοῦ, ὄχι!

Καὶ ἡ κοινωνικὴ αὐτὴ ἀντίληψη γιὰ τήν ποίηση, εἶναι τυραννικὴ καὶ ἀλλοίμονο, (ὅπως πάντα) ἀπαιτεῖ τὴ συμμόρφωση πρὸς αὐτή. Τὶς προάλλες κάποιος γνωστός μου φίλος μοῦ ἔφερε μερικοὺς πράγματι λεπτοὺς καὶ τρυφεροὺς στίχους γιὰ δημοσίευση στὸ περιοδικό μας. Δίνοντάς μου τὸ χειρόγραφο μοῦ ἐκμυστηρεύτηκε μὲ χαμηλότερη φωνή:

—Ἐβαλα ψευδώνυμο. Εἶναι προτιμώτερο...

Κι' ὅταν ἐκπληκτος τοῦ ἐξέφρασα τὴ ζωηρὴ μου ἀπορία, μὲ λύπη μου τόνισε πὼς ὄντας ὑπάλληλος σὲ κάποιαν «σοβαρὰ ἐπιχείρηση» ἔπρεπε, πρὸς θεοῦ, νά μὴν κάνει κάτι πού θὰ κλόνιζε, ἔστω κοὶ ἄδικα, τὴν ὑπόληψή του στοὺς προϊσταμένους του πού τὸν θεωροῦσαν ἄνθρωπο πολὺ, πολὺ «σοβρό!». «Ὅπως βλέπετε τὰ πράματα εἶναι πράγματι ..σοβαρά!..

Ἡ ἐξήγηση τοῦ θλιβεροῦ αὐτοῦ φαινομένου (ὄχι γενικοῦ εὐτυχῶς) δέν εἶναι καὶ δύσκολη. Ἡ φοβερὴ πρακτικότητα τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀπορροφημένος ἀπὸ τὰ προβλήματα τοῦ καθημερινοῦ βίου, δίχως τίς περισσότερες φορές τὴν ἀπαραιτήτη παιδεία, δέν εὐκαιρεῖ νά

ἀσχοληθῇ μὲ κάτι ἄλλο βαθύτερο δέν τοῦ συγχωρεῖ τέτοιες παρεκτροπές. Γιατί ἡ ποίηση, ὅπως βέβαια ἡ ὡμορφιά, τὸ «ῶρατο» τῶν παλαιότερων, δέν ἔχει, φεῦ, κάποιαν πρακτικὴ, ὠφελιμιστικὴ ἀξία. Ἐναπτύχθηκε στὶς ὥρες τῆς σχολῆς τοῦ ἀνθρώπου, στὶς ὥρες τῆς ἀνίας του, στὶς ὥρες πού βαθεῖα κουρασμένος ἢ πονεμένος, ἐννοιωθε μέσα του νά ἀναπηδοῦν ἢ παράξενες μικρὲς φλόγες μιᾶς ἀμβιβολίας: Πι εἶναι κι' αὐτὴ ἡ ζωὴ; Τί ἄραγε ν' ἀξίζει; Ποιὸς ὁ σκοπός της; Καὶ κυττώντας ἔξω, τὴ βροχὴ ἴσως παῦ μυρμουρίζε τὸ σοφὸ καὶ διδαχτικὸ της τραγοῦδι, ἢ ἀκούγοντας τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἀνέμου στὴ γῆ ἢ κυττώντας τὴ μυστηριώδη μαρμαρυγὴ τῶν ἀνεξιχνίαστων ὄστρων νά θέλησε νά ἐκφράσῃ τὴν πρώτη του ἀγωνία, τὴν ἀμφιβολία του, τὴν πίκρα του, σ' ἕνα τραγοῦ-

δι, σὲ λίγες ρυθμικὲς φράσεις, σ' ἕνα ἄπειρο σχεδίασμα στὴν πέτρα τῆς κατοικίας του...

«Ὁλ' αὐτὰ τὰ ἐξήγησα στὸν ἀγαπητὸ φίλο μ' ὑπομονή. Κι' ἀκόμα τοῦ τόνισα πὼς, στὸ διάβολο, ἂν ἔχει μιὰν ὡμορφιά ἢ ζωὴ, τὴν ἔχει ἀκριβῶς ἀπὸ ὅλα τὰ περιττὰ πράματα. Ἐπ' αὐτὰ πού δέν ἔχουν κάποια ὠφελιμιστικὴ ἀξία, πού ἀποτελοῦν τὴν ἀναγκαία φυγὴ ἀπὸ τὴν ἀποπνιχτικὴ ρουτίνα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου πού, ἀφότου ἔφαγε τὸ μήλο τῆς αὐτογνωσίας ἔπαψε, κατὰ τεκμήριο τουλάχιστο, νά εἶναι ζῶον! Κι' ἄς λένε ὅτι θέλουν οἱ «σοβαροὶ» ἄνθρωποι πού ἀσωτεύουν τὴ ζωὴ τους μετρῶντας ὀλημερῆς μὲ τὰ κιτρινωμένα ἀπὸ τὴ νικοτίνη δάχτυλα, λίρες, παζαρεύοντας, λογαριάζοντας, ἀπατώντας κωμικοτραγικὴ παληάτσου στὴν παράξενη σκηνὴ τῆς ζωῆς...

ΕΦΗΜΕΡΟΣ

ΚΗΠΟΣ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ

Ὁ ἀγέρας ὅπου φύσηξε, φθινόπωρο χρυσὸ
αζόρπισε στὸν κήπο. Κι' ἡ θλίψη στὸν γισσὸ

μένει νά μὲ γεμίζει μνήμες πικρὲς.

Λίμνες πού σοῦ καθρέφτιζαν τὸν ἔρωτα, νεκρὲς.

Τὰ δέντρα πού σὲ ράντιζαν δροσοῦλα πρωϊνὴ
γομνώθηζαν καὶ γλέγγυται ὄλο προσμονή.

Στὶς γρέζιες σου δὲ βροῖσζω ἀνίη κι' εὐωδιά.

Φθινόπωρο ἐστάλαξε χρυσὸ καὶ στὴν καρδιά.

Μνήμη πικρὴ ἢ φυγὴ σου μένει, καὶ πονῶ.

Κι' ὀλόγουρά μου αἰσιθάνομαι τ' ἀπέραντο κενό.

ΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ

Παιδιά πὺ δὲ γνωρίσαντ ἄλλῳ θεῷ
 ἐκτὸς ἀπὸ τῆν μαῖρα τῶν γαιῶν τῆς
 γὰ πέγτων ματομένη πόνω στ. ὅς βομ. ὅς
 γὰ πέγτων π. λεμῶντας ματομένη
 σὲ μακρονές πεδιάδες πὺ δὲν ξέρων
 τὶ τόγμα τ. ὅς εἶχε φέρει ὡς ἐκεῖ πέρα
 παιδιὰ πού εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους
 τὸ κράνος καὶ τὸ δόρυ τοῦ πατέρα
 ὅπως ἐτειαζόταν γιὰ νὰ φύγη
 σὲ νικηφόρες ὑπερόντιες ἐκστρατείες
 τὸ κράνος καὶ τὸ δόρυ τοῦ πατέρα
 πὺ μόνω αὐτὰ γνόσαν ἀπὸ κάτω
 φερόμενα ἀπ' τοὺς σιωπηλεῖς, πικροὺς συντροφούς
 παιδιὰ πού εἶδαν τὴ φωτιά πὺ τοὺς μνηεῦσε
 νίκη στὴν ἄλλη ὄχθη τοῦ Αἰγαίου
 τὶ ἄλλο τοὺς ἀπόμεινε νὰ κάνουν
 μιὰ καὶ στρατὸ δικό τους πὰ δὲν ἔχουν
 παρὰ νὰ πάνε μισθοφόροι στὺς βαρβάρους
 νὰ παίξουνε στὰ ζάρια τὴν ζωή τους
 σὲ γῶρες ξένες καὶ σὲ κάμπους ἄλλους
 στὸν πεταμὸ Σαγγάριο ἢ τὸν Εὐφράτη
 προσμένοντας πὺς κάποτε θαρῶν
 ἢ δίκη καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου
 πού βασιλέας ἀπ' τὴ δική τους τὴ γενιὰ
 θαρῶν στὰ ἴδια χώματα, νὰ δώση
 δικαίωση στὸν μαῦρο θάνατό τους
 στὸ θάνατο τῶν μισθοφόρων, δίπλα
 στὸν πεταμὸ τὸν ξένο, τὸν Εὐφράτη.

Α Π Ο Γ Ρ Α Φ Η

Α Φ Η Γ Η Σ Η

Σας βλέπω νά φτάιετε πάλι και πάλι απ' τήν άπέναντι δχτη. Μπορεί νά μ' έχετε γιά τρελλή, μπορεί. Στέκομαι πάνω στην ξερολιθιά—τό μαλλιά μου ένα κουβάρι φιδία. Λέω δέ θά περάσετε κι' αύτή τή φορά, δέ θά περάσετε καμιά φορά, τοῦτα τό καμμένα δοκάρια, σπιτοτόπια και φράχτες άνασκαμένοι, τάχω σάν ένα κουβάρι άσημικά, είναι άπό τόν καιρο τής μάνας, κοί τής μάν'ας τής μάνας μου, τώρα είναι δικά μου, κατοικεβαίετε, τ' άνασκαλεύω μέσα ντή νύχτα, λέω έδω τά'νοι κι' άποκοιμιέμοι σά'μιά γέρικη λύκαινα—έσδς δέ σάς πέφτει λόγος, ένα τσοῦρμο μάτια πού μέ κοιτάτε πάνω, κάτω, παντοῦ, άπό παντοῦ. Είμαι ένα κόκκαλο πού τδγλιψε ή φωτιά τοῦ πολέμου και τ' άφησε ζωντανό, και τώρα μέ τοῦτα τά καμμένα δαυλιά τά χέρισ μου, σν κάνετε πώς σαλεύετε θά σδς συντρίψω μ' όλα τ' άγκωνάρια και τούς δρυιούς. Είχα τις θάμνιες μου και πιά δέν τις έχω, είχα τά σπία και τά άραποσία μου κοιτώρα δέν τά'χω, έτσισας λέει ή μοίρα σας, φουκαράδες και σαλιμπάγκοι μου, νά ξεράτε σάν τί σάλεμα νοῦ σάς ρημάζει, ό Θεός νά βάλει τό χέρι του. Πάτησα τά εκατό κι' έμωσ τό δόντι τοῦ μυαλοῦ μου πριονίζει κάστρα, άλέθει τά περασμένα σάν όπως ό νερόμυλος τή σοδειά, ξερεί τι έγινε κοί τι μέλλεται ακόμα νά γίνει. Κάθομαι έδω πά στό κατώφλι, χωρίς σκεπή, βλέπω πότε ανατέλλει ό άστέρας και πότε σπερίζει ή όρκούδα, ό καιρός είναι κρυμμένος και μά' άκούει. Είναι σταματημένος σέ τοῦτα τά ρημάδια άπό τότε πού τδγλιψε ή φωτιά, τούς άνοιξε λυβωματιές χοντρές ή όβίδα και τό πελέκυ. Λέω «κυρά Μελλιώ, έσῦ άπόμεινες τώρα μέ τά τρία σκυλιά σου, δέν ξέρεις άπό γράμματα όμως μπορείς νά βουτήξεις τό δάκτυλο μέσ στό αίμα. Μ' έτούτο τῶ δάκτυλο έγραψα τούς σταυρούς στα καλυβδύπιτα, σέ κάθε έμπατή, τρεις πέντε, δέκα, δέν ξέρεις άπό μέτρημα, πέταξε τά σάνταλα, τά μάνταλα, τά τσουράπια σου, έντεκα, δώδεκα, δεκαπέντε, δεκάξι». Είναι όλοι τους έδῶ ό Βάγγος, ό

Σταθής, ή Μάγδα τ' Άμίστη, ό Παναγής ό Μπέκρος, ό Γκαβός ό Τσάταλος, οι Γιακουμπαίοι. Αὐτόν τόν βρήκα στή ρεματιά δίπλα στό διβόλι νά κόβει τό ψωμί τοῦ Θεοῦ, τόν άλλο νά βλοστημά, ξεμπλέχοντας τά ρημάδια τά δίχτυα του, εκείνην πιό κάτω άνάμεσα στις παπαρουνες μ' άνασκωτά σκέλια και ματωμένη τήν πουκαμίσα της. Έσείς πού είσαοτε τότε, σέ τί βυζιά ρυφούσατε χολή, κάτω άπό τις φωλιές, τί νόνατα, προσπαθώντας νά ξαναμπήτε στήν κοιλιά τής μάνας σας, ένα τοῦρμο μάτια πού μέ κοιτάτε πάνω, κάτω, παντοῦ, άπό παντοῦ. Έπειδής έγώ είμαι έδῶ, ένι ριζιμιό κουφάρι, οκιάχτρο τῶν άμσρωλων κι' άν έδ γυρίσατε τις πλάτες έτσι νά κώνω θ' άδράξω εκείνα τ' άγκωνάρια πού σάς έλενα. Σας βλέπω κι' έλας νά φεύγετε σκουντρυφλώντας ό ένας τόν άλλο, όμως έγώ μένω και θά μείνω γιά πάντα μέ τά τρία σκυλιά μου, τόν Άράπη, τόν Γκέκα, τό Στρούφουλα. Πάνω άπ' τό κατώφλι μου όρίζω ένα στρέμμα γής, αυτό δέν είναι στρέμμα, είναι ό κόσμος μου, τόν β.γ. ίζω κηλά, ξέρω, έδῶ τούς έχω καταχωνιάσει δυό μπόγια κάτω και περιμένω νδναι με τήν καινούργια βλάστηση και τό φύτρωμά τους, άνάμεσα στό ρύζι και τό σουσάμι πού έσπειρε τό χέρι τους, θά τούς δῶ νά πετάνε τό μπόι τους, σάν ένα δάσος άτάργηγα δεντρικά. Δέν είναι δεκάξι, είναι δεκάξι χιλιάδες, όχτώ εκατομμύρια μπόγια είναι, ένας Θεός ξερεί πδς μοιάζει άνθρωπος μ' άνθρωπον, τούς έχω γνωρίσει πολλές φορές νάρχονται, μέ φαριά και μονόξυλα, χιλιάδες άδερφοξάδερφα και σύντεκνοι νά μοῦ παρασταθοῦν σέ χαρά ή σέ λύπη μου. Έτσι νά τούς κράξω άπό τούτη τήν καπνισμένη βίβλα μέ τήν κορακοφωνή μου, πού'ναι όπως φυσά τό ξεροβόρι στή λαγκαδιά, σηκώνονται όλοι, και τότε είναι πού ή ρόδα τοῦ καιροῦ θά ξαναρχίσει ν' άλέξει. Τώρα ή νύχτα πέφτει. Πέφτει και ξαναπέφτει. «Μελλιώ, τώρα τό κάθε τί μέ τή σειρά του», λέω. Έπειδή ή νύχτα γεννά έκδίκηση, γεννά και τή δικαιοσύνη πού άναπαύει τις

καρδιές τῶν άνθρώπων. Πρώτα νά κατέβω στή Βόσσα. Άφότου τό χέρι τῶν άντρῶν δέν είναι πάνω στό καμάκι, τά χέλια μπορώ νά τά φουχιάζω πλεξιές—πλεξιές. Είναι ξεχειλη ώς άπάνω. Κι' ακόμα τά βλέπεις νά σέρνονται μέ τις κρύες κοιλές τους ώς τά χωράφια. Τά ρίχνω, κι' άλλα κι' άλλα, κουβαριαστά, μέσ στην καλαθούνα μου. Χέλια γιά τούς πεθαμένους. Φωνάζω, κι' άς μην άκούει, τή μικρή βαφτιστικιά «Τζέλκα». Κι' ή λαγκαδιά άπαντάει «Τζέλκασα, μωρή Τζέλκα, νά τούς τά πās δλα, λέω, τό νοῦ σου νά διαβασιοῦν μέ τή σειρά τά δνόματα». Μοῦ φίνεται νά βαβίζει σά μικρή κουτάβα άπ' τό κοκό της «Σήμεγα δέν είναι ψυχροσάββατο λέει, δέν είναι ψυχροσάββατο». Κάθομαι σταυροπόδι. Βλέπω τόν άστερα ν' ανατέλλει, κάτω τά κοιμισμένα νερά και π' έχω. Τό μπολερό, έτούτο τό γιλέκο μέ τις χάντρες. Σάν ένας άργαλιός πού φαίνει ξεφαίνει τά έντόσθια τής κοιλάδας. Άνοιγω τά κιτάπια τοῦ άντρός μου πού έφυγε κι' έμεινος γκρινιάζοντας. «Σύχασε Εϋθύμη, σύχασέ πιά, λέω και ξαναλέω, άς τά χρωστά, θά μάς τά δώσει σάν σηκωθεί κι' αυτός μ' όλους τούς σκοτωμένους. Τά χέλια ξανασφίγουν τά μούσκουλα άνάμεσα στα σκόρπια κόκκαλα». Πριν νοιμηθῶ άπλώνω τά χέρια μου νά τούς σ' επάσω. Πόσοι είναι; τρεις, πέντε, δέκα, δέν ξέρω άπό γράμματα, πετώ τά σάνταλα, τά μάνταλα τά τσουράπια μου, έντεκα δώδεκα, δεκαπέντε, δεκάξι. Καληνύχτα σας καληνύχτα σπόροι μου, σπόροι τής κοιλιάς μου, στοιχειά μου. Όπου νδναι θά ξεμελώσει κι' έχω νά φυλάξω γερά τή βόρδια μου. Άκόμα μιά μέρα, χριστιανοί μου, κάνετε καρδιά, ακόμα μιάν άνοιξη, άδέρφια μου. Ποιός μιούφερε τούτη τήν κούνια πού μοσκοβολά σάπιο κρέας, νά τήν κουνῶ πέρα δῶθε ώς τήν αύγή— αύγή χρόνος; Κ' ή κούνια νά τρίζει, τά θέμελα νά τρίζουν, τό σκυλί νά ούρλιάζει. Παρασάνταλος κόσμος. Κι' έγώ πέρα δῶθε τήν κούνια μου. «Σύχασε Εϋθύμη, σύχασε πιά, σύχασε».

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΛΛΑΣ

ΙΚΕΣΙΑ

"ΠΡΟΣΗΛΙΟ"

Ταξιδεύω μὲ τὰ φιλόμηνα τῶν ἄστρων σὲ μακρινὴ ἔρημο
 ποῦ τὴ βάνει τὸ πνεῦμα τῆς σιωπῆς.
 Ἦ ἀχνιστὸ νὰ θρῆν ἕναν κήπο
 γιὰ νὰ στῆσω ἕνα θναίνο.
 Ζητάω ν' ἀγναντέψω μιὰ θάλασσα
 γιὰ νὰ ταξιδέψω τὴς λύπες μου.
 Ζητάω μιὰ ἀπαλή νύχτα
 γιὰ νὰ φτάσω τὴν κατοικίᾶ τῶν Θεῶν.

Τὸ ξέρω πῶς μὲ γέννησε ἡ ἔραγγι.
 Τὸ ξέρω πῶς ἀρραβωνιάστηκα τὸν ἥλιο.
 Τὸ ξέρω πῶς παντρεύτηκα τρικυμισμένα πέλαγα.
 Κοιτάζω ψιλλὰ τὴς ἀσημένιας βεράντες τ' οὐρανοῦ
 Κοιτάζω ἐμπρὸς τὴν ἀπέραντη ἔρημο
 καὶ πνύω τὸ κλάμμα μου.

Παιδάκια σέρνουν τὰ πόδια τους
 στὴ ζεστὴ ράχη τῆς ἄμμου
 μὲ τὴς τσάντες γεμάτες θαμνοφυλλὰ
 μὲ τὴς τσέπες γεμάτες πετροχελιδόνα
 μὲ τὸ ζέφυρο στὰ μαλλιά τους.

Ἄδερφέ μου, ἄνοιξε διάπλατα τὴν πόρτα τοῦ κήπου σου
 ν' ἀκούσεις τὴ μελωδία τῆς ἐρήνης τοῦ
 τὴν ἦρα ποῦ τὰ παιδιὰ θὰ δροσίζουσι τὰ πόδια τους.
 Ἄνοιξε διάπλατα τὴν πόρτα τοῦ κήπου σου
 γιὰ νὰ νοιώσεις τὴν ἀλλοτρίαν τῆς γαλήνης
 τὴν ἦρα ποῦ τὰ παιδιὰ θὰ τὸν γυμνώνουσι
 ἀπὸ τὰ μυριόχρωμα λουλούδια καὶ τὴς βραχιῶς
 ποῦ μὲ τόση σοφία σχεδίασες.
 Καὶ τότε
 μὲ τὴ μνήμη κλεισιμένη στὴ φοιγία σου
 μὲ τὴ ἔραγγι σφαιλισμένη στὰ μάτια σου
 κοίτα ἕνα πεφτάστρι ποῦ χάνεται
 κοίτα χιλιάδες ἄστρα ποῦ γεννιῶνται
 ἀγναντεύει τὴν ἀπέραντη ἔρημο
 καὶ σκῆψε σὲ γυμνὴ προσεγγί, σὲ θερμὴ ἰκεσία
 στὴν πανάργα καὶ τῆς σοφίας.
 Ἔτσι πάντα θάμαστε ἀδέρφια.

Θεέ μου
 Σὲ ὀραματίζομαι στὸ ἀλλόθριο πέπλο τῆς σιωπῆς.
 Μετὰ γχολες νότες σκορποῦν
 οἱ στρατιῆς τῶν ἀγγέλων.
 Ἀλλήλοῦσα, ἀλλήλοῦσα.
 Μετὰ γχολες νότες σκορποῦν
 οἱ στρατιῆς τῶν ἀνθρώπων
 ποῦ ἔχουσι ζέψαι στ' ἀλέτρι σου

Σφιχτοδέθη τὸ χέρι μου
 μὲ τ' ἀψὶ πεπρωμένο
 ἀπὸ τότε π' ἀκούστηκαν
 τῶν χορδῶν οἱ ἀνάστες,
 ποῦ ἡ μοῖρα μου τέτυπσε
 στὴς καρδιάς τὴν κιθάρα.

Καὶ θαδίζω στὸ πλάι σου
 τραγουδώντας τὸ αἰώνιο
 τῆς ζωῆς χτυποκάρδι,
 δίχως φόβο καὶ μίσος·
 γιὰ τοῦ χρόνου τὴς χίμαιρες
 καὶ τὴς ἀγνωστες μπόρες.

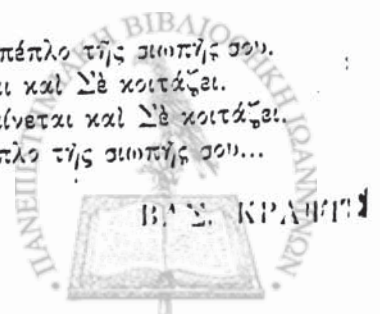
Ξεδιψῶ μὲ τὴ σκέψη, μου
 ἀπ' τὴ κρίνη τοῦ νόστου
 καὶ ρουφώντας τὴν ἀρρητη
 τῆς στιγμῆς πλατωσύνη,
 προχωρῶ μὲ δλάναφρο
 τὸ φανὸ τῆς ἐλπίδας.
 Προχωρῶ καὶ συντρέφοι μου
 μιὰν αὐγὴ καὶ μιὰ δύστη,
 μιὰ διμορφία καὶ μι' ἀσκήμια.

Προχωρῶ μὲς στὰ κόκκινα
 μονοπάτια τοῦ αἵριου,
 πλοῦ φεύγουσι κοιμένες
 οἱ κορδέλες τῶν χιτῶν.
 Λύοι ντάλιες φρέσκα
 εὐὸ ἀνοιχτὰ παραθύρια
 εἰν' τὰ χέρι μου νάτα,
 τῶνα χέρι δικό σου,
 τ' ἄλλο χέρι τῆς Μοίρας.

«ΝΕΦΕΛΗ»

τὸ παρθενικὸ θναίνο τους.
 Σπαρακτικῶς κραυγῆς ἀντιχρῶν
 ἀπὸ στρατιῆς τῶν ἀνθρώπων
 ποῦ ὑψώσαν ματωμένα μπαϊράκια
 στὸ ἔνομα τῆς ἀγάπης σου.

Θεέ μου
 Σὲ ὀραματίζομαι στὸ πέπλο τῆς σιωπῆς σου.
 Ὁ χρόνος θουθαίνεται καὶ Σὲ κοιτάζει.
 Ἡ ἀνθρωπότης θουθαίνεται καὶ Σὲ κοιτάζει.
 Θεέ μου, σκίσε τὸ πέπλο τῆς σιωπῆς σου...

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΕΤΕΙΟΣ

ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ

«Αλλάζουν, ασφαλώς, πολλά πράγματα από την εποχή που ζήσε κι' έγραψε το λιγιστό του έργο ο ποιητής της «Λήθης». Πλήθος τὰ γεγονότα τὰ σημαντικά που μεσολάβησαν, πολλοί και ποικίλοι παράγοντες σφυρηλάτησαν την σύγχρονη ψυχικότητα, διαφορετική, αναντίρρητα από την αντίστοιχη της εποχής εκείνης. Καί, το κυριώτερο, δυο παγκόσμιοι πόλεμοι, μās χωρίζουν, έρόσημα σημαντικά, με τεράστιες τις συνέπειές τους στον ψυχικό μας δίο, στην νοστροπία, στη ζωή μας. Πλήθος τὰ σημαντικά ζητήματα που διεκδικούν τα κοινά διαφέροντα, απειράριθμα τὰ δυσεπίλυτα προβλήματα που χαράσσουν με πληθυσμόν, τὰ έρωτηματικά τους στις σύγχρονες συνειδήσεις. Έλλοχεύει, λοιπόν, ο κίνδυνος της ανεπιχειρότητας, ή μομφή της επανόδου σε γνωστά και παρωχημένα κρύβεται στην πρώτη άρδα που ήα χαράξουμε.

Ωστόσο ή στροφή του προβολέα της μνήμης μας σε μιάν αυθεντική μορφή, της πνευματικής και πολιτιστικής μας Ιστορίας, αυταπόδεικτο κι' αυτονόητο πώς συνδέεται με τὰ προβλήματα του καιρού μας, τουλάχιστον ως τὸ σημείο εκείνο που εφάπτεται: στο θέμα της πνευματικής μας ανασυγκρότησης.

Έκτος όμως τούτου, είναι γνωστό πώς για την ιδιαίτερή μας πατρίδα ή ένασχόλησή μας την ώρα τούτη, με την ευκαιρία της 41ης έπετείου από τον ήρωικό του θάνατο, με τη ζωή και τὸ έργο τὸ Λορέντσου Μαβίλη, έχει ιδιαίτερη σημασία. Γιατί ο δεξιόταχνης συντετογράφος κρατούσε πάντα ξεχωριστή θέση στην ευγενική κι' αίσθητική του καρδιά για τὰ Γιάννινα κι' άγωνίστηκε και μόχθησε θετικά για την έλευθερία τους, ποτίζοντάς την και με τὸ αίμα του ακόμα.

Δέν ήάταν έξ άλλου άσκοπο νά ξαναφέρουμε στη μνήμη μας την υπέριχη φυσιογνωμία, τον άνώτερο κι' άδαιμόνιο χαρακτήρα, τον εύθύ, άγνό κι' ειλικρινή άνθρωπο, τον άληθινό τζέντλεμαν, τον γνώσιο εύπατρίδη, τέτοιος που στάθηκε στη ζωή του ο Μαβίλης. Η ένασχόλησή μας, τέλος, με τὸ λιγιστό σέ ποιότητα, μὰ τόσο μεστό σέ ποιητική, άξια έργο του, ίσως μās παράσχη την εύκαιρία ν' άντλήσουμε διδάγματα άπ' αυτό, ίσως συντελέση στο νά γίνει περισσότερο αίσθητό τὸ παράδειγμα της ήθικά ώραιότητας ζωής του, στερεώνοντας και τεκμηριώνοντας έναν

στενώτερο δεσμό με την Έθνηκή μας παράδοση.

Έτσι ή χωρίς αξιώσεις ότι εξάντλησε τὸ θέμα της, Ιστορική, τούτη αναδρομή, ήα θεωρήσει ότι πέτυχε τὸ στόχο της αν σταθή, άφρημή, για μιὰ καθολικώτερη κι' άδρότερη, προβολή της γαλήνιας κι' έπιρλητικής φυσιογνωμίας του πατριδολάτη ήρωα, στη μνήμη του όποιου, εύλαβική προσφορά, άφαιρώνεται.

Ο Λορέντσος Μαβίλης, γυιός του Παύλου Μαβίλη και της Ιωάννας Καποδίστρια—Σούφης, γεννήθηκε τὸ 1860 στην Ήβάκη, όπου ο πατέρας του υπηρέτουσε Πρόεδρος στὰ Δικαστήρια, επί Άγγλικής πρισταςίας. Οι πρόγονοί του ήταν Ισπανοί εύπατρίδες, κι' ο πάππος του, Δόν Λαυρέντιος Μαβίλης, υπηρέτησε πολλά χρόνια ως Προξενός της Ισπανίας στην Κωνσταντινούπολη. Περνώντας σ' ένα από τὰ ταξίδια του από την Κέρκυρα, τότε σαγγνεύτηκε από την φυσική όμορφιά του νησιού, την πραότητα των κατοίκων του και τον προηγμένον τους πολιτισμό, ώστε έγκαταστάθηκε εκεί για πάντα, άφου παντρεύτηκε Κερκυραία από την οικογένεια Πιέρρη. Πάππος επίσης του ποιητή, άπὸ την μητρική γραμμή, ήταν ο κόμης Καποδίστριας—Σούφης, πρωτεξάδελφος του Κυβερνήτη Ιωάννου Καποδίστρια και μάμμη του, ή θεία του Γεωργίου Θεοτόκη, τὸ γένος Δούσημανη.

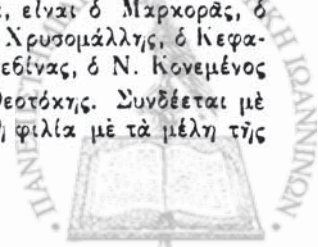
Η μητέρα του ποιητή έζησε πολλά από τὰ χρόνια της νεότητάς της στο πατρογονικό της κτήμα, στην έξοχή της Κέρκυρας, ανάμεσα στους χωρικούς, στο άπλο κι' άπέριττο φυσικό περιβάλλον κι' άγάπησε τη δημοτική γλώσσα, τὰ δημοτικά τραγούδια, τους θρύλους, τὰ έθιμα και τις λαϊκές παροιμίες και την άγάπη της αυτή την μετελαμπάδευσε και στο γυιό της.

Τὰ έγκύκλια μαθήματα ο Λορέντσος τάμαθε στην Κέρκυρα στο φημισμένο Λύκειο «ο Καποδίστριας», άπ' όπου άπεφοίτησαν κι' άλλοι όνομαστοί συμπατριώτες του, κι' είχε καθηγητή του τον Ιωάννη Ρωμανό, γνωστό Έλληγιστή και Ιστορικό της μεσαιωνικής Ηπειρού. Άφου τελείωσε τὸ λύκειο φεύγει τὸ 1878 για την Άθήνα κι' έγγράφεται στη φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου της. Μὰ δέν έμεινε εκεί παρά ένα μόνο χρόνο και τὸ 1879 φεύγει για την Γερμανία όπου πήγε για νά έπιδοθή σέ φιλοσοφικές και φιλολο-

γικές μελέτες. Χαρακτηριστικό για την περίοδο αυτή της ζωής του είναι τὸ παρκάτιω απόσπασμα από ένα άρθρο του σουςπουδαστή και φίλου του Ηλία Πανταζοπούλου: «Ο Μαβίλης ήλθε εις την Γερμανία προσελκυσθείς από την ποιήσιν της τότε φοιτητικής ζωής, με τās παραδόσεις του κώδικος τιμής και των λοιπών μεσαιωνικών έθίμων, τὰ όποια ήρμιζον εις την φύσιν και τās κλίσεις του. Έπεδόθη ψυχή τε και σώματι εις την πολυθόρυβον αλλά ποιητικήν ζωήν των φοιτητικών σωματείων. Η έξαιρετική του άνδρική καλλονή, ή εύσυνείδητος τήρησις όλων των κανόνων της έθιμοτοπίας, μέχρι της άδαμίστου ζυθοποσίας άκόμη, ή άκλόνητος ψυχραιμία του εις τās μονομαχίας, τὸ εύγενές και έντιμον του ήθους του, τον άνέδειξαν έναν ιδεώδη τύπον φοιτητού, τον όποιον μεθ' ύπερηφανείας έπεδείκνυον οι Γερμανοί συνάδελφοί του τότε και μετά συγκινήσεις και θαυμασμού αναφέρουν άκόμη, και σήμερα». Καί από ένα γράμμα του ίδιου πρὸς την μητέρα του: «Ο Μαβίλης είναι ο χρόνια μεγαλύτερός μου, ένας ξανθός νέος, ώραιος σαν Άρχάγγελος—οι Γερμανίδες τον λέγουν ο νέος Άπόλλων—πολύ ζωηρός και έξυπνος άλλ' άριστοκράτης, εις τούς τρόπους...»

Στη Γερμανία ο Μαβίλης έμεινε 14 έλόκληρα χρόνια. Δόθηκε στη μελέτη των άριστουργημάτων του άρχαιου κλασικού κόσμου, αλλά και των εύρωπαϊκών λογοτεχνιών. Γνώριζε ή εύρωπαϊκές γλώσσες, κι' έμαθε και την σανσκριτική, από την όπειά μετέφρασε τὸ έπος «Νάλας και Νταμαγιάντη», που δέν πρόφτασε νά τὸ τελειώσει και τὸ συμπλήρωσε ο άδελφικός του φίλος Κώστας Θεοτόκης.

Τὸ 1890 πέρνει τὸ δίπλωμα της φιλοσοφίας από τὸ πανεπιστήμιο του Έρλάγκεν της Βαυαρίας και λίγο πιό ύστερα γυρίζει στην άγαπημένη του Κέρκυρα. Είναι τακτικό μέλος της συντροφιάς που με κέντρο τον ιδιόθυμο εκείνο στοχαστή και πνευματικό διογράφο του Σολωμού, τον Ιάκωβο Πολυλά, έδημιούργησε έλόκληρη σχολή, την Κερκυραϊκή ή Έπτανησιακή Σχολή. Μέλη της συντροφιάς αυτής, έκτός από τον Πολυλά, είναι ο Μαρκοράς, ο Καλοσοφός, ο Χρυσομάλλης, ο Κεφαληνός, ο Ν. Κογεβίνας, ο Ν. Κονεμένος κι' ο Κώστας Θεοτόκης. Συνδέεται με μεγάλη κι' άγνή φιλία με τὰ μέλη της

συντροφιάς αδελφής και ξεχωριστά με τον Κώστα Θεοτόκη, του οποίου 12 χρόνια μεγαλύτερός του στάθηκε πνευματικός οδηγός και δάσκαλος. Κι' οι δύο εφρόντατα γλωσσολογιστές, ώστε να μπορούσαν να επικοινωνούν στο πρωτότυπο με τους κλασσικούς κάθε τόπου και κάθε εποχής, μετωπιμένοι από σπουδή και από μάθηση, συνδέονται μ' αδελφική φιλία, που δεν τή σκιάζει το μεταγενέστερο ιδεολογικό τους ξεστράτισμα. Νά τι γράφει ο Κώστας Θεοτόκης στην κοινή τους φίλη Βιργίνη Λεντρινού: «Σ' αυτή τή Βιβερέη, οραδού, θυμάμαι ανάλογα Ολιβερά γεγονότα, που μου φαίνονται πώς τάξιζα σ' άλλη ζωή, αφού τὰ πρόσωπα που ήταν τότες μαζί μας μίσησαν για τους κόσμους τής ανυπαρξίας. Είμαστε τόσο φίλοι ο Μαβίλης κι' εγώ. Είχα τότες αισθανθεί το λεπτό φτερούγισμα τής αγάπης σιμά μου και είχα αποσιωπήσει σ' έναν άλλο άνθρωπο, ζητώντας λίγο τόπο στην ψυχή του, γιατί από μικρός είχα αισθανθεί πώς μοναχός είμαι αδύνατος για τής ζωής τό ταξίδι. Και μελετούσαμε με τον Μαβίλη, άντάμα στο σπίτι του, και μ' έδίδαχνε, κι' εκαταλάβαινα πόσο ήμουν κατώτερός του και στο αίσθημα και στην ποιητική δύναμη και πόσο δίκαιο είτανε νάχει αυτός τὰ πρωτεία στη φιλία μας και νά του είμαι αποσιωπημένος σά σκλάβος και τὰ μάτια μου εδάκρυζαν. Και μου είχε άλλοτες διηγηθεί όλες τīs δόξες τīs ποιητικές της ζωής, τήν αμέλεια στα μαθήματά του και τīs τρέλλες του κι' ή αν για όλα αυτά περήφανος πολύ περισσότερο παρά για τὰ ποιητικά του χαρίσματα, τήν γνώση, τήν ποιητική δύναμη. Κι' ευρέθηκε μέσα σ' ένα βιβλίο ένα παλιό γράμμα τής μάνας του, πελαμένης τότε, και μαζί τὸ διαβάσαμε. Τὸ παραπονόταν για τὰ έξοδα που έκανε στο έξωτερικό, δυσανάλογα με τήν οικονομική του θέση, κι' έλλαγιε τὸ σπίτι τους που έπεφτε και δεν επρόφταναν νά το φτιάσουν. Η καμμένη ή μάνα είπα. Μ' εκύταξε λοξά, αγριεμένος κομάτι, και μουπε «δὲν ἀδίκησα παρά τὸν εαυτό μου οὔτε και τὸν εαυτόμου».

Όλα αυτά τὰ χρόνια μέχρι τὸ 1896, ἀφοσιώνεται στην μελέτη και τὸ στοχασμό. Μέσα στη γαλήνη του νησιού του με ιδανικό του τήν διαρκή προσπάθεια για τήν πνευματική και ψυχική τελειοποίηση και άνοδο, μα και τήν απέραντη Πατριδολατρεία του, θεμελιωμένη στην κληρονομιά τὸ Σολωμού και στην προσωπική διδασχή και άσκηση τὸ Ηεσυλά, ακολουθεῖ τὰ μεγάλα πρότυπά του. Μακριά από τὸ θόρυβο τής αγοράς, στοχαστικός, λιγομίλητος, ἀπλώνει έταστική τή ματιά και τήν

σκέψη, του στα προβλήματα που αντιμετώπιζε τὸ Έθνος μας τότε και κυριώτατα στην Έθνική, Ολοκληρωτή, Ενάρητος, νεώθια τήν άρετή στην πλατύτητα ήθικη, τής σημασία κι' ἀπλωναι τὸ ένδιαφέρον του στην προκοπή τὸ Έθνος. Γράφει χαρακτηριστικά τήν εποχή, εκείνη, στο φίλο του Αντρέα Κεφαλήν: «Τώρα που είμαι, με τὸ συμπάθειο, κι' έρω Δόκτωρ, επιθυμῶ νά έχω ακόμη τήν αγάπη και τήν εκτίμησή, τὸν φίλον μου και δὲν σκοπεῶ ν' αλλάξω οὔτε ζωή, οὔτε αρχές. Ο,τι θά κατορθώσω εἴ, τήν ζωήν μου, θά τὸ κατορθώσω μένοντας συνεπής, χωρίς ν' ἀπαρηνηθῶ οὔτε μιά μένη πράξη, οὔτε μιά μόνη στιγμή, τής παρασμένης μου ζωής, ή, άλλοίως δὲν θά κατορθώσω τίποτα. Διὰ τούτο θέλω νά μένω εἰς τήν ατιμώφερα τής ήθικῆς που ανέπνευσα ὡς τώρα».

Τὸ 1897, με τīs πρώτες τουφεκιές που ακούγονται στην Μεγαλόνησο Κρήτη, τρέχει με τὸν Θεοτόκη κι' άλλους του φίλους έθελοντές, νά αγωνιστή για τήν έλευθερία τής. Τόσο φλογίζεται από τὸ πατριωτικό ιδανικό, από τὸν άγώνα τής ήρωϊκής Μεγαλονήσου, ὡστε στη συνείδησή του ταυτίζει τήν Θεία Δικαιοσύνη με τήν ἀποκατάσταση τής ανεξαρτησίας τής. Γράφει σὲ συνέντευ τὸ τής εποχῆς εκείνης:

«Ν είναι ένας θεός δικαιοκρής
Σὺ θά τὸ δαίεις. Λευτεριά τής ήρῆτης...

Τὸ 1897, πάλι: ἐπὶ κεφαλῆς παληοκαριῶν τὸ νησιού του, περνάει στην Ήπειρο, ἐνῶ ὁ Θεοτόκης ἐπὶ κεφαλῆς συχωρικῶν του πάει στη Θεσσαλία. Τραυματίζεται στο χέρι και χάνει τὸν άγγλο φίλο τὸν Δάρρη σὸν ὅποιο άφιερώνει κι' ένα συνέντευ. Για τήν σημασία ὅμως που έχουν στη ζωή τὸ ήρωα — ποιητή οί πολεμικῆς εκείνης περιπέτειες ήθ μιλήσουμε παρακάτω.

Από τήν άτυχία εκείνη, εκστρατεία τὸ 1897 ὡς τὸ 1910 που τὸν βλέπουμε Βουλευτή στην Έθνοσυνέλευση, ἀποσύρεται στην ήσυχία τὸ σπουδαστηρίου του για νά στοχαζεται και ν' αναμνησθεῖ τὸ ιδανικό του και νά σμιλεύη τούς στίχους του. Κι' όλα αυτά τὰ χρόνια τής περισυλλογῆς και τὸ στοχασμοῦ, συγκροτεῖ τὸν σπάνιο χαρακτήρα του, ανεβάνει σκαλί - σκαλί τὸν κόσμο τὼν ιδεῶν, τρέφει «μὲ λογισμό και μ' ένειρο» τὰ ιδεώδη του, ὡς που νά σημαίνει τὸ πλήρωμα τὸ χρόνου για νά τὰ σφοαγίσει και με τήν ζωή του ακόμα.

Τὸ ξέσπασμα τὼν Βαλκανικῶν πολέμων, τὸν βρίσκει, σ' ήλικία 52 χρόνων, Λοχαγὸ στο Σῶμα τὼν Γαριβαλδινῶν, νά μάχεται για τήν αγαπημένη του Ήπειρο. Κατεβάνοντας μετὰ τήν κατάληψη τὸ Μετσόδου για τὰ Γιάννι-

να, συναντῶν στα ήθηματά του Δρόσκου έαυτὸς ήθρηκῆς θανάσις ποδ' αναγκάστη, και νά βίγη, ὁ ήθρηκῆς μπροστῆ στην ορημικότητα τὼν επισημημένων. Σὲ πολεμικό συμβούλιο που γίνεται, ἀποφασίζεται από τήν πλειονότητα τὼν άρχηγῶν ή επισημοήρησι, σ' εὐνοιαότερες θέσεις. Μά ο Μαβίλης διαφωνεί. Τὸ ὄραμα τής χλιστετραγυδισμένης Πατριωτιδας, τὸ ιδανικό τής Λευτερίας πάνω από τήν θρολική Ήπειρωτική πρωτεύουσα, τὸν τραβᾶν σάίγαστα πρὸς τὰ μπρός. Και προχωροῦν. Τὰ ήθρηκῆ ούλια χαλάει: σφυρίζουν γύρω τους. Οί συμπολεμιστές του ηερίζονται αλόγητα. Ο ήρωας ποιητής, πάντ' αλόγητος, πάντοτε ήθρηκῆς μπροστά, με τὸ χαρακτηριστικό έρυθρό πιλίχιό του, τραβά για τήν κορυφή, τὸν λόφο. Τότε τὸ ήθρηκῆ ούλι τὸ τρυπᾶ τὰ δύο μάγουλα και πείθεται από τὸν Παπαφώτη, ήρεκῆ τὸ τμήματος, ν' ἀποσυρθῆ, για νά τὸ επιδέσει στο παρεκλήσι τής Αγίας Παρασκευῆς, ὅπου είναι τὸ πρόχειρο χειρουργείο. Κι' ὅπως καθάλλα πάνω σ' αλόγο, γυρίζει σὲ μιά στιγμή νά ιδῆ, τὸ τμήμα του που μάχεται, δεύτερο ὅλι τὸ τρυπᾶ τήν καρτιέδα. Τήν στιγμή εκείνη φτάνει και ὁ ταγματάρχης του Ρώμας, πληγωμένος κι' εκείνος ελαφρά, κι' ὁ ποιητής βλέποντας τὸν άρχηγὸ μαζεθεῖ: τίς στερνές του δυνάμεις, κατεβάνει απ' τὸ αλόγο, και χαιρετώντας σὲ στάση προσοχῆς, τὸ σφίγγει τὸ χέρι, λέγοντας: «Έπερίμενε πολλές τιμές από τὸν πόλεμο τούτο, ὄχι ὅμως και τήν τιμὴ νά πεθάνω για τήν Έλλάδα» και σιωπάζεται νεκρός. Ο συμπολεμιστές του τὸν έθαψαν εκεί και τὸ 1933 μ' εὐγενική φροντίδα τὸ Δήμου Κερκύρας και τὸν επισήμων Ήπειρωτικῶν Αρχῶν τούστησαν ένα ἀπέριττο μνημεῖο με γραμμῆνα τὰ στερνά τὸ λόγια.

Αὐτῆ είναι σὲ γενικῆς γραμμῆς, τὴν ζωή κι' ὁ θάνατος τὸ Λορέντσου Μαβίλη.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Για τήν σωστή αξιολόγηση τής ποιητικής προσφοράς τὸ Λορέντσου Μαβίλη και μιά δίκαιη εκτίμηση τὼν επιτευγμάτων τής, μᾶς είναι ἀπαραίτητὸ νά προσδιορίσουμε και νά έρευνήσουμε σὲ γενικῆς γραμμῆς, τήν κοινωνικὴ πνευματική και πολιτιστική κατάσταση τής εποχῆς τὸν στην περιοχή τὼν ἐπιλησιῶν.

Όταν με τὸ πάρομο τής Βασιλειουσσας, τήν ἀποφράδα εκείνη Τρίτη τὴ Μάη τὸ 1453, οί σοφοί κι' οί λογάδες τὸ Γένους έφευγαν τήν μαγία τὸν κατακτητή, τὰ Ίόνια νησιά στάθηκαν σὲ δρόμο τους πρὸς τή Δύση, ὁ πρώτος:

σταθμός. Γιατί η τουρκική, κατάκτηση σταμάτησε στις ακτές τους, λέει και ο άσιατικός βαρβαρισμός, «το ξώφρενο άσιανό μεθύσι», θάμπωθηκε μπροστά στις μενεξεδένιες και γοητευτικές τους άχρογιαλιές. Πολλές Βυζαντινές οικογένειες έγκαθίστανται στα νησιά του 'Ιονίου κι' ιδιαίτερα στην Κέρκυρα. Οι Λασκάρηδες, ο Διπλοβατάζης, ο τελευταίος Δεσπότης της Πελοποννήσου Θωμάς Παλαιολόγος, ο χρονογράφος της άλωσης Φραντζής κι' άλλοι, βρίσκουν εκεί καταφύγιο κι' άσυλο.

Από το 1205 άκόμα, τα 'Ιόνια νησιά ζούν κάτω από Βενετσιάνικη κατοχή. Το γεγονός αυτό στάθηκε άφορμή για μιá συνεχή έμπορική και πνευματική επικοινωνία των κατοίκων τους με το δυτικό κόσμο. Οι συνθήκες ώστόσο της Βενετσιάνικης κυριαρχίας δέν είναι πρόσφορες για την δημιουργία της πνευματικής άριστοκρατίας των έπτά νησιών που κατά τον 14ον αιώνα, κυριάρχησε επί δεκαετηρίδες στην 'Ελληνική πνευματική ζωή. Και τούτο γιατί έκτός από τους εγγενείς των νησιών που απολαμβάνουν μαζί με τους Βενετσιάνους τή πρόνομια τή διοίκηση, μαθαίνουν την γλώσσα τους και καρπούνται, ως ύπηκοοι της Γαλινοτάτης Δημοκρατίας του 'Αγίου—Μάρκου, έμπροσθεν και οικονομικών ώφελημάτων, οι πολλοί, στερημένοι πολιτικών ελευθεριών και πνευματικής ανεξαρτησίας, κυφορούν στις δύσκολες ώρες της ξενικής κατοχής, τή 'Ιδανική της 'Ελευθερίας και χαλκεύουν στις ποικίλες δοκιμασίες της τήν 'Εθνική τους συνείδηση. Και χρειάστηκε ή Γαλλική πώτα (1798—1814) κι' ή 'Αγγλική έπειτα προστασία (1816—1864) με τις φιλελεύθερες άρχές των έγκυκλοπαιδιστών και τήν άναγνώριση του δόγματος των 'Εθνοτήτων των έποίων γίνεται φορεή, για να συγχροτηθή κατά τις άρχές του 14ου αιώνα τή πρώτη, ουσιαστικά ανεξάρτητο, 'Ελληνικό Κράτος. Και τούτο γιατί κι' οι δύο αυτές προστασίες, με τή προβάδισμα της Γαλλικής, βοήθησαν τή σύνολο του πληθυσμού των νησιών στή ν' άποκρίση ένα είδος πολιτικής αθθυπαρξίας με τήν έγκαθίσταση των πρώτων τυπογραφείων, τήν κυκλοφορία βιβλίων κι' έντύπων και τή ένοχημα σχολείων, όπου από τή 1848 άναγνωρίστηκε επίσημη γλώσσα ή 'Ελληνική. Έκτός τούτου ή τάξη κι' ή πειθαρχία, ή χρηστή διοίκηση και ή οικονομική και έμπορική άνάπτυξη δημιουργούν συνθήκες πρόσφορες για τήν άνοση της Παιδείας. Ταυτόχρονα απολαμβάνουν πληρέστερα τή ποικίλα άγαθά της γειτνιασεως με τή Δύση. Οι στρηλατημένοι οι 'Επτανησιώτες από

τόν πόθο της άνόδου, και κάτω από ευνόικες οικονομικές συνθήκες στέλνουν τή παιδιά τους στή 'Ιταλική Πανεπιστήμια νά μορφωθούν. Η 'Ιταλία ήταν τότε ή πιό πολιτισμένη χώρα της Εύρώπης. Τά γραμμικά, οι τέχνες, ή μουσική άνθιζαν περίλαμπρα εκεί και βοηθούσαν στην είσαγωγή των νέων φιλοσοφικών θεωριών κάτω από τις όποιες μορφολογούνται οι νεώτερες ευρωπαϊκές κοινωνίες. Έτσι ο Εύρωπαϊκός διαφωτισμός διωχετευμένος με τόν τρόπο αυτό στή 'Επτάνησα, συντηρεί άναμένη τήν λαμπράδα για τήν 'Εθνική άποκατάσταση.

Η προνομιούχος, λοιπόν, γεωγραφική τους θέση, τή φυσικό περίβάλλον, ή στενή έμπορική και πνευματική επικοινωνία με τή Δύση, βοήθησαν στή διάπλαση και τήν άνάπτυξη της έπτανησιακής κοινωνίας και δημιουργήσαν τήν περίφημα πολιτιστική και πνευματική παράδοση, τή γνωστή με τή όνομα 'Επτανησιακή Σχολή, που στάθηκε μιá από τις μεγάλες καταβολές στή Νεοελληνική Γραμματεία.

Μά τή ξένα πολιτιστικά στοιχεία δέν ήταν παρ'ά τύποι εξωτερικοί, χωρίς νά μπορέσουν νά παραμορφώσουν τή συνείδηση της 'Εθνοτήτας που τήν έχουν σ' έντονο βαθμό άνεπτυγμένη οι 'Επτανήσιοι. Ο πόθος της 'Ελευθερίας, ή έφεση για τήν 'Εθνική άποκατάσταση τους φλογίζει άσίγαστα. Οι πρωτεύουσες των 'Επτά νησιών γίνονται κέντρα που ποικιλότροπα βοηθούν τόν άπελευθερωτικόνάγωνα. Κι' άφου ή Κέρκυρα μιá δόση τόν πρώτο κύβερνήτη του ελεύθερου 'Ελληνικού Κράτους, τή μεγαλοφάνταστο Καποδίστρια, γίνεται μετά τήν άποκατάσταση του Βασιλείου, τή κέντρον ήγετικών μορφών που με κάθε τρόπο προετοιμάζουν τήν ένωση. Γίνεται, κατά τή λόγιο του Παλαμά, «ή γνησιώτερη καλήδρα του Νεοελληνικού πνεύματος». Γιατί εκεί ίδρύεται τή πρώτη Πανεπιστήμιο, ή 'Ιόνιο Λυκαδημία, όπου διδάσκουν οι καλύτεροι 'Ελληνες σοφοί (Κων. 'Ασώπιος, Νικόλαος Πίκουλας, Άνδρ. Κάλδος, Θεόκλητος Φαρμακίδης, Ν. Βάμβας κ. ά.) κι' όνομαστοί ξένοι φιλόλογοι συντηρούν μιá διαρκή επικοινωνία με τήν ευρωπαϊκή παιδεία.

Κι' έτσι στή πέρασμα των αιώνων και των δοκιμασιών, με θασικό κι' άναλλοίωτο πυρήνα τήν 'Ελληνική τους συνείδηση, άναπτύσσονται στή 'Επτάνησα ήγετικές και πνευματικές μορφές που δεσπόζουν κυριαρχικά σ' όλον τόν 19ον αιώνα στήν 'Ελληνική πνευματική χώρο. Από τήν παράδοση αυτή ξεπηδάει ή πνευματική πρωτοπορεία του 'Εθνους που τή βοηθεί σημαντικά στή όρόμο της

άνόδου και της άυτογνωσίας. Τό βοηθεί στή διάπλαση και θεμελίωση του Νεοελληνικού Μύθου, με άπρογοναίους λίθους τις έρεές έννοιες της 'Ελευθερίας, της Όμορφιάς, του ζωντανού γλωσσίδργάνου. Συντελεί τέλος στην άνασύνδεση του γήματος του άναγεννηθέντος νεοελληνικού κόσμου με τήν Βυζαντινή κι' άρχαία κληρονομιά του.

Δημιουργοί και συντελεστές στήν κίνηση αυτή στάθηκαν πολλοί.

Ανάμεσά τους ξεχωριστή θέση κατέχουν ο Σολωμός, ο Βολαωρίτης, ο Κάλδος, ο Πολυλάς, ο Ζαμπέλιος, ο Τερτσέτης, ο Μαρκοράς, ο Καλοσσούρος, ο Λασκαράτος κι' άλλοι. Κληρονόμος και συνεχιστής αυτών τήν τελευταία δεκαετία του 14ου αιώνα και τήν πρώτη του είκοστου είναι κι' ο Μαβίλης. «Στή Μαβίλη έχουμε τήν τελευταία μεγάλη άναλαμπή της λυρικής δημιουργίας των 'Επτά νησιών» σημειώνει χαρακτηριστικά ο Κ. Δημαράς στήν 'Ιστορία του της Λογοτεχνίας. Κι' ο Αίμ. Χουρμούζιος, αναφέροντάς τον μεταξυ εκείνων που συνδέονται στενότερα με τήν Σολωμική παράδοση σημειώνει: «Ο Λορέντος Μαβίλης, έλιως έξέχων λυρικός, συνδέεται περισσότερο με τήν νέαν ποιητικήν γενεάν, ή όποια επέτυχε νά άναρμονισή τή διάχυτα δημιουργικά στοιχεία άπανταχού της Χώρας και νά έμφανισή ένιαίαν, άνευ δηλ. τοπικών άποχωρήσεων, τήν ποιητικήν συνείδησιν της νεωτέρας 'Ελλάδος».

Παρά τή σπανιόλοιο αίμα πούτρεχε στις φλέβες του, ή σκέψη του κι' ή ψυχρόσύνη του σφυρηλάτησε άκατάλυτους δεσμούς με τήν λαγαράδα, τή φινέτσα και τήν κλασικότητα του 'Ελληνικού τέπιο. Από παιδί άκόμα, κάτω από τήν άκαταμάχητη επίδραση της μητρικής επίβολής, άγάπησε τή φύση του νησιού του, κι' έζησε τήν μετ'όλους και τούς καμηούς της. Λέπυνε τήν ευαισθησία του στή εξαίσια νησιώτικα λυκαυγή, και στή άπαλό, ρόδινο χρώμα του Κερκυραϊκού οούρουπου. Δημιούργησε στή ευτυχισμένα παιδικά του χρόνια, μνήμες και νοστολγίες που στήν κατοπινή του ζωή ήλ τις ζούσε έντονα. Λύκνισε τή δνειρά του στήν άφρισμένη και διάφρανη ήάλασσα που περιβρέχει τή νησί της Νausικιάς. Όστόσο δέν μπορεί κανείς νά ίσχυρισθή σοβαρά πως ή γνωριμία του ποιητή με τούς ευρωπαϊκούς κλασικούς, δέν άφησε επίδραση στή έργο του. (Ομως παρ'ά τή ποσοστό των επιδράσεων αυτών στή έργο του Μαβίλη, κυριαρχική και δεσπόζουσα διαφαίνεται και στους στίχους του αλλά περισσότερο στήν καθόλου αντί-

λαφύ, του για τήν Τέχνη, ή επίδραση του Σολωμού και τής Σχολής του.

Εύθης από τήν πρώτη του νεότητα ο Μαδύλης γεύθηκε τόν Σολωμικό «κλίμα». Δέν είχαν περάσει πολλά χρόνια από τόν θάνατον του Σολωμού, όταν έβρέθηκε μαθητής στό λύκειο στην Κέρκυρα. Στή μνήμη των συγχρόνων και των διασχόντων του ακτινοβολούσε έντονα τόν ποιητικό κάλλος, ή φυσιογνωμία κι' ή λόγος του Έθνικου μας Βάρδου. Οι συνθέσεις του και τά τραγούδια του πού τάξερχν απόξω και τά τραγουδοούσαν πολλοί, αποπνέον από ένα μαγευτικό σμίξιμο του μεγάλου και του χαριτωμένου κάτι σαν απόσταγμα πολλής συγκινησεως και λογισμού. Ένας όμορφος κόσμος, ήθικός, αντικατοπτρίζεται στό ποιητικά του νοήματα. Φέρνει ή στίχος του στην άρχαιοπληχτη ως τότε ποιητική παράδοση, μιά καινούργια νότα, ένα πρωτόγνωρο ρίγος συγκίνησης. Κληρονομεί με τόν θάνατό του ή Σολωμός στην νεοελληνική ποίηση τήν μουσικότητα και τήν λυρική υπόβλητικότητα του άδολου λυρισμού πού άνθισε στην Εύρώπη πολλά χρόνια κατόπιν. Κληροδοτεί τ' όραμα ενός κόσμου ιδεατού, χωρίς κακία και μίσος, γεμάτου καλωσύνης κι' ανθρωπισμού. Με τόν επιμελημένο, διασυνετικό δούλεμα του στίχου και τής πρόζας του, με τήν άσίστη λαχτάρα για τόν κατάλληλο συνταξιασμο μορφής και περιεχομένου, βοηθεί τούς συνεχιστές του νά βρούν λύση στό άληθινά, «οικονομικό» πρόβλημα τής έκφρασης. Κληροδοτεί επίσης τήν ζωντανή γλωσσική αντίληψη και σωστά καταυθύνσεις γά τόν μεγάλο πρόβλημα, τόν γλωσσικό. Γράφει τόν 1833 στον Τερσέντη: «Χαίρεται νά παίρνονται για ξεκίνημα τά δημοτικά μας τραγούδια, ήθάθε όμως έποιος μεταχειρίζεται τήν κλέφτικη γλώσσα νά τήν μεταχειρίζεται στην ούσία της κι' όχι στην μορφή της μόνο. Καλό είναι νά ρίχνη κανείς τις ρίζες του πάνω σ' αυτά τά χνάρινα, δέν είναι όμως σωστό νά σταματά εκεί. Πρέπει νά ύψώνεται κατακόρυφα... Τόν Έθνος ζήτα από μας τόν ηθικόν τής δικής μας διανοίας, ντυμένον Έθνικά». Κληρονομεί άκόμα μιάν άπέραντη, Έλληνολατρεία με τόν κλασικό πιά στοχασμό του: «Κλείστε μέσα στην ψυχή σου τήν Ελλάδα και ή άίσθανθής νά λαχταρίζει: μέσα σου κάθε είδους μεγαλειό και ήάσαι ευτυχισμένος».

Από αυτό τήν παράδοση, έπηρέα σταχά κι' έμπνεύστηκε ή Μαδύλης.

Είχε τήν τύχη νάναι μαθητής και πολλά χρόνια φίλος του Ίακώβου Πολυλά, του άπαράμιλλου αυτού έριμνευτή κι' αναδημιουργικού κριτικού του Σολωμικού έργου. Συναναστρέφεται τα-

κτικά τόν Πολυλά και τόν κύκλο του κυριά στό λόγια, στην πράξη, και στό κείμενα του πνευματικού διογράμμου του Σολωμού τόν στοχασμό και τά ιδανικά του μεγάλου Διατάκτου, όπως τά διατηρεί ζωντανά ή Πολυλά.

Έτσι, θηραυτής του Σολωμικού ιδανισμού, άφιερώνει τήν ζωή του στην ύψηλή διακονία τής Τέχνης και τής Πατριδας.

Τόν ποιητικό έργο του Μαδύλη δέν τόν χαρακτηρίζει ή ποσότητα. Με πλούσιο ποιητικό ιδανικό, με σωστή κι' άσίστη αντίληψη, για τήν άρμονία μορφής και περιεχομένου και τή σύζευξη όλων εκείνων των στοιχείων πού άφροτίζουν τόν ποίημα, άστανίζει πολύ τά κείμενά του, δουλεύει τά σονέττα του μέ έπιμονή δύσκολα ίκανοποιούμενου λεπτοουργού. Χαρακτηριστικό είναι τόν γεγονός πώς τήν ήμέρα του θανάτου του βρέθηκε επάνω του ξαναδουλεμένο και γραμμένο σ' ένα έπισκεπτήριο, τόν τελευταίο χρονολογικά σονέττο του με τόν τίτλο «του κάκου». Είναι ή πρώτος πούδωσε τ' άριώτερα σονέττα στην γλώσσα μας και πολλά άπ' αυτά είναι άξεπέροχα ως τά σήμερα.

Η άμφιβολία για τή μορφή πού πήρε ή έμπνευση, τόν ταραχά για τήν τελειότητα, ή άσίγαστος άγώνας για τήν ιδανική έκφραση, άστανίζον έπιμονα τόν Μαδύλη. Τόν ποιητικό άλλως τε είδος πού καλλιέργησε, τόν σονέττο, άπαιτεί μεγάλο δούλεμα μορφής, υποχρεωτική όλιγογραφία. Τόν παράδειγμα των καλύτερων σονετογράφων στην γλώσσα μας, τού Γιάννη Γρουπάρη και τού Μαδύλη, μας βεβαιώνει γ: αυτό άδιαφιλονίκητα.

Παρνασιακός στην τεχνολογία του με σύμβολοστικές τάσεις, άποτυπώνει στους στίχους του τά γνωρίσματα των δυό αυτών επιδράσεων.

Αντικειμενισμός, άσίστη ήρηση στιχουργικών κανόνων, περιγραφικήτητα χαρακτηρίζουν πολλά του ποιήματα. Βραδύτερα, ώστόσο, με τόν μέστωμα τής ποιητικής του και τόν ώριμασμα τής τεχνικής και τού γλωσσικού του όργάνου, χάνει ή ποίησή του τή σκληρόδα και τήν ψυχροτητα του παρνασιασμού, κι' ένα κρυφόν λυρικό ρεύμα τήν αναρριπίζει, γίνεται ή στίχος του πύς μουσικός, πύς άνάλαφρος. πύς αϊ ήέριος:

Πεταλοόδες πετούν
μέ τήν άλλη ζήτούν
Μές τ' άγκάθια κι' άπάνω στους κρίνους
Έτσι οι ρίμες περνούν,
Έτσι οι ρίμες γυρνούν,
Μές τούς έρωτες, μέσα στους θρήνους

Τόν νερό ροδολά
άπ' τόν ράχο ψηλά
κι' αναδίνει γλυκύτατον ήχο.

Και τόν βακίον γυνή.
κι' ά και και σιγάνα
κις τόν τανού τήν παλακί, τόν σέχο

Έτσι, εκείνος πού θηραύει τόν παρνασιασμό και τόν έξωτικό στην ποίηση, κάθε λογής διαστρεφές κι' άνομιλόγητα διώματα, νά μόν άστανίζον στην άκρόαση ή τήν άκρόαση στίχων του Μαδύλη. Γιατί λείπει άπ' αυτό τόν ζωνόχοι και τόν άφέντι, ή έκζητησι, όθην πρωτότυπων, και ραφινέ άσσημαίων. Άπουσιάζει τόν άδέδαχο και τόν μισοδωμένο. Στ' ός στίχους του διαχετεύεται ελικρινής, άγνή, ή άνάπαυσι, μις ψυχής μπροστά στό φαίνόμενα τής ζωής και τού κόσμου.

Τραμάρην' άστρα στό νερό τά ζάγγη τους
[πλάγιαζούν,
πού όναίρατα τής θάλασσας τής κομιομένης
[μιαζούν.

Ότε' ένα φύλλο τρέμει
στο δάσος και μέ τά πουλιά
Στων δέντρων τή μουσικολία
μέ τας ψευρούχιας μαζωχιας γλυκοκοιμούν
[ται οι άνέμοι.

Έχει πού ή πλάση φαίνεται πώς σαν νεκρή
[οιγιάει
έκ' ή τιλέρμη ψυχή του ποιητή γρικαίει
αίθέρια άρμονία.
Άκούει τ' άστέρια νά λαλούν.
Τά Χερουβείμ ν' άντιλαλούν.
Στή γαλανή του σύμπαντος άπέραντη Έκκληση
[οία.

Έκείνα τά λαλήματα ή ποιητής τ' άκούει
Κι' έχει μαθαίνει: Έτσι γλυκά τήν λήρα του
[νά κρούει

Κι' ούρανικά νά ψάλλη.
Όναίρατα μαγευτικά
Έλπιθα, άγάπη, Ίδανικά,
Τής Ξυροφάδας τά καλά, τής Άρετής τά κάλη.

Τόν πρωτότυπο έργο του ποιητή, πού λίγο μετά τόν θάνατό του, στοργική άσελφική φροντίδα, κι' ή μόθος άδελφικού φίλου, τού Κώστα Θεοτόκη συγκέντρωσαν κι' έδωσαν στην δημοσιότητα, είναι όλο κι' όλο 50 σονέττα, έκτός από τις μεταφράσεις. Άνάμεσα τους ξεχωρίζουν κατάδηλα και στολίζουν από τότε όλες τής ποιητικές άνθολογίες ή Έλλά κι' ή Αθήνη. Στο πρώτο ή πόθος τής εϋθανασίας όρίσκει τήν ταριασθή του έκφραση και παίρνει κάτι άπό τήν διαύγεια του όρίζοντα του νησιού του. Η ποίησή του φαυνομενικά φιλοσοφική, έπιτυχάνει λυρικά έπιτεύγματα πού δέν άκούονται συχνά στό Νεοελληνικό Παρνασό. Δέν πιάνει τήν πένα κι' ά τραγουδίζει με τήν έλπίδα τής ύστεροφρημίας ή του θορούδου γύρω άπό τόν όνομά του. Οι στίχοι του άγνά λυρικοί, φέρνουν στό φώς τούς συναίσθηματικούς κραδασμούς μις ψυχής πού πολλά έζησε, πολλά γνώρισε, πολύ δοκιμάστηκε. Γι' αυτό συχνά κάτω άπό τήν φαυνομενική κρούστα τής παρνασιακής άταραξίας νοιώθει ν' αναπάλλει.

ζεστή, ζωντανή, μιὰ καρδιά με τούς πό-
νους της και τις δοκιμασίες της, ξεχύ-
νεται έ λυρισμός και σε συνεπαίρνει:

E Λ Η Α

Στην κουφέλα σου έφούλασε μελίσσι,
γέριξη, έλληξ, που γέρνει με τή, λίγη
πρασινάδα που άκόμα σε τυλίγει
σε νάθελα να σε νεκροστολήσει.

Και τό κάθε πουλάχ, στο μεθίσι
της αγάπης πιπιζοντας άνοίγει
στο κλαρί σου έρωτιάριχο κυνήγι,
στο κλαρί σου που δέ θά ξαναβίσει.

«Ω πόσο στη θανά ή σε γλυκάνουν,
μή τή μαγευτική βού που κάνουν,
έλοζώντανης νιότης έμορφάζει»

που σε θύμηρες μέσα σου πληθαίνουν
ώ να μπορούσαν έτοι να πεθαίνουν
και άλλες ψυχές της ψυχής σου άδερφάδες.

*Έλάσσονες τόνοι, χαμηλές φωνές,
συγκρατημένα συναισθήματα. Μά ωστό-
σο, παρά τήν έλλειψη μεγαλοστομίας
και γοερών κραυγών, νοιώθεις ν' αναρ-
ριπίζονται μυχιαίτατα συναισθήματα,
έναν ανθρώπινο πόνο που μεταρσιώνει-
ται σε ποίηση:

Λ Η Θ Η

Καλότυχοι οι νεκροί που ληρμονάνε
την πίκρια της ζωής. Όντας ευήλοη
έ ήλιος και τό σούρουπο άκολουθήσει
μην τους κλαίς, έ καημός σου όσος και νάναι.

Τέτοιαν ώρα οι ψυχές διφοών και πάνε
στις ληρμονιάς τήν κροσταλλενια έρώση
μά, βούρκος τό νεράκι θά μαυρίσει,
ά στάξη γι' αυτές δάκρυ έθε αγάπανε.

Κι' αν πισόν θολό νερο ξαναθιμοώνται,
διαθαίνοντας λιθάδια από άσορόβηλι,
πόνους παληούς, που μέσα τους κοιμοώνται.

*Α δέ μπορείς παρά να κλαίς τό δελτι,
τούς ζωντανούς τά μάτια σου άς ηρηήσουν;
Μέλου - μά δέ βολει να ληρμονήσουν.

*Ομόφυγα από τούς κριτικούς του
ή, Έλληξ κι' ή Λήθη θεωρούνται τά έλε-
γειακά άριστουργήματα του Μαβίλη.
Λές κι' είναι κοιμάτια από δημοτικό
μοιρολόγι, πιδ σφιχτά, πιδ δουλεμένα
στη μορφή και πυκνά στο νόημά τους.
Στίχοι που ή άκρόασή τους γαληνεύει
για λίγο τό σάσεισμα της ψυχής μπρο-
στά στο άγνωστο, κατασιγάξει τήν έν-
διάθετη στον άνθρωπο μεταφυσική
αγωνία.

Μά κι' ή φύση με τις έμορφιές της
δέν τόν άφίνουν άσυγκίνητο. Σε πολλά
σονέττα του τραγουδεί είδυλλάχκός το-
ποθεσίες του νησιού του, τό Καρδάκι,
τούς Έρμονες, τήν Παλαιοκλαστρία
κι' άλλα. Σ' άλλα πάλι τραγούδια του

θρηγνεί τό άνεπίστευτο γύρισμα του
χρόνου.

Τ' άγνωφα ρεποθέμελα του άρχαίου
ναού στο έργο άκροηχάλας: πλάι
χορταριασμένα κούτονται...

Κι' άλλου, στο «μούχρωμα» με τήν
περιγραφή ένός δειλινοού, βρίσκει άφορ-
μή να μελαγχολήση:

Φυσάει τ' άεράκι μ' άνάλαφρη φόρα
και τέσ τριανταφυλλιάς άργά σελήσει
Στές καρδιές και στην πλάση, βασιλεύει
ρόδινο σούρουπο, ώρα μυροφόρα,
χρυσή θμηγυτικών έντερων ώρα...

Μιά ήρεμη και πικρή φιλοσοφία
στά φαινόμενα της ζωής και του κό-
σμου, μιάν άπαλή μελαγχολία άποστά-
ζουν οι στίχοι του. Πικρία και γαλήνη,
που άποτελεί συνάμα και τή λύτρωσή
του. Νοιώθει τήν βασιανισμένη ζωή των
δντων και τά θωπεύει με πραότητα και
μή κατανόηση.

Τό σονέττο δέν είναι από τό πιδ
προσιτό στιχουργικό είδος. Τά προσόν-
τα του σονεττογράφου δέν είναι τά συνη-
θισμένα. Άπαιτείται έπίπονη κι' όδυ-
νηρή έπεξεργασία ώστε να δοθη άκέρ-
ραιη, άδολη, ή συγκίνηση μέσα στα πε-
ριωρισμένα πλαίσια του δεκατετράστι-
χου. Και για να φτάση σε άξιόλογα
άποτελέσματα έ σονεττογράφος πρέπει
να σταθή άδάμαστος στην τυραγνισμέ-
νη, άμείλικτη πάλη του αίσθήματος με
τήν έκφραση. Πρέπει — και τό στοχα-
σιμό του Σολωμοδ — να υποτάξη τήν
φαντασία και τό πάθος με καιρό και
μή κόπο στο νόημα της Τέχνης.

*Ο Μαβίλης είν' αλήθεια πώς έπι-
μελήθηκε μ' άδιάλλαξις τήν μορφική
πλευρά των σονέττων του, σε σημείο
που να θυσιάξη κάποτε τήν άμεσότητα
του λυρικού κραδασμοδ, στην στιχουρ-
γική τελειότητα. Έφτασε όμως τις πε-
ρισσότερες φορές σε εύτυχημένα άπο-
τελέσματα, γιατί τά σονέττα του με
τήν έξαιρετική φροντίδα πούδωσε στη
μορφή τους απέκτησαν μιὰ έσωτερικό-
τητα μοναδική, καταυγάζονται από ένα
έξαισιο λυρικό ήάμπρος, έγιναν κλασικά
πιά στο είδος του. Σημειώνει χαρακτη-
ριστικά ο Καμπάνης: «Τά σονέττα του
Μαβίλη, καθώς και τά σονέττα του Γρυ-
πάρη νομιζεις πώς έχουν έξαντλήσει
τις σχετικές δυνατότητες του γλωσσί-
κού μας όργάνου». Κι' ο Δημαρχος κρί-
νοντας τό σύνολο του έργου του: «Σ'
έναν κόσμο που είχε μοιρασθή τήν Σο-
λωμική κληρονομιά, ο Μαβίλης ξανα-
βρίσκει τόν χαμένο παλμό και κατορ-
θώνει να δώση και πάλι τήν ύψηλή
έμπνευση με τή ταίριασμένη μορφή της.
Μ' όλη τήν μορφική τους τελειότητα,

τά σονέττα του δέν έχουν κρατήσει τί-
ποτε από τήν όδυνηρή έπεξεργασία που
τά έφερε στο φώς. Η έμπνευσή του ξε-
κινάει σταθερά από άμεσες προσωπικές
έμπειρίες, ύψώνεται κατακόρυφα και
έγγίζει άνετα τις κορυφές της έσωτερι-
κής ζωής». Κι' ο Αίμιλ. Νουρμούζιος
έπιλέγει: «Ο Α. Μαβίλης υπήρξεν ο
γεννησιότερος και άνεγνωρισμένος πατήρ
του νεοελληνικού λυρικού σονέττου.
Έπίμονος έργάτης της μορφής, εις τρώ-
πον ώστε τά όλίγα ποιήματα που κα-
τέλιπε είναι μορφικώς άρτια...»

Στό λιγοστό έργο του Μαβίλη, άρκε-
τά είναι τά ποιήματα που έχουν για
θέμα τους τήν Πατρίδα. Είναι γνωστοί
στους πολλούς από τά μαθητικά άκόμα
θρανία οι στίχοι του που άρχίζουν:

Πατρίδα σαν τόν ήλιο σου ήλιος άλλου δέν
[λάμπει
Πώς εις τό φώς σου λαχταρών ή θάλασσα κι'
[οι κάμπου.

*Η πατριδολατρεία του είναι άπέραντη:

Πολύ ψηλά και που δέν φτάνει τόπι
άμωρεσμένου Τούρκου, Φράγκου ή Ρώσου
είναι στημένο τ' άγι φλάμπουρό σου
στού Όθάνικου τό σούρνιο κατατόπ'...

*Ο Έλληνικός μύθος, αναβρύζοντας
άπ' τήν άκένωτη πηγή της κλασικής
αλήθειας μεταρσιώνεται στην συνείδηση
του ποιητή και στα όράματά του σε αϊ-
τημα προβολής του Έλληνισμού ως πο-
λιτιστικού παράγοντα στην οίκουμένη.
Η Ιστορία του Έθνους μας, ή περιπέ-
τεια της πολύχρονης δουλείας του, τό
έξαισιο τίναγμα στην Έλευθερία, τεκ-
μηριώνουν τήν πίστη του αυτή.

Κι' όταν βρίσκεται στη Γερμανία
και, κάτω από τόν ήσκιό του Μέλανος
Δρυμοδ, ο πόθος του γενέθλιου τόπου
τόν βασιανίζει τυραννικά, ο νόστος του
έκδηλώνεται λιτά, άπλά, χωρίς κούφια
μεγαλοστομία σε δού του σονέττα με
τόν τίτλο: Πατρίδα:

Κάθε μοσχοβολιά και κάθε χρώμα
κάθε πουλιού κελάθημα ξυπνάει
πόθο στα φυλοκάρδια μου κι' έλπίζω
να σου βναφιλήσω τ' άγιο γάμια
να ξαναδω και τό δικό σου Μάη,
έμορφή μου, καλή, γλυκειά Πατρίδα...

Κι' άλλου τελειώνει τό σονέττο του:

Πατρίδα μου σγκώσου. Άς λάμψει πάλι
στον αιθέρα φηλά τό μέτωπό σου
και της Έλευθερίας ή να προβάλλη
ή μέρα και τό θείο πρόσωπό σου
να λάμψει σαν τόν ήλιο της Μεγάλης
θα γενής κι' άλλι τότε στον έχθρό σου...

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΗΛΑΤΣΙΟΥΣ
(ΤΟ ΤΕΛΟΣ: στο έρχόμενο).

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟ ΕΠΙΘΑΛΜΙΟ

Ὅτανὸς ἀγέρας σέρνεται στὸς τοίχους καὶ τὸς σφίγγει
 ψαροματικὴ ἄροχὴ φτάνει ἀπ' τ' ἀγνωστο καὶ πέφτει ἀργὴ καὶ κριερτὴ
 καὶ μὲ κυκλώνει
 στὸ βρεμὸ φῶς τοῦ δωματίου.

Στοὺς ὄρυμους ποὺ θροοῦν καὶ πενθοῦν μακρὰ χάθηκε ἡ Σελίγγη
 κ' εἶναι ἡ ψυχὴ μου βάλθυμη καὶ λυπημένῃ
 σὰν τοὺς ἔρημους ἀγρούς τοῦ Νοεμβρίου
 —κι' εἶμαι μόνη...

Ἔρπει θαθεῖα μὴν ἀδηλὴ ἀπειλὴ καθὼς νυχτώνει
 φθίνει λυγρὸς ὁ λύχνος τῶν ὀνείρων
 σβύνει λησιμονημένῃ γύρω μὲ ζῶτὴ καὶ μὲ πληγώνει.

Τὰ θήματα μακραίνουν χωρὶς ἔγγη πίσω τους
 κι' οἱ ἄνθρωποι μὲ τὰ γλωμὰ εἶδωλα ἔχουν φύγει...
 —Δίχως ἐλπίδα μένει ὁ ἴσκιος μου νὰ σὲ τυλίγει
 χωρὶς χαρὰ ἀπομένει ὁ θρόλος σου νὰ μὲ ματώνει
 στὸ νεκρὸ φῶς τοῦ δωματίου.

Ἔλα, κι' ἄς εἶναι ἀργὰ ν' ἀγαπηθοῦμε...
 Στὰ ρίγη τῶν ὄρυμων ποὺ θροοῦν καὶ πενθοῦν τῇ Σελίγγη
 κράτησα τὴν πιὸ ἀκριβὴ στιγμὴ ποὺ μοῦμεινε καὶ ποὺ πεθαίνει.

Ἔλα!... κι' εἶναι ἡ καρδιά μου τρυφερὴ κι' ἀπελπισμένῃ
 σὰν τοὺς βραδυνούς καιρούς
 τοῦ Σεπτεμβρίου...

ΕΛΛΗ ΓΛΑΥΚΟΥ

Γ Α Λ Η Ν Η (λυρικό στιγμιότυπο)

Στὶς γλάστρες μέσα ἀπόθεσαν τὰ ρόδα τῇ σιγῇ
 κοιμίζοντας τρυφερὰ πουλιὰ στὴν καρδιά μας
 τραγουδῶντας χλιαρὲς ἀφῆς καὶ βελούδινους γύρους.

Στὶς ἀδηλές πνοὲς ἀνισοῦν οἱ λυγμοὶ καὶ πεθαίνουν.

Ἐρημὴ ἡ Σελίγγη ξεκίνησε ἀπὸ μακρὰ
 κι' ἦρθε
 αἰωρῶντας τὴν ἀρράγιστη ἐλεγεῖα τῶν φύλλων
 συργιανίζοντας τὴν ρέμβη τῶν νερῶν;
 πᾶμφωτῇ νηγεμία ἀνεμισμένῃ ὑπέροχα
 μπρὸς στὴν ἄηρο, δόξα τῶν λόφων.

ΕΛΛΗ ΓΛΑΥΚΟΥ

Η ΚΑΘΑΡΗ ΚΑΡΔΙΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΟΥ MAXENCE VAN DER MEERSCH

ΚΕΦ. ΙΙΙ

Κάθε πρωί, απ' τὰ χαράματα, 'έβαινα απ' τὸ μικρὸ μας δωμάτιο, καί έβρινα τὴ σκάλα ψαχουλεύοντας τοὺς τοίχους πού κολλοῦσαν στὰ χέρια απ' τὴ λέρα, περνοῦσα απ' τὴ στενὴ αὐλὴ πρὸς ταβέρνας μπροστὰ απ' ἔλα τὰ δωμάτια, πάνω στὸ χωρὶς τέρμα πεζοδρόμιο πού βρίσκονταν ὀλοένα θρεγμένο. Πηδοῦσα απ' τὸν σκοτεινὸ διάδρομο πού ἦταν πλάι—πλάι στὴν ταβέρνα τοῦ Μπωσάρ, αὐτὸν πού ὀνόμαζαν ἰδιαιτερινὴ εἰσοδο καὶ βρίσκονταν στὸ δρόμο. Ἦταν ἀκόμα σχεδὸν σκοτάδι. Ἔτρεχα μιστικὴ πρὸς τὴ γέφυρα Μερέλ. Ἀκούοῦσθαι ὕστερα τὸ κανάλι πού ἔμοιζε μὲ μιὰ φαρδιάλεωφόρο μὲ σκοῦνα γκριζὰ νερά στεκούμενα καὶ μοναχικὰ (χωρὶς οὔτ' ἓνα δέντρο, χωρὶς μιὰ ἀντανάκλαση, μιὰ πελώρια νεκρὴ ἐπιφάνεια τοῦ σκουπίζονταν κάπου κάπου ἀπὸ ἓνα ἄγριο φύσημα τοῦ ἀνέμου. Ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ καναλιοῦ ὀρθώνονταν τὰ ἔργαστάσια κι' οἱ λαμπεροὶ μανδρότοιχοι, μαῦροι καὶ ἀνεύρητα μονότονοι. Ἐδῶ καὶ κεῖ στὴ μέση, ἑνὸς ὄχτου ἀπὸ στάχτες ἀπὸ λιπαρμένα νερά καὶ μαῦρα λάδια, κοίτονταν ἓνα ἀντικίνητο βίντζι κοντόχοντρο καὶ γιγασμένο ὡς ἀποκοιμισμένο τέρας.

Διασταυρωνόμενοι μὲ πολλοὺς ποδηλατιστές, μὲ ὀμάδες Φλαμανδῶν πού πατοῦσαν μὲ μιὰ σιωπηρὴ προσπάθεια στὰ πετάλια τους. Ἐβλεπα νάρχεται κατ' ἐπάνω μου τὸ μικρὸ κίτρινο ἀστέρι τῶν φαναριῶν πού τὰ εἶχαν στολισμένα μὲ ἀστραφτερά κρύσταλλα κόκκινα καὶ πράσινα. Περνοῦσαν καὶ χάνονταν πρὸς τὸ Κρεά—Βασχεγάλ καὶ στὸ ἔργαστάσιο τῶν Ἀμερικάνων. Δεξιά μου μέσα σὲ μιὰ λίμνη αἷμα μιὰ καινούργια μέρα γεννιόνταν στὴν πολιτεία, χαράζοντας τὶς μαῦρες σιλουέτες τῶν ψηλῶν καπνοδόχων πού τότε ἀκριβῶς ἀρχίζαν νὰ ξερονῶν πυκνοὺς καπνοὺς. Ἦταν ἡ ὥρα πού, στὰ βῆθη τῶν ὑπογείων, οἱ θερμαστὲς, κακοξυπνημένοι ἀκόμα, ξελιγδιαζαν τοὺς φούρνους καὶ τοὺς τάιζαν μὲ τοὺς πρώτους σωρούς κάρβουνο. Ἀριστερά μου πίσω απ' τὴν πελώρια καμπύλη πού ἔφτιαχνε τὸ κανάλι, ἀνέβαινε μέσ' τὴν ὀμίχλη τὸ πρῶτο σφύριγμα τοῦ ἔργασταίου Νολάρ—Λαφαί. Ἐνας μακρόσυρτος μηχανὸς, μονότονος καὶ διαπεραστικός.

Ἐνα μουγκρητὸ θηρίου, μακρινό, δυνατὸ καὶ λυπητερό. Ὁ ἀντίλαλός του ἔτρεχε ἀκόμα χωρὶς τελειωμὸ στοὺς κάμπους, πολὺ ὦρα ὕστερα πού ἔπαψε. Τάχυνα τὸ βήμα πρὸς τὸ ἔργαστάσιο μὲ τὰ χέρια μου κολλημένα στὸ παγούρι μὲ τὸν μαῦρο καφέ γιὰ νὰ ζεσταίνω τὰ ὄχτυλα.

**

Τὸ ἔργαστάσιο Νολάρ—Λαφαί ἔχει εἰδικευθεῖ στὴν ἀκαθαρσία, στὴν «γουρουιζία». Δούλευε τὰ ἀπόμαλλα, τὰ ξαντὰ μαλλιά πού ἦταν κάποτε κάλτσες, σῶθρακα, φουστὲς ἢ φανελλες δυὸ καὶ τρεῖς φορές σὲ προηγούμενες ὑπάρξεις τους—καλιὰ κουρέλια πετσοκομμένα, χημικῶς ἀποχρωματισμένα καὶ στριμμένα ξινὰ σὲ ζηρὲς ἀκαμπτές καὶ εὐθραυστές ἴνες. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔργασταίου ἦταν, πῶς ὑπάρχει πολὺ μεγαλύτερο κέρδος ὅταν παράγουν φτηνὸ ὑφασμα φανταχτερό πού λιώνει γρήγορα παρὰ ὅταν βγάζουν εἶδη ποιότητας, ἀκριβὰ καὶ μεγάλης διάρκειας. Γιατὶ ἡ μαζικὴ πελατεία δὲν ξαίρει τίποτε, δὲν βλέπει ἄλλο ἀπὸ τὰ χρώματα τῆς μόδας καὶ περιφρονεῖ τὴν ποιότητα. Ἡ ἐπιτυχία τῶν ἀφεντικῶν μου ἀπόδειχνε ἐξ ἄλλου καλὰ πῶς εἶχαν δίκιο κι' ἀνάγκαζε λίγο λίγο τοὺς περισσότερους απ' τοὺς ἀνταγωνιστές τους νὰ τοὺς μιμηθοῦν γιὰ νὰ μὴν γονατίσουν.

Δὲν ὑπάρχει ὀμως καμὶ ἀπολύτως ἱκανοποίηση γιὰ τὸν ἐργάτη μιὰ πού ἔχει συνειδητῶς ὅτι παράγει μόνον τὸ μέτριο. Πρῶτα πρῶτα ζούσαμε σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα θρωμιάς καὶ ἀσχίμας. Κάναμε στὶς κλωστὲς μας χονδρούς ὑφαντοὺς κι' ἀδέξιους κόμπους, δουλεύαμε μιὰ θρωμιά καὶ νεκρὴ ἴνα, σκοτωμένη ὡς τὴν ψυχὴ απ' τοὺς χημικὸς ἀποχρωματισμοὺς καὶ τὰ βλαπτικὰ πού γίνονταν τὸ ἓνα πίσω απ' τὸ ἄλλο. Μιὰ τέτοια κλωστὴ κόδονταν κάθε στιγμὴ καὶ πετοῦσε μιὰ παχειὰ φύρα ἀνάκατη μὲ ἀχυράκια καὶ σκόνες. Σκεπαζόμεσταν ἀπὸ πάνω ὡς κάτω μ' αὐτὴ τὴ σκόνη καὶ τὴν εἰσπνέαμε ἀπὸ τὸ στόμα καὶ τὴ μύτη. Καὶ τὸ θράδι βγαίναμε μὲ χέρια καὶ πρόσωπο θαμμένα γιὰ λάζια, μαῦρα ἢ κόκκινα ἀνάλογα μὲ τὸ χρῶμα καὶ τὸ ὕψος πού εἶχαμε δούλεψαι. Ἀναγκάζομασταν νὰ πλένομε καὶ νὰ ξαναπλένομε τὶς κάλτσες μας

κάθε μέρα. Μὰ τὸ πῶς λυπηρὸ γιὰ μᾶς ἦταν αὐτὴ ἡ ἐντύπωση πού μᾶς γεννιόνταν τὴ στιγμὴ πού γρήγορα γρήγορα δέναμε τοὺς χοντροεῖδεις κόμπους μας, πῶς δουλεύαμε ἓνα κατώτερο ὑφασμα πού ἔπρεπε τὰ τὸ ξεφορτωθῶμε γρήγορα, ἓνα ὑφασμα πού θὰ πρόσφερε κακὴ ἐξυπηρέτηση καὶ πού δὲν θὰ εἰστούσε. (Ἡ τὸ πιστέψαι κανένας πῶς ἀκόμα καὶ σ' αὐτὸν τὸν ταπεινὸ μόνχο στὸ νὰ ξετυλίγομε τὴν ἀκρὴ τῆς κλωστῆς καὶ νὰ δένουμε κόμπους, ἢ ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ θέλει: κι' ἐκεῖ ἀκόμα νὰ παράγει: ἓνα ἔργο διαρκείας: Κι' ἐκεῖ ἀκόμα βρίσκει τὴ χαρὰ θγαζόντας σωστὴ δουλειά, παράγοντας ὀμορφὰ καὶ καλοδουλεμένα;

Οἱ Νολάρ—Λαφαί χρονομετροῦσαν τὴ δουλειὰ μας καὶ κανόνιζαν ἀνάλογα τὶς ἀμοιβές. Εἶχαν κατ' ἀρχὴν δίκιο. Γιατὶ αὐτὸ πού ἐμεῖς οἱ ἐργάτες λέγαμε «ἓνα καλὸ σκελεῖδ» ἦταν κάποιον ἔργαστάσιο πού εἶχαμε τὸ δικαίωμα νὰ μὴν σκοτιζόμεσταν γιὰ τίποτε καὶ νὰ σπαταλοῦμε τὸ μαλλὶ καὶ τὸν χρόνο. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὅμως ἡ εὐτυχία μας δὲν βῆταχε ποτὲ γιὰ πολὺ. Ἐνα καλὸ πρῶτ' «τὸ καλὸ σκελεῖδ» χρεωκοπούσε. Ἡ ἓνας ὀποισοῦνδήποτε Νολάρ—Λαφαί τοῦ προσέφερε τὰ κεφάλαιά του καὶ τὶς μεθόδους του, τὸ ἀπορροφοῦσε καὶ δούλευε γιὰ λογαριασμὸ του. Ἀλλ' ἐὰν ἢ παρακολούθησεν κι' ὁ ἑλεγχὸς εἶναι ἀναγκαῖα, τόσο τ' ἀφεντικὰ μας μὲ τὴν ἀπληστία τοῦ κέρδους κι' ἄλλο τόσο ἐμεῖς κατόπι: μὲ τὴν ἀνοησία μας βρίσκαμε τὸν τρόπο νὰ μεταβάλουμε ἓνα σύστημα δίκαιο σὲ μιὰ ἀστεφρευτὴ πηγὴ ἀπὸ διενέξεις, μίσος καὶ ἀβίαιτητα.

Κάποτε ἐρχόνταν μιὰ καινούργια μηχανὴ στὸ ἔργαστάσιο Νολάρ—Λαφαί. Ἐνας ὀλοκαινούργιος γυαλιστερός ἀργαλειός, ἓνα μοντέρνο μηχανήμα, πρῶτόφερτο καὶ πολυσύνθετο, ἓνα ἄσθεμα πού τ' ἔφερναν μὲ μεγάλη ἐξοδα ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ ἢ συγχότερα ἀπὸ τὴ Γερμανία, ἓνα μηχανήμα πού θὰ ἔφθανε τὸ ρεκόρ στὴν ἀπόδοση! Ἐψαχναν πολὺν καιρὸ ὥσπου νὰ τοῦ ἐροῦν τὴν καλύτερη θέση. Τοῦ ἐτοίμαζαν ἓνα θάβρο ἀπὸ μπετόν καὶ τοποθετοῦσαν πάνω του ἔλα τὴ μηχανή. Ὁ εἰδικὸς μηχανικός, φερμένος ἀπὸ τὴ Γερμανία ἢ τὴν Ἀμερικὴ γιὰ νὰ θάλῃ μπροστὰ τὴ μηχανή, ἐρίζονταν απ' τὸ πρῶτ' ὡς τὸ βράδι μὲ

γρήγορα, ζητούσαμε απ' τον Όμορφομάτη να σπίξει τους λιάντες. Πέντε στρωτές περισσότερες στο λεφτό, μαζεύονταν στο τέλος της ημέρας μερικά κιλά περισσότερα. Πέρασε όμως πολύς καιρός ώσπου να μάθω το σύστημα. Μούρχεται κάποτε και σ'έπτομαι με κατάπληξη πώς τα καταφέρναμε και κάναμε τη ζωή ακόμα πιο σκληρή ή μια στην άλλη! Τόσο αθλία πλάσματα εβιαζταν όλες. Μισούσαμε τάχατικά, μας. Μά κάναμε πιο καλά απ' αυτούς: Αξίζαμε περισσότερο απ' αυτούς: Θυμιαμαι με τι άγρια ζήλεια ή κάτι μιά μιας έκρυβε τα μυστικά της, τις μικρομέθουσες που εορταζον να δουλεύουμε λίγο πιο γρήγορα. Έτσι από την κορυφή ως το βάθος της κλίμακος, ανάμεσα σ' εργαζέτες αλλά και ανάμεσα σ' άφροντικά, βασίλευε ή αμάχη, ο ανταγωνισμός και το μίσος. Ποιος ή ά στραγγάλιζε τον άλλον, ποιός ή ά εμπόδιζε τον άλλον να ζήσει! Έτε πονηριές της τέχνης τις έμαθα άργά και λίγο λίγο. Έσο Όμορφομάτη δέν άρεσε να τεντώνει τους λιάντες. Γιατί με το τέντωμα ξεφεύγουν οι συνθετήρες των λουριών και τον έδωξαν σέ σκοτούρες. Έμαθα λοιπόν με μια γροθιά να κάνω το λουρί μου ν' αναπηδά στον άέρα τρεις τέσσαρες φορές συνεχώς να ν' αφύγει απ' τη θέση του.

Άει στο διάολο επί τέλους! Έλεγε ο Όμορφομάτης πειραγμένος, γιατί αναγκάζονταν πάντα κι έρχονταν να τ' εναλλάξει στη θέση του. Έκρυβε το λουρί το κόντινε και το ξανακόντινε.

Έμαθα να κάνω τον λιάντα να κολάει και να εφαρμόζει ριχνοντας πάνω σκόνη από ρετσίνι. Να ξύνω το λουρί στο μέσα μέρος την ώρα που γυρνάει με ένα κοιμάει άτσάλινο λανάρι, γιέ να τ'ό κάνω τραχύ και να κολλάει. Να καθαρίζω τη μηχανή μου χωρίς να τη σταματώ, γιατί δέν πληρωνόμασταν ξέχωρα γι' αυτή τη δουλειά. Και συνέβαινε καμιά φορά, καθώς ήμουν χωμμένη μέσα σ' αυτά τα κινούμενα σιδερικά, να πιαοται το χέρι ανάμεσα σ' ένα λουρί και ένα μακκρά. Ένοιωθα τότε σά να με άρπάζουν, το χέρι μου έφαιγε και γίνονταν σά έβλος στη μηχανή. Και μάλιστα μούβανε μια στιγμή να στηριχτώ να τραβήξω το χέρι με' έλη μου τη δύναμη ν' αντισταθώ άστραπιαία στην παντοδύναμη έλξη της μηχανής που με έσπρωνε να μην τ'ά χάσω άκριβώς σ' άδεινο το αναγκαίο δευτερόλεπτο ήσπου να δώσω στο λουρί μια γερή γροθιά με το ελεύθερο χέρι μου και να τ'ό κάνω να πηδήσει και να έσφύξει απ' τη θέση του. Έλευθέριονα τότε το χέρι μου, ένα παράξενο, παρατραβηγμένο, τεντωμένο και πετημένο χέρι, μαλακό και χωρίς έλιμα σά νεκρό. Πήγαίνα να καθίσω σ'

ένα κασόνι κι άτρεμα. Έπρεπε να κλάψω ένα λεφτό. Άρχιζε ύστερα το χέρι να με τσιμπά και τ'ό αίμα ξανάρχονταν, Μπορούσα να τ'ό κουνήσω και να ξαναρχίσω να δουλεύω. Συχνά, σέ λίγες μέρες, τ'ά νύχια γίνονταν μικρά κι έπαφταν.

Έπρέπει νάχεις δουλέψει σέ μια μηχανή, πρέπει νάχεις καθαίψει σίμα με σίμα με μια μηχανή γιέ να καταλάβεις την τρομαχτική δύναμη που έχει κάθε εξάρτημά της έτσι που έλη σου ή προσπάθεια, κι έλη σου ή δύναμη ριγμένες σέ μια άκαλιπτική αντίσταση δέν μπορούν να τ'ό επιδραδύνουν ούτε κατά μια έδολτα, αλλά αυτό σέ παρασέρνει με την ίδια πάντα κανονική κι άσπλαχνη άδιαφορία.

Καμιά φορά ή με ή ή ή άλλη απ' τις συντρόφισσές μου μαγκώνονταν απ' το γύρο της πολύ φοβιάς φούσκας τους, απ' τ'ό μανίκι ή απ' τ'ά μαλλιά ή έλαχε ανάμεσά μας μια γυνίκα σαραντάρα που είχε πιαοται έτσι απ' τ'ά μαλλιά

της καθώς καθάριζε τον άρχαλειό την ώρα που ή μηχανή δουλεύει. Έης είχε γδαρεί το κεφάλι. Όλο τ'ό βέρμα του κρηνίου της είχε τυλιχτεί σέ μακκρά μαζί με τ'ά μαλλιά της. Φορούσε άπό τότε μια περρούκα. Έλεγαν πώς της την έβωκαν άπό έλεημοσύνη τ'ά άφροντικά και πιστεύω πώς ήταν σ' έλληθια έλεημοσύνη γιατί μωο είχαν και ύστερα πώς τ'ά άφροντικά ταμεία δέν άναγνωρίζουν την εαθλητικήν ζήλειαν. Μιά εργατρια που παραμυρφώνεται ή που σπαζεί τα μπροστινά της δόντια δέν άποδίνει λιγότερη δουλειά έξ αττίας αύτου τ'ό άτυχήματος. Δέν μπορεί λοιπόν νάχει καμιά άπαίτητη!

Έπρέπει νάσαι πλούσιος γιέ ν' άρχίσους να παίρνουν άξία ή όμορφιά σου, τ'ά μαλλιά σου, τ'ά δόντια σου. Σέ μια εργατρια δέν λογαριάζονται κάτι τέτοια.

(Συνεχίζεται)

ΣΤΟΠ ΙΩΑΝΝΙΝΑ - ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ

Μετα σειρά παλαργολ δέν προσβάτουν τίποτα στη μοναξιά της στέγης πια να γελάει οι άνθρωποι μαζεύουν σέ μια φοβή τ'ά ηλιψη τους και πίνουν. Μά προσοχή παρακαλώ. Ξαχάσανε όπως έλέπω τη σφραγίδα. Όλα να γίνονται, όλα με φειδώ. Έξ άκρινα προσηπάτουν μέγλο και προσορισμό έχουν να ποτίζον τ'ά παζοδρόμια γιέ να θροσάει κάπως ο έρημος έστρώτος τόπος. (Οι πόλοι μας παρνάνε απ' την τετραγωνική ρίζα τ'ού πόνου (που προκαλούν οι μικροί άνθρωποι) ή της εθιαναστασίας γιατί είναι άπαραίτητο να μάθουμε την προπαλδεια της ζωής. Μά δέν ή ά λύσουμε ποτέ τ'ά σ'όν οι στη διατομή του κύκλου των όργων (Ο κύκλος αυτός είναι άπό φλόγας δρόσου και και τραγύρω κρέμονται οι ώρες άναμνήσεις ένα παληό άθος λιπού ή κάποια σιωπή. Χαίρατε κήρια, χαίρατε. Η ύπερονή ει' άπαραίτητο έφίδιο στη ζωή. Μά πότε μου ή ά θράξει σήμερα ή όργι; Και πάλι χαίρατε. (Χειραφέλα, ή άζει τ'ά ταυτότητα στη τρέπη). Έπί τέλους αυτή ή σειρά των παλαργών μη θυμώνεται, δέν προσβάται ούτε άφαιρεί τίποτα απ' τ'ό περιεργό αυτό σήμα των άργώνων μας που λέγεται: Χ ι α σ τ έ . . .

Τὸ ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓῸΔΙ

Η ΑΦΗΜΕΝΗ

“Πλὴς μου, γιὰ χαμήλωσε, καὶ μὴν πολυαργήσεις.
Σὲ καταριέτ’ ἢ ἀργατιά κι οἱ ξενοδουλευταδες,
σὲ καταριέται καὶ μιὰ νιά, μιὰ μικροπαντρεμένη,
πού ’χε ἄρωστο τὸν ἄντρα της, πολὺ θαρειὰ στὸ στρώμα,
κι ἤθελε ἀπὸ λαγὸ τυρί, καὶ τς ἀλαφίνας γάλα,
κι ὅσο νὰ πάει στὸ βουνό, νὰ κατεβεῖ στοὺς κάμπους,
νὰ φκιάσει στρούγκα καὶ μαντρί, ν’ ἀρμέξει τὴ λαφίνα,
ὁ ἄντρας της ξαρώστησε κι ἄλλη γυναίκα πῆρε.
Δὲν τό ’χει πῶς τὴν ἀφῆσε, κι ἄλλη γυναίκα πῆρε,
μὲν τό ’χει πῶς τὴν κάλεσε γιὰ νὰν τὸν στεφανώσει.

Η ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΡΙΑ

Μιὰ κόρη ν ἐτραγουδάγεν ἀπ’ ὄριον παραθύρι
τῆς πῆρε ἀγέρας τὴ λαλιά, κάτω γιὰ τὴν πῆγε,
κι ὅσα καράβια τ’ ἀκούσαν, ὅλα ἄραξαν καὶ δένουν,
καὶ μιὰ ταρτάνα τῆς φραγκιάς, φρεγάδα τῆς ἀγάπης,
δὲν τὰ μαζώνει εὐὰ πανιά, οὔτε κι ὀμπρὸς τραβάει.
Κι ὁ καπετάνιος φώναξεν ὀπίσω ἀπὸ τὴν πρύμνη:
—Γιὰ μιάστε, ναῦτες, τὰ πανιά, πηδᾶτε στὶς ἀντένες,
ν’ ἀκούσουμε τὴ λυγερή, πῶς γλυκοτραγουδάει,
σὲ ποιὸν ἤχο θενὰ τὸ πεῖ τ’ ὄμορφο τραγουδάκι.
’Απὸ τὸν ἤχο τὸ γλυκὸ καὶ τὴ γλυκαῖά λαλιά της,
ὁ ναύκληρος τὸ γύρισε, καταστεριάς τραβάει,
κι οἱ ναῦτες ἐκρεμάστηκαν ἀπάνω στὰ κατάρτια.

ΘΕΛΟΥΝ Ν’ ΑΝΘΙΣΟΥΝ ΤΑ ΚΛΑΡΙΑ

(Θέλουν ν’ ἀνθίσουν τὰ κλαριά κι ἢ πάγνη δὲν τ’ ἀφίνει,
Θέλω κι ἐγὼ νὰ σ’ ἀρμιστῶ κι ὁ πόνος δὲ μ’ ἀφίνει.
Χαμήλωσε τὸ πόσι (*) σου καὶ σκέπασε τὰ φρύδια,
νὰ μὴ φανεῖ τὸ φίλημα, πού σ’ ἔχω φιλημένη.
Θὰ σὲ ζηλέψουν τὰ βουνά, τῆς ἀνοιξῆς τ’ ἀηδόνια,
καὶ θὰν τὸ τραγουδήσουνε σὲ χῶρες καὶ λαγκάδια,
καὶ θὰν τὸ μάθει ὁ βασιλιάς, καὶ θάρθει νὰ σὲ πάρει.

(*) Πόσι εἶναι μαντήλι τῆς κεφαλῆς, μεταξωτὸ ἢ κεντητό.

ΕΠΙΘΥΜΙΑ

Όπως τὰ φύλλα στὴ σιωπὴ τοῦ δειλινοῦ,
 ἔπως οἱ σκιὲς περνοῦν χωρὶς νὰ μᾶς μιλοῦνε,
 ἔπως τὰ μάτια, ποὺ μᾶς στέργησεν ἢ ἀπόστασιν
 χρόνια πολλά,
 ἔπως τὰ δάκρυα, ποὺ καθρέφτισαν τὸν ἥλιο
 κάποτε,
 ἔπως οἱ ξάστερες φωνές, ποὺ ἀναζητοῦν
 μέσα στὴ νύχτα κάτι ποὺ ἔχουν χάσει,
 ἔπως οἱ κλάδοι ποὺ γυρνοῦν πρὸς τὰ νερὰ
 καὶ δὲ μποροῦν νὰ φτάσουν,
 ἔπως οἱ σκέψεις ποὺ γυρεύουν ἀπὸ μᾶς
 νὰ μὴ πεθάνουν
 κι ἔλο γυρίζουν στὴν ἀπλοχωριὰ τοῦ νοῦ.
 ἔπως τὸ φόρεμα ποὺ πέρασε ἀπ' τὸν κήπο
 καὶ κρύφτηκε γιὰ πάντα πίσω ἀπ' τὸ ξερολίθι,
 ἔπως γυρίζουν ἀπ' τὴν ἔκστασιν οἱ στιγμὲς
 καὶ μᾶς φωνάζουν,
 "Ὅπως τὰ χρώματα μιλήσαν στὴν καρδιά
 καὶ δὲν τ' ἀκούει τὸ χέρι,
 ἔπως ξημέρωσαν στὸν ὄχτρο τὰ παιδιὰ
 χωρὶς νὰ δοῦν τὴν ἀνοιξή,
 ἔπως ἡ ἀνάσα γλυκοῦφραίνεται στὴ γῆ
 καὶ δὲν τὴ νοιώθει,
 ἔπως τὰ σύννεφα τὴ θλίψη τους γλεντοῦνε
 καὶ δὲν τὸ ξέρει πιά τὸ ξεραμένο πεῦκο
 Ἔτσι κι ἐσύ θάταν καλύτερα νᾶγες πέρασει
 κι ἔλα θὰ σοῦ ἔκαναν τὴν πιὸ μεγάλη ὑποδοχὴ.

ΜΙΧ. ΓΑΚΗΣ

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Στὰ καστανά σου μάτια ποὺ ἀνοίξαν
 σὰν πύλη, ὀλόφωτη καὶ θγαίνουν μεθυσμένοι,
 εἶδα καὶ μιὰ μικρὴ στυλπνὴ αὐθάδεια
 ἴσα μὲ δύο πόντους.
 Ἔτσι; Μὰ ἐγὼ θὰ ξαπλωθῶ κοντὰ σου
 μὲ τοὺς ἐρωτιδεῖς καὶ τὴ μητέρα τοῦ Θεοῦ
 νὰ ψιθυρίζει πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι σου σὰν αὔρα
 ἔταν φοράει τὸ θροσερὸ σκουφὶ σὲ χαμομήλια.
 Θὰ κλείσω τὸ παράθυρο ἐνοχὸς ἤσκιοσ νὰ μὴ μπεῖ
 πάρεξ ἢ γλώσσα τοῦ θωιδιοῦ μὲ μαργαρίτες
 ἢ πούπουλο περιστεριοῦ σὰν πέφτει ἄθελά του,
 πάρεξ' οἱ πρόγονοι ποὺ φθείραν τὸ κατώφλι
 φέροντας στάρι κι εὐωδιὲς στὸ ροῦχο ἀπὸ τὰ δάση
 νὰ σὲ ξυπνοῦν μὲ τὴ θαθεῖα φωνὴ τους σὰν λαγοῦτο.

Ψῆλὰ τοῦ ἡλίου ἔφυγε μιὰ φλέβα μεταξένια
 καὶ παύει: ἐδῶ στὸ μάγουλο. Κοιμήσου...
 Εἰρήνη στὴν πνοούλα σου, εἰρήνη καὶ στὸ δειλινὸ
 ποὺ μᾶς τὸ παίρνει ὁ ἄνεμος ζεύοντας χελιδόνια.

ΦΡΙΞΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

ΚΑΠΟΙΦΣ ΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

Η ΜΟΛΠΗ ΤΗΣ ΠΝΙΓΜΕΝΗΣ ΚΡΑΥΓΗΣ: ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

(Νοέμβριος 1944 — Νοέμβριος 1952)

Α'.

...Ήταν πολύ έρημη κι' ήσυχη, γιομάτη αναπόληση ή μέρα που έμαθα πώς κι' ο Τέλλος "Άγρας έφυγε απ' τόν κόσμο μας, έλλειψεν απ' ανάμεσό μας. Θυμάμαι τήν άοπλην έκφραση αυτής της μέρας — έδώ και όχτώ χρόνια— που ήταν τόσο έρημη κι' ήσυχη σαν νά είχεν άπαλλαχτεί απ' τό βάρος κοί τόν έφιάλτη του καιρού. Έίχε κάτι σαν άδέσποτο μετεώρισμα που τρέμιζε στις χαμηλές της έκτάσεις μ' έναν άδιόρατο, τόνο ματαιότητας κι' άπελπισμού... Ό έράσμιος μετεωρισμός του φθινοπωρινού ειδυλλίου, Ιστορισμένος με τήν υπόκρουση τής μονότονης έλεγείας των δειλινών ανέμων. Μιάν έξάντληση σέ άβίαστη ροή... Κι' ένα φώς πρᾶο και ράθυμο νά κλώθει όκνά γυρεύοντας έμμονα τό ύπνωτικό του γυρισμό. Και πιό βαθύτερα κάτι όλο θανάσιμη ύποψία και διφορούμενη ένάτένιση κι' άδιέξοδο οίνιγματικό.

"Ενοιωθα Ισχυρά τήν ώρα αυτή τόν "Άγρα καθός τόν σκεφτόμουν με πόνο και συντριβή. Ζούσε μ' όλην του τή λεπτή μουσικότητα και τήν ύποβλητικήν γλυκύτητα και τήν σερνάμενη θλίψη μέσα μου. Ζούσε αύθόρμητα, σχεδόν συναρπαστικά χωρίς καμιά προσπάθεια νά τόν δεχτείς. Ή άτμόσφαιρα είχεν τόν άκριβή κυματισμό της ύψης του κι' ή διάθεση τό αντίστοιχο άνοιγμα της δεχτικότητας. ή ατι έφευγε απ' αύτόν τόν κόσμο... Κάτι είχε λησμονηθί κι' αιώροδνταν στούς μισάφαντους χώρους της άθυμης περισυλλογής, στίς ώχρές συλλοές των δειλινών με τήν επίβουλη όμορφιά τους, Πόσο άλήθεια τόν ένοιωθα. Σφιγμένη άνησυχία όλο πλήξη φαρμακερή, πλανώμενη μουσική νοσταλγία και διαλυτικός ψυχολογισμός, διοχετευμένα έντός μου, μέσ απ' τόν άλγεινό συμπυκνωτή μιās άβρυλης και χωρίς καμιά άντίδραση ίδιοσυγκρασίας κυριαρχημένης απ' τήν πιό έφήμερη ζωή:

Στά ράφια άπόψε που θλιμμένη βόξα τή φορ-
πικρό βιβλίο τή κατοικία! [τώνει
σταλάζει: άνάλογοτος αχός! Κι είναι, τού και- [αυτῆ
του καιρού ή στάχτη ή μουσική...

Βαθύ κατασταλαγμένο βίωμα κι' αύτονικημένο μαζί. Ή ποίηση αύτή με τήν μέχρις ύπερβολικής νοσηρότητας εύπάθεια, τή σιωπηλή της έγκατάλειψη, άπαιτεί κατάλληλην ώρα και κατάλληλον περιβάλλον. Τότε δέν τή νοιώθει άπλά. Τήν ή δ ο ν ί ζ ε σ α ι. Διαχέεται σαν κανένα γλυκερό όηλητήριο—όχι άπότομα δραστικό, αλλά βαθμιαίο, άργό, άπαρατήρητο. Διαχέεται ένοχα, διαβρωτικά, παραλύει τήν ένταση και σφίγγει τή φωνή. Τήν ζεις ό ρ γ α ν ι κ ά... Σε παραδίνει σ' αύτήν τήν «πεπρωμένη» ρευστότητα των πραγμάτων που άφαιρεί τήν δυνοτότητα. Στήν βαλτώδη νηνεμία του «αμάττυ: Νοσηρές σχεδόν διάστροφες διαθέσεις, σπρωγμένες έκούσια και σι-νιδητά ώς τήν πιό αλχηρήν άγκύλωση μιās βαθειάς ψυχικής δδύνης, μετουσιωμένης σέ μιιά διακριτική λυριή μελαγχολία, Μιās δδύνης που δέν οδηγείται και ώς τόν καταθλιπτικό, τόν «άγχώδη» μηδενισμό.

—Έδώ συναντούμαι απ' τήν πρώτη στιγμή τό εύκόλοπιστο δόσιμο στήν πρώτη ανατριχίλα κάθε θαμπής κατάστασης. "Αδιάφορο τί θά βρούμε. Φτάνει νά νοιώσουμε μιιά καινούργια ήδονή, κάποιον νεότροπου μυστικό ρίγος. "Όχι όμως και τήν κατακόρυφη και άβυσσαλέα φρικίαση του καταραμένου όπτασιασμού. Μόνο τό σκιερό τρέμμα της άνήμπορης ψυχής των πραγμάτων που φθίνει λυμφατική κι' άνέλπιδη κι' άπραγη και ταπεινή. Μιά γλυκύθημη μόνο ένάτένιση μιιά φιλόμυθη περιδιάβαση, μιιά παιδική συγκατάβαση, μιιά άναπτυκτική Ισοροόηση.

«Καθώς έρχόμαστε σ' έπαφή με νέες έντυπώσεις, λέει σ' ένα από τ' άξιολογώτερα βιβλία του, ό André Gide, αναταράζονται μέσα

μας κάποια άγνωστα μέρη του έα του μας, Ιδιότητες άποκοιμισμένες του μένοντας άχορησιμοποίητες έχουν διατηρήσει όλην τήν μυστηριώδη νεανικότητά τους...» Αύτή ή άναζήτηση τής έπαφής με νέες έντυπώσεις, παρ' άδοξες, άλγεινες είναι στοιχείο ζωής πρωταρχικό στον "Άγρα, Ιδίως κατά τό πρῶο του στάδιο. Είναι ένα άδιάλειπτο σκάλισμα, ένα άδιάκοπο τριβέλισμα τού μέσα του κόσμου, μ' ένα αύτοέλεγχο δριμύ πάντα κι' άνεχτήρμονο, με μιιά αύτοκριτική άδωσώπητη.

ή έτσι απ' τήν πρώτη στιγμή συναντούμαι έδώ τόν ήδονισμό τής έκμηδένισης, τής κοινοροποίησης —περισσότερο απ' μιάν άναζήτηση θεληματική, άπό μιιά νοσηρότητα όχι διαστροφική αλλά καλλιεργημένη έκούσια, μεθοδικά με μιιά σαδιστική Ιδιοτροπία αύτοβασισμού. Και φτάνουμε έτσι απ' τή πρώτη στιγμή στην αίσθηση τής χαμένης; ένέργειας, στην συνείδηση του άπροσπέλαστου, στή δολωση τής όρμης, στην στόμωση τής πάθους, στο δισταγμό της στοχαστικότητας, στην κατάχτηση τής πρόωρου γήρατος.

Τή λάσπη όργώνει όκνός τροχός που σέρνει
[μ' άγῶ
κι' είμαστε οι δύο μας μοναχοί κι' είναι ό
[περασμέν

Ό χρόνος κυλάει άργά, ύπομνητικά, μιυδισμένα. Όι ώρες άνητοδν κουρασμένα, κατασταλαγμένες στον τεφρό λήθαργο μιιά τελματικής μονοτονίας. "Ενας πρῶος πόθος γαλήνης κυριαρχεί ένας γεροντικός αύτοδαμισμός πνιγμένης κραυγής, μιιά άπραγυρανανία συγ-ρατημένης όρμής ένα άξεδιάλυτο πλέγμα άπωθημένων ίμερων, ένα άξερριζωτο πλέγμα άναντιμετώπισης άποτυχίας. Καμιά έξαρση, καμιά έναγωνία μεγαληγορία, καμιά γενναιότητα καμιά άντίσταση ένστιχτώδη κανένα μεγαλειό. Μιά χαμοσυτή περιπέτεια ωραϊσμένου λυγμού κι' άδιαμαρτύρητης ύποταγής. Μι

μικρή αξιοπρέπεια σιωπηλής καρ-
πείρας.

Τό κλίμα κυριαρχείται από μι-
α ρευστή χαλαρωμένη ατμοσφαιρική
πίεση. Στενάζει ή έλεγεία τών
ύγρων ανέμων. Η μουσική αρμο-
νία του κίτρινου... Τό ήδονικό λάγ-
γμα μι-ας νοσηρής ήδυπάθειας
με τή λεπτή γοητεία του φευγα-
λέου, του ακαθόριστου, του χιμαι-
ρικού αλλά και με τόν όξύ κι' άδι-
όρητο τόνο του έκμηδενισμένου κι'
αυνηροδ... Είναι ή πρώτη φάση
της λυρικής τροχιάς του "Αγρα κά-
τω άπ' τήν καταθλιπτική γοητεία
του Μορεάς και του γαλλικού συμ-
βόλισμου. Η πρώτη φάση, ανα-
πτυγμένη σε μι-ά έποχή γιομάτη
πρό σκοτεινή άγωνία, «κινδυνεύ-
ουσες» ανθρώπινες στιγμές, άνήσου-
ρη απόγνωση και προσπάθειες άτε-
λεσφόρητες. Και παράλληλα σ' αυ-
τή σαν ένα υόριο έξαρθρωμένο,
πασμένο άργά στον Κριό του
έντοπισμένο μέσα στην ύπωση
αυλουματικού του όνειρου, στον
πορφυλισμό του άτροφημένου του
νοστήχτου με μόνη κατάχτηση τήν
τοπάθεια της ζωής και τή μηδα-
νότητα του άτόμου:—ό διακριτι-
ός τροβαδόρος της φθινοπωρινής
ορειολατρίας, ό μουσικόπρωτος
δραστής του έλαχίστου, ό έλεγεια-
ός κορυδαλλός της χαμοζωής, ό
θύμος γρύλος της άσημαντότητας
παρασμώδης σχεδιαστής του άπο-
νευματωμένου τοπίου με τό έρά-
νο σκεπτικισμό του, με τήν άκοί-
τη μορφοπλαστική του έγνοια,
τήν άδεια του ύπαρξη, με τήν
εκετική του φαντασίωση, με τήν
ερωτική έξχωρησή του:—πύρα που
αυνηρά σταλαζει στην καρδιά του
άπό μι-ά άδεται πληγή που τή
αίτζει: ό ίδιος, με τήν πληχτική του
νικά ιστορία—ό Τέλλος "Αγρας.

Πόσο ήταν άλήθεια έρημη κι
ουλη γιομάτη αναπόληση εκείνη
μέρα που άκουσα πώς πέθανε
τό έγκληματική κι άσυγχώρητη
πεινιητία, σ' ένα νοσοκομείο
της Αθήνας ό ποιητής τών «Καθη-
ρίων». Ανασύρονταν όλα αυτά
σα μου, άπ' τή μυθική περιοχή
ς υπόκωφης και θλιβερής φαντα-
γορίας εκείνου του χρόνου—
άπο λίγο μπροστά άπό τό Δεκέμ-
η του 1941— που κυκλοφέρνε
τός μας και γύρω μας, όλο θα-
οιμη ύποψία και διφορούμενη
ατένιση κι άδιέξοδο αίνιγματικό.

Β'.

... «Τά χείλη του ήταν σαρκώδη και
ήδονα—λένε αυτοί που τόν γνώριζαν

καλά. Και τό είρωνικό του μειδίαμα που
ήταν μονίμως άποτυπωμένο εκεί, έσχε-
δίαζε μαζί με τό λεπτό, μακρουλό του
πρόσωπο μι-ά ύψη έλίγο μεριστοφελική,
έλίγο Νεοστογοισοβακική που κάπως σε
τρομάζει...» Ολίγο μεριστοφελική, όλίγο
νεοστογοισοβακική... Ένα άπροσδ-όριστο
έπιπλατικό βάρος που δέν σε πιέζει
άσφυχτικά. Κρατείται ζηλότυπα μέσα
στο έσυχλό περιάλυμμα του έαυτού του.
Μιά άταναλάστη μονάχα ξεφεύγει, ένας
φοβισμένος σπασμός. Κάτι όμως που
κατέγει όλην τήν μεταλλικήν διαπερα-
στικότητα του σαρκασμού, της άδιαφο-
ρίας, της έγκατάλειψης, του μάτιου.
«Αν θέλεις νά γνωρίσεις τόν άνθρωπο
κύτταξέ τον όταν παίξει όταν κλαίει
με πιδό πολύ όταν γελάει...»
Και δέν υπάρχει πιδό έκφρα-
στικώτερη έκδήλωση, πιδό εύγλωττη
άποκροτογράφηση της ψυχής του
"Αγρα άπ' τό μονίμως αυτό άποτυπω-
μένο είρωνικό χαμόγελο. Βαθύτερα μέ-
σα σ' αυτό τό τίποτα, σ' αυτόν τόν άσκο-
πο παραλογισμό, σ' αυτή τήν ματαιό-
σχημη τύρρη που κανένας δέν θρήκε
άλόγη πιδό άραγε κρίμα νά ξεπληρώ-
νουμε, σ' αυτήν τήν τυφλή άνοησία της
ζωής, πόσο άχρηστο καταντάει ή προ-
σπάθεια ν' αντιδράσεις, ν' αγωνιστείς,
νά θελήσεις. Έπάρχει κάτι σαν κακό-
βουλο πνεύμα που καρδοκαί πίσω άπ'
αυτήν τήν μάτια πληρομνη του βίου
μας και που τήν περιγελάει με περι-
φρόνηση μειδιώντας είρωνικά. Τά πράγ-
ματα τότε παίρνουν μι-ά ίσια έκφραση,
παρετή, ούδέτερη, Χάνουν τήν κατα-
πληχτική ύψη που τους δίνει τό πάθος
της θράσης, ή δίψα της πραγμάτωσης,
ή έξαψη της άπόφασης, τό τρικύμισμα
της έμπνοής. Καμμι-ά προσπάθεια δέν
άξίζει: τό μόχθο της. Καμμι-ά νίκη τόν
άγωνα της. Έίπος και νά φανταστείς
τόν έαυτό σου, τόν έλέπεις καταδικα-
σμένο σ' άτυχή ρόλο... Ούτε αντιπά-
θεια, ούτε συμπάθεια σε δονεί. Μιά
έσχατη μένο περιφρόνηση ή άδιαφορία
γι' αυτήν τήν άκατανόητη άσυνέπεια
και προδοσία της ζωής. Αυτής της ζωής
που στο τέλος του, ό άρρής και σακατε-
μένος της ύποταχτικός, σε μι-ά ώρα μαύ-
ρης άπελπισίας κι άπόφασης, θά της τι-
νάξει κατάμουτρα όλο τό δηλητηρια-
σμένο άπ' τή σήψη της τάλιο του. «Μί-
σος!... σημαίωσε τελευταία ή ποιητής,
μίσος για τή ζωή, για τίς φρικώδεις
δυνατότητες της ζωής...» Κι είχεν έναν
τόσο περίπαθο και τραγικό έρωτα γι'
αυτή τή ζωή, γι' αυτή τή «θαυμάσια
συνείδηση του ζωντανού ανθρώπου» και
παράλληλα μι-ά τόσο άνυπέρολητη άδυ-
ναμία για νά μισήσει. Έναν τραγικό,
ώρατισμένο έρωτα που έόρισκε χαρα-
χτηριστικά τήν έκφρασή του σ' αυτήν

τήν χιμαιρικήν άναποφασιστικότητα
των χλιαρών κι άτονων ώρων με τό ήρε-
μο βάθος. Ήταν ίσως ή άρρώστεια του
κορμιού του, ήταν ή άγιάτρευτη καχε-
ξία του, ήταν ή άνημπορία του ή άξε-
πέραστη που τόν γύριζε κάθε στιγμή
και του θύμιζε τήν ύπαρξη του και τόν
δάγκωνα με τόν άνείπωτο καύμό της.
Έξησε με τήν άκούμητη ύπόκρουση του
ήθικου άλγους και πέθανε με τόν έά-
ναυσο, τόν άποτρόπαιο, τόν έξουθενω-
τικό σφραδασμό του σωματικού τραύμα-
τος. Αυτή ήταν ή τραγική του κορύ-
φωση. Μπόρεσε με τήν φιλοσοφική του
έγκαρτέρηση, με τήν ύπομονετική του
ίδιοσυγκρασία, με τήν καλλιεργημένη
του διακριτικότητα νά μετουσιώσει
όλην τήν πλημμυριδα της ήθικής του
δύνης σε τέχνη και στιχασμό, σε άλη-
θινά μνημεια διαθέσεων κι άποχρώσε-
ων. Έπόκυψε όμως παρ' όλην τήν άντο-
χή που είχε δείξει, σχεδόν άμαχητι
στον έάρδαρο και σκαιό στραγγαλισμό
του σωματικού πόνου. Ο σωματικός
πόνος είναι χυδαίος, σημειώνει στο κρε-
βάτι της άγωνίας του. Δέν μπορεί νά
γίνει τίποτε άπολύτως μ' αυτόν. Όλα
τά σκοτώνει. Έξ αίτίας του όλα ύπο-
κύπτουν. «Είναι σαν ένα σκύλος, όταν
ένσκηπται, που γαυγίζει μακάβρια μέσα
στην έρημιά του ανθρώπινου σώματος».
Τελικά σπρωχτηκε εκεί κι έφτασε εκεί
που τίποτε δέν τόν έσωζε. Αυτή ή άκα-
ταγώνιστη μεταφυσική του κακού έκδη-
λώθηκε ως τήν άκρσία της συνέπεια
πάνω του. Αυτή ή μικρόχαρη και μο-
χθηρή θεότητα τόν κυνήγησε με τό πιδό
άνεξήγητο πείσμα.

Τήν άγαπούσε, όπως παρ' όλα αυτά,
τόσο τρυφερά, τόσο καρτερικά, τόσο
έλεγχτικά, τόσο παθητικά, τή ζωή, αυ-
τό τό άπό γεννησιμιο του όρφανεμένο
κι άφρόντιστο παιδί με τήν φουσαρμό-
νικα στα ήδονικά χείλη του τά στρε-
μένα. Τό κατέχε πολύ καλά τό άκριβό
της προνόμιο, τό μαγικό της κι άζετί-
μητο δώρο. Κι' ήταν ό στόνος του μι-
α παθητική επίκληση και μι-ά έλεητική
μυνοδία μέσα στον άνεμο και τή βροχή
με τά μετέωρα φύλλα και τά ώχρά
θάλη της σήσημένης χαράς.

Όστόσο πόσο, άλήθεια, κανονικά—
σχεδόν φυσικά αναπότρεπτα—σαν νά
τά υποθάλλει, έχουν κατακαίθει έτσι
άνομολόγητα μέσα του, με τό καιρό,
χλωράλη και τύψη και δηλητήριο κομ-
μένο και σήψη και μεταμέλεια πικρή...
Νοιώθεις, άμέσως, νά ύπάρχει έδώ ένας
έαυτός άπόδλητος... Μιά παρουσία ξένη
στις άνταποκρίσεις του παρόντος, στην
πίεση των έξωτερικών συνθηκών. Ένας
έαυτός διαγουμεμένος, παραδομένος,
άπομονωμένος. Και νοιώθεις νά σιγο-
σταλάζει αυτή ή χρόνια άθυμία της

έγκαρτέριτης, αυτή ή ώχρη νοσταλγικότητα του χαμένου. "Όξω συχνά μιιά έξαντλητική έρωχή, ψιλή και διαπεραστική παιδεύει τά τζάμια' μιιά όροχή όλο μελαγχολική όμίχλη... «Ών σ' ένα τόπο βορεινό στην καρδιά μου παρόμοια βρέχει, φυσάει κι' ή παγωνιά σφαλάει τά σταυροδρόμια». Δέν είναι καθόλου ανάλαφρη ποιητική σκιαζύεια αυτό. Είναι ένα όξυ στρίμωγμα που θά τον οδηγήσει ώς τή πιό όριμύ κέντρισμα τής πληγής του, ώς τήν πιο σπαρχιτική κρυγή των σπλάχνων του: «Τά λυγίσματα των γονάτων μου—γράφει στο Γ.Μ.Π.—έμειναν άδύλθητα, ό τραγικές μου επικλήσεις έμειναν αναπόκριτες: Τό μοιραίο άποτελείωνε τά έργα του (του Θεού) με ασφάλεια μαθηματική. Τέτοιον Θεό δέν τον είδα τότε—και, τώρα, δέν τον βλέπω! Δέν μου όχρησιάζει ται πιά! Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, που καίει μέσα μου, τ' άντικατέστησεν όλα. Περιμένω τά δεινότερα απ' αυτόν και άμβλύνομαι άρκετά ώστε να μη μ' ενδιαφέρουν. Τί μās χρειάζεται ό Θεός, άν γίνουμε ίσχυροί να δεχθούμε παράφορα ό,τι άπαίσιιο μās έτοιμάση για τιμωρία!..» Η καταπιεσμένη του πικρία κι' ό σιωπησμένος του κόσμος έκρήγνυνται με τήν πιό άπροσδόκητη άλλεφροσύνη. Άλλά αυτό για μιιά στιγμή μονάχα. Για μιιά έλάχιστη, άταίριαστη, άνάποδη στιγμή. "Όλες τες άλλες τες μακρυές, τες άπροσμέτρητες ώρες, ή κουρασμένη του προσμονή, ή δαμασμένη του διάθεση διαρρέει στο κενό άδιαμαρτύρητα, άθέατα. Σ' ένα καταχγιασμένο κενό όπου άδρανεί ή χαμοσυρτή περιπέτεια των έρημων δρόμων και όπου άκίνητουν τά λυγρά φώτα τής συνοικιακής μελαγχολίας. Κάπου μακρυά σ' ένα θαμπό τοπίο φιλαπόδημων λησιμονημένων θεών και βουκολικών θρύλων ή συγκρατημένη άνία των πλανόδιων άνέμων θρηνωδεί άπαρηγόρητα—άλλά πάντα διακριτικά—τή στέρηση και τήν θλίψη τής μάταιης αυτής έγκοσμιότητας. Η δούη του θολού μηδενισμού διυλίζεται σε λυρικούς λυγμούς και τρυφερές αναπάσεις.

Σου γεννιέται έμμονα ή έντύπωση πώς όδεν είναι δυνατόν παρὰ να τó στόλωνε πολλές φορές, πάμπολες ώρες έτσι άμετακίνητο τó μακρουλό του πρόσωπο γιομάτό σύσπαση, σκιά και σιωπή ό "Άγρας, πίσω απ' τά τζάμια του σπιτιού του. Να τó στόλωνε έτσι σαν μιιά λησιμονημένη παιδική ψυχή, άθυρμα άδρανεές στην πιθανή έπιθυμία τής φυγής και τής άποδέσμευσης, πίσω απ' τά τζάμια του σπιτιού του. Ένα σπίτι κι αυτό χωρίς καμμιά θαλπωρή, που όνειρεύεται μυρικήζοντας σαν άρρωστος τή

νάρκη του... Ένα άδρανο σκίνωμα τής ψυχής του ποιητή.

Παλιά έναερθεται σημάδια
θυμητικά χαμένα κι άδεια
—όλο συντρίμια... όλο ρηχάδια...

Νεϊώθεις παντού να συγκρατάς: αυτό ή άθυμία τής έγκαρτέριτης με τήν ένδόμυχη θεοκρίση πώς άφευχτα—δέν μπορεί να γίνει άλλως—θά σε έξουθενώσει, θά σε οδηγήσει: άόιστα στο μοιραίο τέριμα, ακολουθώντας τον πιό δουλικό, τον πιό άδοξο τον πιό καταφρονημένο δρόμο. Είναι μιιά αυτοτιμωρία αυτό, ένας άπαισιός και μιιά δυστυχία που νομίζεις πώς άποτελούν ταυτόχρονα και τή μοναδική άπολαυση... «Φθορά ό ίδιος τά κάνεις όλα φθορά...» Καμμιά άξία του περιβάλλοντος και τής έποχής δέν φαίνεται: ίκανή και άρκετή να σε σώσει. Η σκόνη των φθειρομένων πραγμάτων γιομίζει τó φός τής καθημερινής έναλλαγής. Κι άρα βουρχει σε διακριτικούς χώρους, σχήματα και παρουσίες φιλέρημων δρόμων και αυτών και καταφρονημένων παιδιών—ώχρων και δειλών κι άπραγων παιδιών—που άναζητούν σ' άδέσπεις αυταπάτες τον έαυτό τους, χιμαιροκωνηγοί μιιάς άνεπίστρεφτα χαμένης έφηβείας.

Τά άτονα νεύρα του φρίσσουν συνεχώς καρφωμένα σε φιλάσθενες άποθυμίες και όίγη. Δέν φτάνουν ποτέ σε καμμιάν έξιλειωτική έκπλήρωση. Σπαράζοντας φρυγμένα απ' τó άψύ μαστίγι του έμερου τής σάρκας. Ένας άνομιολόγητος, ένοχος πόθος—τί καυστικό θά γινόταν στα σαρκώδη χείλη του αυτές τες ώρες τó ψέλλισμα του Καθάρι—μιιά μεταμέλεια σχεδόν Μπωντλαριική. Τήν αισθανότανε βαθειά, δυνατά, άιχμηρά τή γοητεία τής άμαρτίας, τή σαγήνη τής έκτροπής, τον οίστρο τής άκολασίας, τον έρωτα τής ψυχικής άλλειότητας. "Όμως δέν μπορούσε, όμως δέν τολμούσε, δέν είχε τó θσθένος, δέν είχε τήν τόλμη να παραδοθεί σ' όλα αυτά, να τιναχτεί και να βγει απ' τήν άρρωστημένη μαρτυρική του ευπάθεια, απ' τήν αναίσχυντην καταφρόνησή του, απ' τον ξέπνοο οργανισμό του, ν' άρπαχτεί απ' τον έξαλλο σπασμό του δαιμόνιου, απ' τήν δυναμερή μέθη τής περιπέτειας, απ' τ' άκατανίκητο όργιο τής έρμής. Ήταν ένας απόκληρος τής άχόρταγής έπιθυμίας, τó άπληροστο αισθησιασμού, τής γήινης παραφοράς, τής μαύρης μαγείας τής σαρκός. Ήταν ένας άπαίσιόδοξος ύποταγμένος, ένας μελλοθάνατος άποφασισμένος, ένας άπαρτήρητος άσκητικός με κολογερική δίψα και νυχθημέρη μαστίγωση κι αυτοπαιδεμό,

όμως «χωρίς Θεό στην κορφή του χωρίς δικαιοσύνη, χωρίς λύτρωση. Για μίτος παρανομιούς και συγκοπές, κα γυρίσματα, τó τελευταίο καιρό, θά με άποκαλυφθή σ' ένα χώρο άνεκπρόστη μοναξιάς, όπου ό φλόγινος σπαρχιμός σ' φυλακισμένος του λαχτάρας θά τον σπρει: αμόφυρτο ως τά κρόσπεδα τής πυκνής τραγικής ούσίας. Άλλά και αυτό τó κορυφίο του λυρικό σημείο πλύ διακριτικά, πολύ ανάλαφρα ή άνι μάλφα: ή, φωνή του.

Μακρυά μου ούρα. Κι ή χαρά ή άκρίβαστος—μόνος να μείνω στη φθορά μου άπάνω—
Σύρε κι' ός μου λογαριαστεί κι αυτό γιά ν
να μίν τεράτης τής φθοράς τήν λαρή γαλήνη

Συναντοδμαι εδω μιιά βελήτατη, με άνομιολόγητη ήδονή φιλοσοφημέν άπελπίσιος, ένα είδος συνεχους μυστι κόπαθης έγκαρτέριτης, ακριβώς για στο βάθος ύπάρχει πλήρη συνείδη του άδιέξοδου, τού άπροσπέλαστου, τ' άνεπανόρθωτου... Τό χαμόγελο του "Άγρας. Η μόνη του αντίδραση, μόνο του διάδημα, ή μικρή του συγής έκδικηση, ό λυγμικός του σαρκισμός, για τó φαρμάκι που τον πότι: αυτή ή συνείδηση μαζί με τή λαίμαγια και τήν εύτελεια των ανθρώπων. Η σπασμοδική βουδή του διαμαρτυρ για τó καθημερινό λαφυραγωγίημά τ: απ' τήν έγωϊστική, ματαιότητα, απ' τη θορυβώδη ματαιοσχημία, απ' τήν έγωιστική ματαιότητα, απ' τήν θορυβώδη ματαιοσχημία, απ' τον άπαιτητικό νισμό των πλησίων του, απ' τήν ακρόαση και μοχθηρή θεότητα πμπερδύεται: στίς καθημερινές μας πξεις και τες κάνει να στάζουν αίμα «Ό φοβερώτερος πόνος είναι: αυτό που φορεί τήν προσωπίδα του γέλιου λέγει: κάπου στο βιβλίο του «Ένας ήθρωπος από τó σπίτι των άκακίων Γ. Σφρακιανάκης. Κι' είναι αυτός, έι λόγος με πολλή αλήθεια.

(Άκολουθεί)

...Η πολιτική σ' ένα λογοτεχνικό έργο είναι: σά μιιά πιστολιά σ' ένα κσέρτο, κάτι θάναυτο, που ώστόσο μπορεί κανείς να μίν προσέξει...

Στάνταλ
Να μίν άφίνης εύκολα να γίνει κοινό κτήμα ό έσωτερικός έαυτός σ (Να μίν τον έξευτελίζης).
Και να ή «Μάσχα»
Έξ άλλου αυτό άπαιτεί κι' ό Πειτισμός.—Κάθε ξεγύμνωμα ένοχλεί.
Γιάννης Μπεράτης

ΤΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΙ ΑΠΟΚΡΕΩ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

Συνεχίζουμε και στο σημερινό μας φύλλο την ανθολόγησή αντιπροσωπευτικών κομματιών ηπειρωτών πεζογράφων και ποιητών με το παρακάτω πεζό του Κώστα Κρουσάλλη.

Αί απόκρεω πανηγυρίζονται τόσον πανδήμως και μελοπρεπώς εν Ιωαννίνοις, ώστε λαμβάνουσιν, ούτως εἶπειν, καὶ σωμασίαν ἐθνικῆς ἐορτῆς. Ἐπίσης ἤ κατ' αὐτάς προσωποδοφῶρα κατήντησεν πατροπαράδοτον ἔθιμον, ὥστε ἐπαρεδόθησαν τὰ Ἰωάννινα, μεταξύ τῶν πρώτων προνομίων, ἅτινα ἐζητήσαν καὶ ἔλαβον οἱ κάτοικοι αὐτῶν. παρὰ τὸν κατακτητῶν, ἔθεσαν καὶ τὸ τῆς προσωποδοφῶρας κατὰ τὴν ἀποκρέω. Φύσει εὐτράπελοι οἱ Ἰωαννῖται καὶ πλούσιοι ὥστε εἶχον ἀνυψώσει τὸν πανηγυρισμὸν τῶν ἀποκρέω εἰς ἄκρον ζωτον τῆς εὐθυμίας καὶ τρυφῆς. Ἐκλείψαντος ὡς μετὰ ταῦτα τοῦ πλοῦτου, ἐξησιένησεν βαθυμυθὸν καὶ ἡ γάλη τῆς αὐτῶν πρὸς εὐθυμίαν ὃ δὲ πανηγυρισμὸς τῶν ἀποκρέων κάπως παρήκμασεν. Οὐχ' ἦντον ἕως καὶ σήμερον καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ἠπειρος κατατρώχεται δολοκλήρος ἐντελοῦς πενίας, σχεδὸν ὑπὸ πείνης, αἱ ἀποκρέω ἐορτάζονται ἐν Ἰωαννίνοις πολὺ περιέργως καὶ πολὺ μεγαλοπρεπτερον, ἢ εἰς πᾶσαν ἄλλην Ἑλληνίδα πόλιν.

Ἄλλ' ἐνὼ ἄλλοτε ἡ εὐθυμία καὶ ἡ διασκεδάσις ἦρχον ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ Τριωδίου, ἦδη, κατὰ τὴν ἑξῆς ταύτην, ἐὰν εἴνε ἀθλητὴ καὶ εὐχέλιος, μόλις φαίνονται περὶ τὸ ἐσπέρας ἄλλοι: τινὲς προσωποδοφῶροι διερχόμενοι τὰς ὁδοὺς καὶ οὗτοι ἐὰν ἔχουσι λάβη, τὴν ἀδειαν τοῦ ἔθους καὶ τοῦ μητροπολίτου. Διότι ἀπὸ τῆς οὐρανοποιίας ὁ Ἄγιος—Πασσά Τεπελενλή οἱ προσωποδοφοροῦντες εἶνε οὐρανοποιοὶ νὰ ζητήσωσι τὴν ἀδειαν παρὰ τῶν ἐπιτημένων χῶν. Δοχέισις δὲ τῆς ἀδειας ἡ πανηγυρὶς ἀρχεται κυρίως ἀπὸ τῆς προηγουμένης τῆς Κυριακῆς τῆς κρεατινῆς μάλιστα ἢ ἡν διακρίπτουσι τὰς ἐργασίας τῶν οἱ Ἰωαννῖται φοβούμενοι: φαίνεται: τὴν ἀρὰν τοῦ εἰπόντος:

« Ἀνάθημα ποῖος δουλεύει τὰ τρία τὰ Σάββατα, τῆς Παναγιῆς, τῆς Ἰουλιῆς καὶ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων».

Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας λοιπὸν τοῦ Σάββατου οἱ κάτοικοι λαμβάνουσι τὰς ἐυρασιίμους στολὰς ἐκχίνονται εἰς τὰς κυριώτερας ὁδοὺς καὶ πλατείας, ἔπου γίνεται ἡ παρέλασις τῶν προσωποδοφῶρων. Ὁ μεγαλειότερος ὁμιος συνωστισμὸς γίνεται ἐν τῇ καλουμένῃ πλατείᾳ τῶν Μημημάτων. Δὲν ὑπάρχουν οἱ κομιτάτα, οὔτε βραβεῖα διὰ τοὺς προσωποδοφῶρους, οὐδὲ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ παρελάσωσι: ἀπλῶς χάριν τῆς εὐφροσύνης τοῦ λαοῦ τὰ κεντρικώτερα μέρη, ὃ εἰς κατόπιν τοῦ λαοῦ καὶ ἔπειτα νὰ διαλυθῶσιν, ἀλλ' οὕτε ἡ προσωποδοφῶρία καὶ ὁ μεταμφιεσμὸς αὐτῶν εἶνε οἷος ὃ ἐν Ἀθήναις ἐν ἀλλάχου. Εἰς τὰ Ἰωάννινα οἱ προσωποδοφῶροι (οὗς ὁ λαὸς καλεῖ ἀπλῶς προσωπίδες) ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπεικονίζουσι διὰ τε τῆς ἐνδυμασίας καὶ τῆς παρελάσεως τοὺς ἰσχυροὺς χρόνους τῶν Ἀρματολῶν μας. Συγκροτοῦν, ὡς ἰσχυροὶ, Ἄρματολοι, μπουλούκια ἐκ πέντε, ἐπτὰ καὶ πλείονων ἀρμάτων ἐν οἷς διακρίνονται οἱ καπετᾶνοι καὶ τὰ πρωτο-

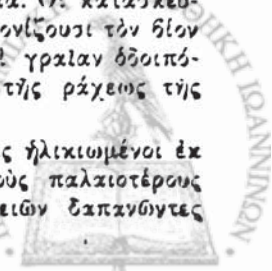
καλλήκαρα ἐκ τῆς ἐνδυμασίας αὐτῶν. Ἐνδύονται δὲ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν στολήν, ἐπίσης ὡς οἱ Ἀρματολοι, με κομτὴν φουστανέλλαν, κάλτσες, γελέκια χρυσᾶ, φλωροκαπνισμένη Ἰσπαράζια, γάντζους, παλάσκας, σελάχια χρυσοκέντητα περὶ τὴν ὄσφον, ἀργυρὰ σταυρωτὰ ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ μαντήλιον λευκὸν ἐκ μετᾶξης ἐπὶ τῆς κεφαλῆς περὶ τὸ φέσιον, τὸ ὅποιον δύνανται ἀδικρίτως νὰ εἴνε εἶτε ἐρυθρὸν μακροθύσανον εἶτε ἀλβανικὸν λευκόν. Οὕτω κατηρτισμένοι λαμβάνουσι μετ' ἑαυτῶν καὶ τὰ βιολιά ἐξερχόμενοι εἰς τὰς ὁδοὺς μετὰ τὸ ὕψος καὶ τὸ βάδισμα καὶ τὸ παραστατικὸν τῶν Κλεφτῶν, ἀλλάχου μὲν συλλαμβάνουσι τοὺς διαβάτας, ὡς ἐκεῖνοι εἰς τὰ βρη, καὶ ζητοῦσι παρ' αὐτῶν χρήματα διὰ τῆς ἐπιτακτικῆς φράσεως. «Π α ρ ἄ ν, Π α ρ ἄ ν!», ἀλλάχου δὲ χορεύουσιν ἐπ' ἀμοιβῆ τῶν περισσώτων τοὺς χοροὺς τῶν Κλεφτῶν. Ἄλλὰ, καὶ αἱ προσωπίδες εἶνε ἐπίτιδες κατασκευασμέναι, παριστώσαι ὁμαλά, ὠραία καὶ μεγαλοπρεπῆ πρόσωπα στολισμένα μετὰ μεγάλους ὀφθαλμοὺς καὶ παχυτάτους μύρους ἐκ μαλλίων μύστακας ἀρειμανίως πάντοτε ἀνεστραμμένους.

Ἐτέρω ὁμιᾷ εἶνε καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἄ ρ γ α ν ο», καὶ οἱ προσωποδοφῶροι παριστώσαι γαμηλίον ἀγροτικὴν πομπήν. Βλέπει τις λοιπὸν αὐτοὺς ἐνδευμένους μετὰ προγενεστέρως ἐνδυμασίας χωρικῶν, μετὰ τσιπούνια, ἢ σιγγούνια, ἐπὶ τῆς φουστανέλλας πολυόλοχα, κτλ. Διακρίνονται δὲ μετὰξὺ αὐτῶν οἱ ὑπηρέται: τοῦ γάμου μετὰ τοὺς κίτρινους φτάδες (ποδιές) περὶ τὴν φουστανέλλαν καὶ τὴν πλόσκαν πλήρη ὄνου εἰς τὰς χεῖρας, ὃ νουδός, ὃ βλάμης, ὃ γαμβρός καὶ ἡ νόμφη, ἥτις ἐπὶ κεφαλῆς φορεῖ ἀρχαῖον ἡπειρωτικὸν κάλυμμα, λευκὸν σκοῦρον περικέντητον διὰ χρυσοῦ ἢ μετᾶξης, ἐν ἄλλοτε ἔφερον καὶ αἱ γυναῖκες τῆς ἀνωτέρας τάξεως τῶν Ἰωαννινοῦν ὡς καὶ αὐτὴ ἡ ὠραία Βασιλικὴ τοῦ Ἄγι—Πασσά, πρὸς ἣν οὕτως συνετίθει νὰ λέγη:

Ὅντας βαίνης τ' ἄσπρο φέσι
Μὲ τὴ φούντα τὴ χρυσοῖ,
Τρέμει ὁ οὐρανὸς νὰ πέση
Μ' ὄλα τᾶστρα του μαζι.

(Οἱ προσωποδοφῶροι οὗτοι χορεύουσι τοὺς γαμηλίους χοροὺς ἔχον μετ' ἑαυτῶν ὡς μουσικὰ ὄργανα τὴν κλασσικὴν μας καρμπούζαν καὶ τὸ νταούλι, τὸ ὅποιον ἐκεῖ καλεῖται ἄργαον ἐξ οὗ καὶ τῆς ὁμάδος ἡ ὄνομασία. Οἱ κατασκευάζοντες τὴν Καμηλίαν ἐν Ἰωαννίνοις ἀπεικονίζουσι τὸν δῖον τῶν νομάδων, διότι παριστώσαι γέροντα καὶ γυριὰν ὀδοιπόρους ἔχοντας τὸν μικρὸν υἶδον αὐτῶν ἐπὶ τῆς ράχους τῆς καμηλίου.

Πάντες οἱ προσωποδοφῶροι εἶνε ἀνδρες ἡλικιωμένοι ἐκ τοῦ κοινοῦ λαοῦ τῶν Ἰωαννινοῦν. Εἰς τοὺς παλαιότερους καιροὺς οἱ νεαγαῖοι τῶν ἀρίστων εἰκογενειῶν διαπανθῶτες

ἀφειδώς ἐνεδύοντο μὲ πολυτιμοτάτας ἐνδυμασίας χρυσοπα-
ρύφους τῶν ἀρχαίων ὡς ἐπὶ τῶν πλείστων χρόνων καὶ παρὶ-
στάνον τὸ δράμα τῆς Πολυξένης ἢ τὸν Ἑρωτόκριτον ἢ τὸν
Τρωϊκὸν πόλεμον. Σήμερον ὑποδύονται καὶ οἱ μαθηταὶ τινὰς
ἤρωας ἀρχαίους ἢ ἱππότεας, ἀλλὰ οὐχὶ μὲ πολλὴν δεξιότητα
καὶ σημασίαν καὶ αἱ παρελάσεις αὐτῶν γίνονται στεγναίαι,
μὲν ἄς διαλύονται καὶ συμμιγνύονται μετὰ τοῦ λοιποῦ πλῆ-
θους ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν μνημάτων, ἐνθα περὶ τὴν ἐσπέραν
συγκεντροῦται ἕλος ὁ λαὸς καὶ ἕλοι οἱ ἄλλοι προσωπιδοφό-
ροι ἐπιστρέφοντες ἐκ τῶν διαφόρων ὁδῶν καὶ συνοικίων καὶ
χορεύουν μέχρι βαθείας νυκτός. Ἡ πλατεία τότε ἐκείνη κα-
ταντὰ, ἀνάστατος. Ἐν ᾧ ὁ ἥλιος δέει μεγαλοπρεπῶς ὑπι-
σθεν τῶν δυτικῶν λόφων τῆς πόλεως καὶ εἰς τὰς τελευταίας
ἀντανακλάσεις τῶν ἀκτίων αὐτοῦ, πορφυροῦνται αἱ χιονο-
σκεπεῖς κορυφαὶ τῆς Πίνδου πρὸς ἀνατολάς, πρασινίζουσιν δὲ
τὰ λειβάδια πέραν καὶ ἢ λίμνη κάτω ἡρμεῖ, ἢ πλατεία
ἐκείνη πληροῦται ἀσμάτων καὶ ζωῶν παντοειδῶν καὶ γε-
λώτων καὶ μουσικῶν ἤχων. «Ὅλοι δὲ ἢ ἀγλὸς ἦτις συνήθως
περὶ τὸ ἐσπέρας ἐπικλήθεται ἐπὶ τῆς πόλεως, ἐκεῖ φαίνεται
ὡς νὰ ἐξέρχεται τότε ἐκ τῆς πλατείας ἐκείνης καὶ ἐκχύνεται
εἰς τὴν ὑπόλοιπον πόλιν τῶν Ἰωαννίνων.

Ἄλλ' ἰδοῦ ἐπέρχεται ἡ σκοτεινὴ νύξ καὶ ἀνάπτονται
εἰς τὸν οὐρανὸν τ' ἄστρα. Τότε ἀρχεται ἀραιούμενον τὸ πλῆ-
θος καὶ οἱ προσωπιδοφόροι ἐπανέρχονται θριαμβευτικῶς εἰς
τὰς συνοικίας τῶν διερχόμενοι διὰ τῶν προξενείων τῶν ξέ-
νων Δυνάμεων καὶ χορεύοντες ἐξωθεν αὐτῶν πρὸς τιμὴν τῶν.
Τὴν ὥραν ταύτην ἀλλοὶ φωναὶ ἀρχίζουσιν ν' ἀντηχεῦν, ἀνὰ
τὰς ὁδοὺς τῶν συνοικίων ἰδίως. Διότι οἱ παῖδες ἐκάστης
συνοικίας περιέρχονται καὶ ὁμάδας τὰς οἰκίας ἀπὸ θύρας εἰς
θύραν ζητοῦντες ἐν κραυγαῖς καυσόξυλα διὰ τῆς ἐπικλήσεως:

Ξύλα γιὰ τὶς ἀποκρηαῖς
Νὰ χορεύουν ἢ γρηαῖς!...

Μὲ τὰ ξύλα ταῦτα ἀνάπτουν πυρὰν τεραστίαν, «Γ' ἕ α-
μ ἄ λ α ν» κηλουμένην, εἰς τὸ σταυροδρόμιον ἢ τὴν πλατείαν
τῆς συνοικίας τῶν πέριξ τῆς οἰκίας χορεύουν μέχρι τοῦ με-
σονυχτίου ἄδοντες. Ἄλλοτε εἰς τὸ περὶ τὴν πυρὰν χορὸν
ἐλάμβανον μέρος τὴν νύκτα καὶ νεάνιδες καὶ γυναῖκες ὧν
προῖσταντο αἱ γραῖαι, Σήμερον περὶ τὴν πυρὰν μόνον οἱ
παῖδες καὶ οἱ νεανῖαι, σπανίως δὲ καὶ οἱ ἄνδρες χορεύουν,
αἱ δὲ γυναῖκες καὶ αἱ νεάνιδες θεῶνται ἐκ τῶν δικτυωτῶν
πραθύρων τῶν. Ὅσοι ἐπίσης ὑπροσωπιδοφόρου τὴν ἡμέ-
ραν ἤδη ἐπιφαίνονται χορεύοντες περὶ τὰς πυρὰς μὲ τὰς ἀρ-
ματωλικὰς ἐνδυμασίας τῶν, ἀλλὰ ἀνευ προσωπίδων. Πολλοὶ
δὲ περιέρχονται ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην πυρὰν πᾶσαι τὰς συ-
νοικίας τῆς πόλεως πανταχοῦ λαμβάνοντες μέρος εἰς τοὺς
χορούς. Οὗτοι εἶναι οἱ λεγόμενοι ἀσπροσκούφηδες ἐκ τοῦ
λευκοῦ σκούφου ἢ φοροῦσι πάντοτε, ἢ «κ α ρ α μ π ἔ ρ η δ ε ς»
τούτέστιν εὐτράπελοι, εἶνε ἐκεῖνοι, οἵτινες, ὅτι ἐργαζόμενοι
καὶ ἔλθον τὴν ἑβδομάδα κερδίζουσι. Ἦσυχάζουσιν εἰς τὸν
Βάκχον τὴν Κυριακὴν, ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων οἱ πρόγονοι κινή-
σαντὲς ποτε διὰ ταξείδιον, μόλις μέχρι τοῦ βουνοῦ τῶν Ἰω-
αννίνων ἐφθασαν «κ ε ἰ ἄ π ὀ τ ἄ μ ἔ θ ι α τ ἄ π ο λ λ ἄ
γ ὕ ρ ι σ α ν τ ὸ ν κ α τ ἡ φ ο ρ ο», ὡς ἀναφέρει τὸ τραγοῦδι
τῶν, εἶνε τέλος ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ὁ Φωριεὺς ἀνεγνώρισεν
ὡς ποιητὰς τῶν περιφύμων διστίχων, ἅτινα ἰδιαιτέρως Γ' ἱ-
α ν γ ἰ ὠ τ ι κ α λέγονται.

Ἡ ἀξιολογώτερα ἕμως πυρὰ γίνεται εἰς τὴν συνοικίαν
τῆς Καραβατιᾶς κατὰ τὸ βοριοδυτικὸν ἄκρον τῆς πόλεως,
τὴν ὑψηλοτέραν συνοικίαν, ὅπου κασοικοῦσιν οἱ εὐθυμότεροι,
καὶ ἀισθηματικώτεροι Ἰωαννῖται, αἵτινες περὶ τὴν πυρὰν
φάλλουν, ἐν χορῶ ἑλευθέρως τὰ τραγούδια τοῦ Μπουκουβάλα,
τοῦ Κατσαντώση, τοῦ Ζήτρου καὶ ἄλλων παλαιῶν Κλεφτῶν,

καὶ ὅπου ὑπάρχουν αἱ ὡραιότεραι τῶν Ἰωαννίνων μεσο-
κίτινες τῶσον κερδὸν περιορισμένα: μένον κατὰ τὰς ὥρας
ἐκεῖνας λαμβάνουσιν εὐχαρίστην νὰ ἴδωσιν ἐκ τοῦ πληθίου
τὰ δικτυωτὰ τῶν παράθυρα διερχομένων τοῦς ἀρχαίους
τῶν καὶ νὰ ψιθυρίζωσι μυστηριωδῶς εἰς αὐτοὺς τὸ περιεῖ-
πτον παράπρον:

Μάτια μου μαμουριασμένα
Καὶ πολὺ χαινικά,
Δὲν ρωτᾶτε καὶ γιὰ μένα
Τάχα τί νὰ γίνηκα;

Ὅθιον παρέρχεται τὸ πρῶτον ἡμῶν τῆς νυκτός. Μετὰ
μεσονύκτιον αἱ πυρὰὶ σβέννονται, οἱ δὲ χορευταὶ διασκορ-
πίζονται εἰς τὰς οἰκίας τῶν, ὅπου σχηματίζουσι κατὰ σταθ-
οὺς οἰκογενειακοῦς καὶ φιλικῶς κύκλους παννυχίους ἐσπερίως.

Κατὰ τὰς ἐσπερίδας ταύτας σπανίως ὁλέπει τις κατὰ
αὐταῖς ταῖς αἰθούσας τῶν πλουσίων εὐρωπαϊκῶς χροῶ-
σιν κυρίως ἐν Ἰωαννίνοις χορεύονται ἔθνηκοι χοροὶ καὶ
στα ὑπὸ πάντων. Ἰπάρχουσι μάλιστα καὶ γυναῖκες πλου-
σιωτῶν Ἰωαννιτῶν αἵτινες εἶναι ὀνομασταὶ διὰ τὸν χορὸν
τῶν. Ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν κατωτέρων τάξεων ἐν αἷς λάμπου-
καὶ ὀλιγώτερα φῶτα, παρτηρεῖ τις τὸν σεμνότερον συρ-
χορὸν ὑπὸ νεανίδων χορευόμενον. Μετ' αὐτὰς δὲ ἐγείρονται
νεαροὶ διαιτυμῶνες, οἵτινες χορεύοντες ἄδουσι ἄστεια ἢ ἐπι-
χρικά ἄσματα, γνήσια τούτέστιν ἀποκρηαῖα καὶ ὡ-
ἀξιοπεριεργότερον εἶναι τὸ ἀκόλουθον:

Πέρασ' ἀπ' τὴν Καρυά,
Εἶδα πῶσ' ἀερναν κουκιά.
Ἔτσι γιὰ τὰ ἔσπαιρναν Καρυώταις τὰ κουκιά

Πάλι ξαναπέρασα
Εἶδα πῶς τὰ σκάλιζαν
Ἔτσι γιὰ τὰ σκάλιζαν κ.λ.τ.

Πάλι ξαναπέρασα
Εἶδα πῶς τὰ μάζωναν.
Ἔτσι γιὰ τὰ μάζωναν κ.λ.τ.

Πάλι ξαναπέρασα,
Εἶδα πῶς τὰ σάκκιαζαν
Ἔτσι γιὰ τὰ σάκκιαζαν κ.τ.λ.

Πάλι ξαναπέρασα,
εἶδα πῶς τὰ φόρτωναν
Ἔτσι γιὰ τὰ φόρτωναν κ.τ.λ.

Καὶ καὶ ἑκάστην στροφήν ἦτις λέγει πῶς ἔσπει-
οἱ Καρυῶτες καὶ πῶς πότιζαν, σκάλιζαν, μάζωναν, σά-
κιζαν καὶ φόρτωναν τὰ κουκιά τῶν, ὁ ἡγέτης τοῦ χοροῦ
κνύει τοῦτο διὰ χερονομιῶν ἄς εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ μι-
θῶσι πάντες οἱ χορευταί. Ἀκολούθως διαλύωσι καὶ α-
τὸν χορὸν. Καλλήμενοι δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν εἰς κύκλον ἐ-
γούσι δύο, τοὺς εὐφωνοτέρους καὶ μάλλον εἰδήμονας τῶν
γούδιων, οὗς ὑποχρεοῦσι νὰ τραγουδοῦν ἀμειβάδων κατ' ἑ-
κατόχρισιν δίστιχα τραγούδια, τοῦ δευτέρου τραγουδι-
ῶντος ν' ἀποκρίνεται δεξιῶς εἰς τὸν δίστιχον τοῦ
τοῦ καὶ πολλάκις ν' ἀρχίζῃ τὸ δίστιχόν του μὲ τὴν αὐ-
λέξιν μὲ τὴν ὁποίαν ἤρχισεν καὶ ὁ πρῶτος τὸ ἰδικόν
ἀμφοτέρω δὲ νὰ μὴν ἀπομακρυνθῶσι ποσῶς τοῦ ἐξ ἀρχῆς
θέματος. Συνάπτουσι δὲ τοιοῦτοτρόπως περιέρ-
στιχοῦργικῶς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους πάντοτε εἰς τὰ εὐθι-

... συνειθίζον οί Ιωαννίται. Έν ώ δέ ούτοι επιδίδονται... τοιαύτας διαχύσεις, οί δεισιδαίμονέστερο: εξ άμφοτέρων... φύλων συνωστίζονται περί την πυράν τής έστίας και... ούτων κώκων σίτου, ούς ρίπτουσι επί των άνθράκων, ή... έκ του άνοήματος του διχαλωτού ύστου τής θρνιθος... έν τή αιθούσῃ, και έκ τούτων προμαν... είναι: άν έγκυος μεταξυ αούτων ή ά γεννήσῃ, άρρεν ή θήλυ, ή... με άνταγαπάται από τον άλλον.

Έρχεται άκολούθως ή Πέμπτη τής Κρεατινής εβδομάδος... λεγομένη Τ σ ι κ ν ο π έ φ τ η, καθ' ήν εκάστη οικοδέ... προσπαθεί να πλάσι, την παχυτέραν Τ σ ι κ ν ο π ε... τή ο ι α ν Η ή τ τ α ν τήν όποιαν τή γεύμα άποστέλλει... τήν έργαστήριον του άνδρός της. Διότι κατά τήν ήμέραν... τα καταστήματα πάντα μέχρι μεσημβρίας έργάζονται. Έπειτα τρώγουσ άπό κοινού καταστηματαρχαι και ύπόλ... και ύπηρέται τήν Η ή τ τ α ν και τή Τ σ ι κ ν ώ ν ο υ ν... μεθοκοπούν μέχρις νυκτός. Τό δέ Σάββατον τής Τυ... επαναλαμβάνονται όσα γίνονται τās παρελθούσας Κυ... και Σάββατα. Η Κυριακή, όμως τής Τυρινής ή και... Κυριακή, των άπόκρων υπερέχει πάντων. Διότι... αούτην, εκτός των προσημνημενευθέντων, συμβαίνουσι και... άλλα έπίσης λόγου άξια.

Έν τή πλατεία των Μνημάτων συγκροτείται ή ολάχι... χορός: ύπό ρωμαλέων και μεγαλοφώνων Βλάχων τής... τίδου οίτινες παραχειμάζουσι μετά των οικογενειών των έν... αννίνους χορεύουσ περί τούς 30 έξ αούτων άδοντες-έν 'Ελ... ήνική γλώσῃ, τά άπαράμιλλα έκεινα κλέφτικα τραγούδια,... ενα έξυμνούς: τούς μεγάλους ήρωας των θουνών. Πλησίον... τούτων στήνεται τή Ι' α ή τ α ν ά κ ι. Τό γάϊτανάκι ήτο... γνωστον πρότερον έν Ιωαννίνους, εισήγαγον δέ αούτο τή... ούτων τά παλληκάρια του στρατηγού Θεοδοράκη Γρίβα... τή τή έτος 1845. Τό πλήθος συνωστίζεται: ύπό τά παρά... των πλουσιών οικων, όπου παρακαλούμενος στήνεται... λεγόμενος, χορός των κ α ρ α μ π έ ρ η θ ω ν, έχων τοϋτο

τό ιδιάζον, ότι κατά τήν διάρκειαν αούτου κείται πάντοτε επί... του έδάφους Η λ ό σ κ α ή μπότι (πήλινον άγγειον) πλήρες... οίνου τή όπουσον εις το τέλος εκάστου άσματος περιέρχεται... εις τά χείλη των χορευτών.

Μόλις νυκτίουσι άλλη ομάδα κ α ρ α μ π έ ρ η θ ω ν εξέρ... χεται: εις τήν πλατείαν καθ' ή αί νύμφαι: οδηγούντο εις τούς... οίκους των νυμφίων έν καιρή νυκτός με φηούς και πυρσούς. Περιτυλίττουσ τήν κεφαλήν ένός εκ τής συνοδείας, με πλατύ... μανδήλιον δίκην «μ α χ ρ α μ α», άραιού ύφάσματος, δι' ού... τότε αί Ιωαννιτισσαι νύμφαι εκάλυπτον τή πρόσωπον, οί δέ... λοιποί πάντες με άνημιμένα κηρία εις χείρας σχηματίζουσι... πομπήν, και άδοντες τραγούδια του γάμου περιέρχονται τά... οίνοπιδελα, τήν δέ νύκτα επαναλαμβάνουσ τās πυράς και τās... έσπερίδας. Ούτως έξη,ιερώνει ή Καθαρά Δευτέρα. Η εϋθυ... μίχ εξακολουθεί και κατ' αούτην. Μετά μεσημβρίαν δέ εξέρ... χονται πάντες οί κάτωκοι, προπορευομένων των πλουσιών... μετά μουσικών όργάνων εις ώραιαν έξοχήν του 'Αγίου Νι... κολάου των Κοπάνων και χαλούν τά «μ α χ μ ο υ ρ λ ο ύ κ ι α»,... όπως λέγουσ εκεί τά 'Αθηναϊκά κούλουμα, όπόθεν επιστρέ... φουσ περί τήν δύσιν του ήλιου και διαλύονται. Έπειτα πάλι... πάσα πλέον εϋθυμία και άρχεται μετ' αληθούς θρησκευτικού... πάθους και θαυτάτης εϋσεβείας ή νηστεία τής άγίας και... μεγάλης τεσσαρακοστής.

Ένα καταδειξόμεν όμως τον σφοδρόν εϋθυμον χαρακτη... ρα των Ιωαννιτών πρέπει εκτός των άνωτέρω να προσθέ... σουμεν ότι, καθ' ή διηγούνται κ α ρ α μ π έ ρ η θ έ σ τινες... εις παλαιότερους χρόνους χαλώντας ήμέραν παρ' ήμέραν τά... μ α χ μ ο υ ρ λ ο ύ κ ι α, κατήνησαν να μεθοκοπούν μέχρι... τής εβδομάδος των παθών άλλοι δέ τινες αποκοιμηθέντες εκ... μέθης τήν καθάραν Δευτέραν εξύπνησαν μόλις τήν Μεγάλην.

Κατά τή νύκτα τής καθαρής Δευτέρας αί νέαι τριώ... γουον άρτον ζυμωμένον έξ ίσου ποσού αλεύρου και ίσου άλα... τος. Περιμένον δέ να ζώσι καθ' ύπνον όταν διαψάτουσ τις... ή τά τας ζώσι νερό και εκείνον ως πιστεύουσ ή λάβουσ... σύζυγον.

† Κ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

ΜΕΡΙΚΑ ΛΟΓΙΑ ΤΟΥ Ν. ΜΠΕΡΤΙΑΕΦ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΓΑ ΑΓΑΘΟ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟ

... Η Έλευθερία δέν είναι: ένα δικαίωμα αλλά με ά υποχρέωση. Ο άνθρωπος παραιτείται πάρα πολύ εύκολα για τήν έλευθερία, φοβείται τήν έλευθερία, προτιμά τήν δουλεία γιατί τή θεωρεί εύκολότερη.

... Στο σύγχρονο κόσμο οί άνθρωποι άπαρνοϋνται τήν έλευθερία και υποτάττουσται εις τήν εξουσία, εις ένα δικτάτορα, γιατί φοβούσται τις δοκιμασίες, τον πόνο, τή φορτίον που άπαιτεί ή έλευθερία. Η έλευθερία προϋποθέτει πόνον. Και όσο φοβούσται τον πόνον άπαρνοϋνται τήν έλευθερίαν και παραδίδουσται στήν εξουσία, σέ όποιαδήποτε τυραννία. Με τήν δημιουργικήν έλευθερία ή άνθρωπος διαρκώς υπερβαίνει τον έαυτό του, ύψώνεται... Η έλευθερία είναι ή ενηλικίωση των ανθρώπων: ή ζωή όμως των ενήλικων είναι δυσκολότερη, σκληρότερη, έχει περισσότερες εύθύνες από τή ζωή των παιδιών.

... Μόνον οί τολμάδοι αντιλαμβάνονται τήν έλευθερία ως επιείκειαν προς τις άδυναμίες μας, ως εγκατάλειψη σέ ό,τι κατώτερο έχει ή φύση μας ως διαρκή πειρασμό να κάμνωμεν ό,τι μας άρέσει... Η έλευθερία είναι ήρωική, γι' αούτο δέν τήν αγαποϋν οί άνθρωποι, γι' αούτο τήν φοβούσται. Η έλευθερία είναι πνευματική, είναι τή φανέρωση του πνεύματος στον άνθρωπο, έξ ου και οί φοβερες άπαιτήσεις που έχει από τον άνθρωπο... Στο σύγχρονο κόσμο άφυπνίσθησαν με μίαν ασυνήθη δύναμη τά ποιμνιώδη ένστικτα. Η άγέλη όμως δέν γνωρίζει έλευθερία.

(Από άρθρο του για τήν «Έλευθερία» που δημοσιεύτηκε τή 1936 σ' ένα περιοδικό των έλευθέρων Ρώσων στο Παρίσι).

Τ Α Μ Α Ρ Α

Ἄλλοκοτη καὶ μελαψή, ὠραία καὶ ἐρηλή,
 λῆς ἔσπερνε ἀγγελικὰς φτεροῦγες κι' ἐπερπάτει
 ἀδέρξια καὶ ἀμέριμνη, μὲ ἐκείνην τὴν νοσηρή
 περπατησιὰ μᾶς ἑτάινας, σ' Ὀλύμπιο μονοπάτι.

Καὶ μπόραε—ἔπως πάγαινε παρσιὰ—κανεῖς νὰ διαῖ
 στὸ φένο τῆς κι' ἐφαρμιστὸ μποτίνι ἓνα ποδᾶρι
 χυτὸ, καὶ μὲς στῶν ρούχων τῆς τὸ σοῦσουρο οἱ φαρδοὶ
 γοφοὶ τῆς πῶς ἢ ἀλάμπανε—γυμνοὶ—σὺν τὸ φεγγάρι.

Ἐὶς αἶμα τῆς μεσημβρινό, χιμμένο λῆς—κεῖ—νὰ
 σφυραεὶ μὲ στὸ γυνάκειο τῆς κορμὶ—ἐμβαστήριό τέλειο—
 κι' εἶχε κάτω ἀπ' τὰ βλέφαρα—θαμιμένα μὲ κινὰ—
 μουχρὸ, βαρὶ τριαντάφυλλο τὸ σάρκικό τῆς γέλιο.

Κι' ἐγὼ τὴν εἶχ' ἀγάπη μου!... Μιὰ φλόγα καὶ καπνὸς
 ἦταν ὅ,τι ἀπ' τ' ἀγκάλιασιὰ τῆς πῖναν μου οἱ πόροι,
 ἐνῶ μὲ ὅμια ἀτάραχο αὐτὴ μὲ ἐκύταε ὡς
 τὸν πόθο μου τὸ γέλιο νὰ ἐνόσασε κι' ἀπόρει...

Κι' ἦμιον εἰδωλολάτρης τῆς!... Ἠγὰρ ἐ ἐν οὐρανοῖς
 Κύριος κι' οἱ Ἄγιοι του, γιὰ μὲ πῶς οὐδ' ἀρωτάγαν,
 κι' ἐνῶ οὐδ' ἐγὼ ἀρώταγα, ἀρχαίου Ναοῦ—αὐτηνῆς—
 —κολῶνες ποῦ γκρεμιστήκαν—τὰ μπούτια τῆς φωτάγαν...

Καὶ πέθανε... Καὶ μὲ παπὰ τὴν θάψαμε! Καὶ νὰ
 —μὲ αὐλοῦς—οἱ τραγοπόδαροι θεοὶ τῆς σουραβλάνε
 καὶ γύρω ἀπ' τὸν εἰδωλολατρικὸ Σταυρὸ τῆς, παγανὰ
 καὶ Σηλαῖνοί, στὴ μνήμη τῆς χορεύουν καὶ πηδᾶνε...

Η υειτιμή του βιβλίου

ΚΡΙΤΩΝΟΣ ΑΘΑΝΑΣΟΓΛΗ «Α-
γωνία» (και οι «Ασκήσεις ευαίσθη-
σίας»).

Αθήνα 1952

Ποτέ αλήθεια δεν ήταν τόσο σκληρό
να κριμε κανένας Ποίηση, όσο σήμερα.
Ποίηση, σαν αθηντικώτερη αποτύπωση,
της πνευματικής και της ψυχικής μας
περιπέτειας μέσα σ' αυτήν την βρειά
δικτασία του κόσμου, μέσα σ' αυτή
την παταγωδή κρήνη των μορφών. Ποί-
ηση, σαν μοναδική και ανεπανάληπτο τρό-
πο έκφρασης της συνολικής μας ύπό-
στασης τη στιγμή που συναντάται με
το δραματικό αίνιγμα της και τ' απο-
κρίνεται πάντα αίτημα του προσορισμού
της. Ποίηση, σαν προσδιοριστική της
υλιστικής αξίας της ζωής και σαν
παραεκτική της οξύτερης συνείδησης
του παρόντος μας με τα πεθαμένα σύμ-
βόλα του και τ' αγωνιώδικη πρόβλημα
της παλινρόησης του ανθρώπινου ριού.

Ποτέ άλλοτε οι τόσο έντονα φρυγ-
μένες αίσθησεις μας, οι τόσο σκληρά
παλαιωμένες σ' α χηρές προσεχά-
τες και σε χαμηλώματα παγερές ψυχο-
γενικές καταστάσεις, δεν αποζητήσαν
δεν παράφορα το ρίγος εκείνο που θα
εξεδύσει και θα ζεθάψει: τή, «σά
ενός θαμμένη ψυχή μας». Γυρεύοντας
π' την ποίηση εκείνο που μονάχα ή
ποίηση μπορεί να εκφράσει — και κανέ-
νας άλλος έξω απ' αυτήν — και ποθών-
τας το δημιουργικό εκείνο επίτευγμα
του λόγου που τειναι να ταναχτεί και
αποψύθει κατακόρυφα σι, συνείδηση,
στο τόπου και της εποχής και να με-
τασώσει το αποτρόπαιο αυτό Παρόν
ας σέ Μ ν ή μ η μ ο η ι κ ή η.

Και η τέχνη — και μέσα σ' αυτή
ρωτοπορώντας ή ποίηση — διαπερα-
μένη απ' την έργωδη ύστερία της
κατρωής των πάντων, απ' την καυ-
τη φρικίαση του γεγονότος, απ' τον
κυρίαρχο πανικό των ένδεχομένων,
αίως αφηρηδαστικά καταυγάστημε
τις καταραμένες Ηρακλίδες κάτι
ανηλικιών έφηβικών τεράτων της
αλλίας — είναι καιρός τώρα — έφτασε
έμας σαν ένα καταρρακωμένο, άδυ-
ωπητο, τρισένδοξο λάβαρο.

Κοματι, τραγικό μεγαλειο και ρωμαν-
κή άσυδοσία, περνώντας από θανάσι-
ους άκροβατισμούς, άπίθανες έκζητή-
εις, άθέμιτες έπιμιξίες, μανιακές άκρό-
τες, μαρτυρικές άπόπειρες για να
καθει και να επιδιώσει. Αποκοιμένη,
στο το Κοινό της, έκθρονισμένη απ'

την αξιολογική Ιεράρχηση, που της ε-
χαν καθιερώσει άλλοι Καιροί, καθη-
μαγμένη απ' τ' άκατάσχετο Κόμμα του
ώφελιμισμο, δολοφονημένη απ' την ψύ-
χωση του πολιτικού φετιχισμού, σακα-
τεμένη απ' τους εφιάλτες των νευρώ-
σεων, διλητηριασμένη απ' τη φρίκη
των έρεσιών.

Σ' αυτήν την κατάσταση, μας έβριθε
η τη βρήκαμε. Να εξαρθρώνεται άπελ-
πιστικά πάνω στο φαύλο κύκλο της Ιδίας
της ματαιότητας. Να σφαδάζει άπερί-
γραπτα βρώτατος τραυματίας — πάνω
στο σκληρωπό τοπειο αυτού του χρόνου
με τη σκιασμένη ψυχή και τις άδηλες
άποφάσεις. Γι' αυτό, λέμε, πώς ποτέ
δεν ήταν τόσο σκληρό να κάμε κανέ-
νας ποίηση, όσο σήμερα. Η πνευματική
μάχη — όπως και ή μάχη (ανάμεσα στους
άνθρώπους) — έγινε περισσότερο από
κάθε άλλη φορά άνυπολόγιστα, άνατρι-
χαστικά άπάνθρωπη.

Γεννηθήκαμε πνευματικά γιομά-
τοι από φθοροποιές προδιαθέσεις. Και
το κεντρικώτερο και μονιμώτερο χαρα-
κτηριστικό των πραγματικότητων μας
υπήρξε και εξακολουθεί να υπάρχει ή
ψύχωση του Κενού. Απ' αυτήν ξεκινά
ή δικαιωτική παράφροσή μας να πραγ-
ματοποιήσουμε τον έαυτο μας αυτοδύ-
ναμα και αυτόνομα, άπαρνούμενοι κάθε
παλαιότερη, γνώση, ή πείρα. Οι πατέρες
μας είχαν χάσει φυσικά την έσωτερική
τους μακαριότητα. Έμεις ανεβαίνοντας
έλλειγμωδώς την κολασμένη τους δια-
κασών χάσαμε και τα ιδεολογικά στη-
ρίγματα που πίστευαν οι πατέρες μας.
Με το τέλος του δευτέρου Παγκοσμίου
Πολέμου και την αξιολήρητη, Κίβρηνη
χάσαμε και τις πενήρες μας αίσιοδο-
ξίες, χάσαμε και την δύναμη, για αυτά-
πάτη. Το άνησυχαστικώτερο σύμπτω-
μά μας είναι ή Κρίση της χαράς, όσο
και αν την ύμνει με συγκινητικήν έξαρ-
ση και φαντασμαγορικήν άστραφτερό-
τητα ο κ Ν. Βρεττάκος. "Ο,τι έναπέ-
μεινεν είναι ή πικρή μας άγωνία απ'
τόν εφιάλτη στην πραγματικότητα κι
απ' αυτήν στην άπελπισμένη, άναζήτητη-
ση και κατάκτηση κάποιες προσδοκί-
ας. "Οχι ή άγωνία του ρυτιδωμένου ά-
θρώπου αλλά ή άγώνιας περισσότερο
της άκατάβλητης άθρωπιός. Ποτέ γε-
νιά δεν υπήρξε άτυχέστερη αλλά και
ήρωϊκότερη από μας. Μια άγωνία όχι
κυριαρχημένη απ' το γλυκερό κλίμα
της άπουσίας, της νοσηρης ψυχικότητας
των συνθησιμένων άγωνων στεναγμών.

Αλλά μιά σφριγηλή κι' άρρενωπή
άγωνία έμφυχωμένη απ' την ζοφερή κι
άμείλικτη είσοδή της ζωής και του
έπικού της δράματος, κυριαρχημένη απ'
το θετικό και σφιγμένο κυνήγημα της
'Ελπίδας, απ' την προσπάθεια για την
άνεύρεση — έστω και την τελευταία στιγ-
μή — του χαμένου έαυτο, μας. Έυνοή
κι έγκατελειμμένοι από όλα, ξεκινών-
τας απ' την ματωμένη άθωότητα της
πρώτης στιγμής, του τίποτα, αίσθανό-
μαστε θαθεία πώς θα πρέπει να κατε-
δοουμε δλόκληρη τη σκάλα του κακού,
να ευθισθοουμε μέσα σε έλλην αυτή τη
λάσπη της άμαρτίας για να φτάσουμε
σε κάποια αρχή της ζωής.

Από το σημείο αυτό ξεκινά όχι η
γογγυσμός αλλά ή έποποιία της δικής
μας άγωνίας. Από το σημείο αυτό άρ-
χίζει και το «μικρό έπος» της «Αγω-
νίας» του Κρίτωνα Αθανασούλη, ποιη-
τικού έργου με παλλόμενη ώριμότητα,
ρωμαλέα πνοή, πυρωμένο αίσθημα και
φορτισμένη πνευματικότητα.

* *

Το διάγραμμα του είναι ευρύτατο,
κοσμολογικό. Η πνοή του είναι συμφω-
νική. Θα έδηγηθεί απ' την φορά της
πρώτης παιδικής έπιθυμίας και τη μυ-
στική θαλωπή των όνειρων σε όλους
τους μαιάνδρους της τυραννικής δοκι-
μασίας μας φτάνοντας και διαπερνών-
τας δλόκληρη την άβυσσαλέα όμίγλη
της παρακμής μας, όπως είναι ή θεο-
ποίηση της δύναμης και του ψεύδους,
ή άπολυταρχική αξίωση της ποσότη-
τας, το άκοίμητο βούνευρο της βουλιμί-
ας, ή χαιρέκακος δαίμονας της άπιστί-
ας, ή μηδενιστικός οίστρος του πάθους,
ή έγωϊστική ματαιότητα της τεχνικο-
ποιημένης γνώσης. Παντο, κόσμος χα-
λασμένος, άνέκκλητα άμικρωμένος, φρι-
καλέα έρειπωμένος.

Τώρα οι πολιτείες μας άφρανίστηκαν
μαυροι σκύλοι άχαμνοι
και κοράκια, παιδιά της εκδίκησης,
τρυπώνουν ανάμεσα στα έρείπια
γιατί τα σπρώχνει ή μυρωδιά
των φορημιών. Τ' άδέρφια μας
θάφτηκαν στο χώμα της όργης
κι οι ψυχές τους ταξιδεύουν
με τα φτερά του παράπону
στα χάη των άδυναμιών μας.
Η κουκουβάγια της έγκατάλειψης
κλαίει πάνω απ' τους τάφους των όνει-
ρων μας

κι ό ήλιος άρρώστησε
και υποφέρει κάτω άπόνα δένδρο χι-
ρίς φυλλωσιά...

Δεν είναι, όπως μπορεί να νομίζει
κανένας εκ πρώτης όψews, ή άπελπισία
μπροστά στα γεγονότα της πολεμικής
καταστροφής που περάσαμε, μπροστά
στο κύμα της άγριότητας που άντικρύ-

σαμε. Είναι κάτι πολύ πιο επικίνδυνο και απογοητευτικότερο. Είναι η έσωτερική κρίση του ανθρώπου στην καθολικότητά του. Ο άνθρωπος στο βάθος έπαιξε να είναι ο ίδιος. Στέγνωσε ή χλόη της καρδιάς, της τρυφερότητας του χαμογέλιου. Έχασε τη θερμή ανθρώπινη συγγένεια. Ο «πλησίον» ε αίσθητός και συγκεκριμένος κινδυνεύει να εξαφανισθεί. Η μηχανική αντίληψη ή μηχανική αίσθηση, ή μηχανική επικοινωνία κυριαρχεί. Ο κόσμος αρχίζει να χάνει την ανθρώπινη μορφή του. Γίνεται, όσο πάει και περισσότερο μια τερατώδης άμορφη, ένας σωρός από άτομα—νούμερα. Έχασε την έσωτερική του συνοχή. Απεμπόλησε την ωμορφιά, το μεγαλείο, την καλώςύνη, το οντολογικό βάθος, το μυστήριο, το αντιθέγγισμα και τη μαρμαρυγή του Θεού. Το πνευματικό του στοιχείο έχει φοβερὰ υποτιμηθεί. Νά γιατί «το ρίγος που έδωσε στους ανθρώπους ο πόλεμος με το τρόμο του θανάτου, το συνεχίζει ή εποχή μας με κάτι χειρότερο: με το φόβο της ζωής». Η έλλειψη της ευαισθησίας και της αγάπης είναι το βαρύτερο σύμπτωμα. Η έρημιά της ψυχής ή αναγκαία συνέπεια.

Περιτρέχω το στοιδαγμένο φορτίο των αδελφών μου και στα κίτρινα Πρόσωπά τους διαβάξω την έκκληση για σωτηρία. Πάνω τους στέκεται ο σκελετός φωσφορίζοντας τα λόγια της καταδίκης. Όλοι τούτοι σπουδάσανε όλες τις γλώσσες του κόσμου έκεινες πουμίλαχν για τη σωτηρία των αδυναμιών τους. Μιά γλώσσα δεν

των μικρών άστεριών που την ξέρουν όλα τα πλάσματα τουρα-
[νοού

γιατί είναι από φως και από μια λέξη που τα γράμματά της ένα προς ένα τ' αρραδιάζουν οι άγγελοι στη μεγάλη καμπύλη της νύχτας: Κ α λ ο σ ύ ν η.

Όμως οι άγγελοι, απόστρεψαν το πρόσωπό τους, και στη μεγάλη καμπύλη της νύχτας ή γλώσσα των μικρών άστεριών εξακολουθεί να σιωπά, απολιθωμένη, άχρωμη εικόνα καρτερίτσας. ΟΚυνισμός, ο μακιαβελισμός, ή άρπυξική επιδίωξη της υλικότητας, ή θέληση για την ανάπτυξη της δύναμης και ή διάθεση να καταστή το ανθρώπινο πρόσωπο ένα απόλυτο ενεργούμενο μέσο όλοένα και περισσότερο συστηματοποιούνται εύρονονται και γίνονται φυσιολογικό καθεστώς. Όλες οι έκδηλώσεις της προόδου που άλλοτε μεθούσαν το πνεύμα του ανθρώπου, κι άνοιξαν μπροστά του, μιάν άπεριόριστη έλπιδοφόρα προ-

πτική, τώρα το κατακλύζουν με παρλιτικό πανικό. Γιατί όλες έρχονται να τεθούν στην ύπηρεσία αυτής της φοβερης άρχής που λέγεται πόνος, πλεονεξία, άπληστία για την υλική δύναμη, περιφρόνηση του αγαθού. Η υλική ποιότητα παύει να υπολογίζεται, το πνευματικό φαινόμενο χάνει την έπιρροή του. Η έλευθερία δεν φαίνεται να είναι δυνατόν.

Η αγωνία του αισθητικού ανθρώπου μέσα σ' αυτό το άγχος είναι έσραεία πικρή, άδυσώπητη. Μέσα από έπώδυνους και καταλυτικούς ταυτισμούς ή ψυχής του ποιητή μας καθήδρη και άκαμπτη και θρηνητική σαν του έξορισμένου Ιερεμιά θά φτάση ως το έσχατο όριο της συνεπείας και της άνοχής και του μαρτυρίου της, ως την ήρωική, γενναία έπίκληση της αγάπης και της ζεστής ανθρώπινης παρουσίας. Αυτό που είναι το πιο άναγκαίο αλλά και το πιο δυσκολότερο σήμερα πράγμα, ίσως: μάλιστα άπρόσιτο σε μιά τ' ός υπερπλιτισμένους. «Τό να άγχαπ' ένας άνθρωπος έναν άλλον άνθρωπον, ίσως άποτελεί τη δυσκολότερη δοκιμασία για τον καθένα μας και την ψηλότερη μαρτυρία για τον έαυτό μας» λέγει ο Ρίλκε. Παρ' όλα όμως αυτά, έσύ φίλιτατε ποιητή, με την «Αγωνία» σου περήφανα και πλατειά τόλμησες και λαμπρά κατάφερους να μās καταθέσεις την ψηλότερη μαρτυρία για τον έαυτό σου.

Έκφραστική, άξρότητα, συμφωνική δόνηση, πηγαίος και συγκινημένος λυρισμός που κυλά σε άχνιστά κύματα πονεμένης φωνής, βιβλικό πλάτος, κλασική απλότητα, έσωτερικός δυναμισμός, τυραννισμένη ευαισθησία, είναι τα χαρακτηριστικά της ποιήσής του κ. Άθηνασούλη. Με την «Αγωνία» του μπαίνει στην πρώτη γραμμή των πολύ λίγων ποιητών μας που κατορθώνουν πραγματικά να μās εκφράζουν και να μās αντιπροσωπεύουν, μ' έναν γνησιώτατο προσωπικό ποιητικό τρόπο.

Οι στίχοι του δεν είναι προϊόντα συνηθισμένης μνημοτεχνίας στιχουργικής και αισθητικής τυπολογίας. Λειτουργούν με την ίδια τους κίνηση σαν ζωντανοί—πληθωρικά ζωντανοί—όργανισμοί. Γεμάτοι καλμώδη κραδασμός, άπαλή ανάταση και θαύτατο ανθρωπισμό. Γεμάτοι ουσία και βάρος και στερεότητα. Η μορφή, το περιεχόμενο και ή άναγωγή τους στον κόσμο των συμβόλων συμπλέκονται με την άρτιότητα της ολοκληρωμένης τέχνης. Μακριά ο λογοτεχνικός νομιτισμός, ή έξαλλη εικονοκλασία, ή ναρκισσιστική γλωσσική μουσική, οι χρωματικές μεταίσοχημίες, ή ασύδοτη άνευθυνολογία.

Τό τοπείο του είναι ο άνθρωπος και κάθε τι που είναι άσχετο μ' αυτόν έξόν τον έδιαφέρει. Ο άνθρωπος που πάσχει, που συντρίβεται, που μοχθεί, που αγωνιά, που έλπίζει. Δεν μās έδωχε τελικά στον πνιγερό και σαδιστικό δράχνα του άνεκπύρητου άδειςόδου, της άπροσπέλαστου λυτρωμού. Πιστεύει στη λύτρωση, στην κατάκτηση κάποιας γαλήνης. Με την αγάπη και την καλοσύνη φυσικά. Τό κατέχει μιάν ά υποχώρητη έπιμονή, να άναμένει, να προσδοκεί

Έρμηνεύω την ξαγρόπνια μου σαν μιάν άναμνή, για τη χαρά, μόν' έρθε: έστω και με τη θύμηση και τη χάσω μέσα στο όύλισμα ενός ύπνου άπαλεύ.

Έξίσια κομμάτια λυρικής φαντοσίας διαδέχονται όλες τις σελίδες του πλημμυρισμένα από άχιθρόλο πλαστικ ρίγος και παρθενική ποιητική σαγήνη. Έπική πνοή κυριαρχημένη από καλλεμένη ώριμότητα, άπροσταγματική, διεφάνεια, διαρκώς φερωμένη όρμη, στιχαστική πυκνότητα, όπτική εύρότητα, ανθρωπιστική καθολικότητα. Μπορούμε να πούμε άκριβα ότι στέκεται στο άρμδιο ύψος που άπαιτεί ο δραματικός κατακλυσμός των γεγονότων και ή τραχική θαύτητα των βιωμάτων μας. Τί εύχαριστούμε για την τόση έκανοποίηση που μās έδωκε, για τα τόσα δραστηκά κεντρίσματα που μās μετάγγισε.

ΒΑΣ. Ι. ΠΑΠΑΪΑΣ

**

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Ή Ξοδος με το Άλογο (Ήμνηση στη χαρά) Άθήνα 1952.

Άνοιγοντας το βιβλίο, με σταμάτησαν τα κεφαλαία ευζαντινά γράμματα που μ' αυτά σημειώνει πάντα ο Βρεττακος τ' όνομά του. Ίσως αυτό το είδος ή χάραξη να του επιβάλλεται οσθητικά από την άνάμνηση των Βυζαντινών.. Νικηφόρου. Στην τρίτη σελίδα ένα ευαίσθητο και λεπτό σχέδιο τ' Βικαλό που παραστίνει άλογα να καπάζουν ελεύθερα. Οδούσανε για άστρα, για τη χίμαιρα, για πού; Η δέν ενδιαφέρει το «πού». Μετά, ή φωνή του Βρεττακου κυριαρχεί σκορπώντας ένα μήνυμα, μιάν έντολή διαρία ά ανθρώπινη ουσία και συνέπειες: έκει το «άγαπάτε άλλήλους» έρχεται ξαντονισμένο, ζεστό, άδολο: «Δώστε χέρια! Πλησιάστε τις καρδιές! Κλάψτε άπ' αγάπη!». Και μόνο μ' αυτούς τ' στίχους, έπωδός των 24 ύμνων στη χαρά ή άνεξιόμου οποιαδήποτε προηγούμενη στροφή.

Η πορεία της ψυχής του Βρεττακου

του ως την ανάβασή της στο συμβολικό
 λόγο που οδηγεί στη χαρά, δηλώνεται
 μέσα από στίχους του προηγούμενων
 ετών: «Ανεμε σώσε! Ανεμε, δόθηα να
 πιαστώ απ' τὰ φωτεινά κλαδιά σου ν'
 ανέσω άπάντ άπ' τὰ θολά ποτάμια...»
 και άλλοι: «... Ήρθα να θάψω δλη μου
 τή ματαιότητα...». Μά ή τρελλή αυτή
 πορεία πρὸς μιὰ νέα θούλη όπου ίσως
 κατοικεί ή χαρά, κάνει τον Βρεττάκο
 να τινάζει τὰ φτερά της μνήμης του ανε-
 λήτητα για να χαθούν όλες οι «Επιστο-
 λές του Κύκνου» του: «Δέν έχω μές άπ'
 τή γη ά αμνήσεις! Δέ θυμάμαι!». «Ο-
 μως θυμούμαστε έμεις, Νικηφόρε, πώς
 κάπου στην βιβλιοθήκη του αγροτικού
 σπιτιού μας υπάρχει από τὸ 1939 έκει-
 ο τὸ βιβλίο σου «Ή έπιστολή του Κύ-
 κνου» που κάπου λείει:

«μόνος
 κατάμονος
 χωρίς καταφύγιο
 κυττάζω με σπασμένα μάτια
 τὸν άπέραντο οὐρανό».

Ή «έξοδος με τὸ άλογο» φέρει όλα
 τὰ έξωτερικά γνωρίσματα της ποίησης
 τοῦ Βρεττάκου: όρμητικότητα, μεγαλο-
 στομία, εικόνες—πληθωρικές από φῶς
 που καλπάζουν με λογική διάταξη. «(Ο-
 μως ή οὐσία της είναι: έντελῶς διάφο-
 ρος. Χτυπητό παράδειγμα οι παραπάνω
 παλαιοί στίχοι του που υποδηλώ-
 νουν μιάν άπελπισμένη ψυχή κι' ένα
 άσφυκτικό άδιέξοδο. Έδώ ένα άλλο
 στοιχείο—σπάνιο και προπαντός μη δι-
 αρκές—, κατακνημένο μετά από διανο-
 ητική και ψυχική πορεία του ποιητή
 άπροσμέτρητη, έκσπα μ' ένθουσιασμό
 κι' έμπιστοσύνη εϊσβάλει άλαλάζοντας
 σ' ένα τοπίο πάμφωτο για να σταθεί—
 μη άποτιμώντας το ποιητικά—χωρώντα
 στην Έλευθερία του («Ταξίδι του Άρ-
 χάγγελου») και στην Άγάπη του («Θο-
 λά ποτάμια»). Από τὸ ύψος της συναι-
 σθηματικής άνάβασης πρὸς τή χαρά,
 προέρχεται ή διανοησία μας ως πρὸς
 τήν ταύτιση της «Έξόδου με τὸ άλογο»
 και της κατάστασης πρὸς τοῦτο του
 «καθημερινού» Βρεττάκου. «Αν ή ταύ-
 τιση είναι καθ' όλα γνήσια, τότε ή ό
 Βρεττάκος ή ά σιωπήσει σαν ποιητής—
 όσο χρόνο θά τὸν συνέχει ή μη εύφορος
 για τήν ποίηση «χαρά»—ή ή άπανα-
 λαμβάνεται σαν δίσκος γραμμοφώνου.

«Ο Βρεττάκος είναι ο πρώτος ποι-
 ητής μας που ύμνησε τή χαρά μ' έναν
 τρόπο και με μιάν έκταση, που εκπλήσ-
 σουν και είναι γνωστή, —πλασμένη από
 ποιήλους παράγοντες— ή μη, ζωοχάρεια
 του νεοέλληνα:

«Πώς πέφτει
 κατακλυσμός; φῶτος ξάφνου στὸν κόσμο.

Πώς ξεσπώντας τινάζεται σαν ένα
 κύμα καρδιάς ή γῆς.
 Πώς τὰ κοχύλια
 σφυρίζουν.

Πώς κυλούν στὸν ήλιο οι λόφοι
 σαν πρόβατα.

Πώς τὸνα δίπλα στ' άλλο,
 σαν τ' άνθη στη μηλιά, μυριάδες μάτια,
 στάζουν χαρά και φῶς!

Δώστε τὰ χέρια!
 Πλησιάστε τις καρδιές! Κλάψτε άπ'
 άγάπη!»

Και άλλου πάλι, σαν έν' άπλό και
 άγνό παιδί που μάς συγκινεί ή άγνοιά
 του για τὰ πράγματα του κόσμου τού-
 του, μάς τραγουδά τή «χαρά» που πρό-
 σφατα ανακάλυψε μέσα του (που ίσως
 να μὴν είναι αὐτὸ και καθόλου «χα-
 ρά» παρά κάτι άλλο διαρκέστερο και
 στερεώτερο, ίσως τὸ αντιφέγγισμα τῶν
 σχημάτων και μόνο, επάνω σε μιὰ ψυ-
 χή άσπείρουσα από τή νοσταλγία του
 «άπειρου», άδιάφθορη, άγγελική): «—
 Χαρά! Σαράντα χρόνια
 γιατί να μὴ μου είπεις. Δέν τῶχα νοιώσει
 πώς ήμουν ή άποθήκη σου, χαρά.
 πώς κουβαλούσες μέσα μου κανίστρια
 μ' άντιφειγγιές άπ' τ' άπειρο, με σπάρτα
 πώς έμπαζες κρυφά μέσα μου κρίνους
 και σάλπιγγες που κάποτε ή' άνοίγαν
 δρόμους στο σύμπαν...» και παρακάτω,
 «Δέν ήξερα πώς ήμουν
 γιομάτος πόρτες που έμπαιναν τ' άστέ-
 ρια κι' έμπαιναν τὰ πουλιά.

Τώρα θυμάμαι!
 Ήσουνα, έσύ, που φώναζες τις νύχτες,
 μές άπ' τὸ τζάκι, κάτω άπ' τὸ σκαμνί
 μου...»

Έτσι, άπληστος όπως είναι για
 φῶς, οιστριηλατούμενος από τή μαγεία
 του άπειρου που εϊσρέει πάμφωτη μέ-
 σα του, περιδινούμενος από έναν όρα-
 ματισμό που ή ά φέρει τή «χαρά» στα
 πλήθη, γράφει για έναν γερανό που έλέ-
 πει: στο ταξίδι του:

«Λοξογυρνώντας
 κάτω άπ' τούς οὐρανούς, να μεταθέτε:
 λόφους, ν' άνοίγει κάμπους, να φορτώνει
 τὸ ένα βουνό της γῆς άπάνω στο άλλο...
 Να μένει ξάφνου άκίνητος, κι' άμέσως,
 πνέοντας από παντού, ένῶ πέφτει ό ήλιος
 να χρυσογέρν' ό άγέρας της άγάπης;
 τις καμπάνες στο φῶς».

Έμεις μέχρι στιγμής δέν ξέρουμε
 αν αυτό τὸ πράγμα—ό μηχανικός πο-
 λιτισμός—ή ά μάς οδηγήσει στην ύμνού-
 μενη χαρά ή ή ά κλείσει θάναυσα και
 καταστρεπτικά άκόμη, έναν ιστορικό
 κύκλο κατά τή θεωρία του Σπένσερ.
 Μά ποιά σημασία μπορεί να έχει αυτό
 ή ή άλλη παραδοχή; Πρὸς τὸ ό όρθολο-
 γισμός μας ό στάσιμος και μηδέποτε
 κυρούμενος από μεγάλα γεγονότα, ό
 άτολμος και περιφρονούμενος από τις

άληθινά γενναίες καρδιές: «Ο Βρεττά-
 κος καλπάζει καθάλλα στο τρελλό δρα-
 μά του, ένῶ στ' αυτιά του: «σφυρίζε'
 ό άγέρας πάμφωτος», για να σκαλώσε'
 εκεί που: «Ίχνη έν υπάρχουν!

Νά νάχει άποσυρθει μονάχα, λίγο
 προτού να φτάσω, ό Θεός...»

Θεωρείται ένας από τούς καλλίτε-
 ρους ποιητές μας της τελευταίας είκο-
 σαετίας. Ή ποίησή του πολύφωνη, ό
 λυρικός λόγος του συμφύεται συχνά με
 τὸν έπικό και έξ αυτού κάποια τραχύ-
 τητα και ή μη εισδοχή στην πολυφω-
 νία του τῶν όσων μουσικών, ήμιφωτι-
 στων, ήπιων, θαμπωμένων. Ποτέ ψίθυ-
 ρος νυχτωμένου τοπίου, όλα νεύρο και
 φῶς και κραυγές άλγους, θριάμβου ή
 χαράς. Σε άρκετούς στίχους του Βρετ-
 τάκου είναι εκδηλη ή άπουσία της ποί-
 ησης, ή αίσθηματικότητα του ρέει έλατ-
 τωμένη και οι λέξεις (οι λέξεις! οι λέ-
 ξεις!) δέν μπορούν σαν τούς μνηστήρες
 της Πηνελόπης να τανύσουν ή έστω να
 διεγείρουν τὸ πελώριο τόξο του πάθους
 του, δέν δύνανται να μεταπλάσουν τή
 φωνή του σε καλλόμενο χρώμα και στίλ-
 βουσα εικόνα. «Αν τὸ ήθελε να είναι
 όλιγογραφότερος, αν συμπιέζε—στην
 οὐσία και στο πλάτος, τὰ άσπείροντα βιώ-
 ματά του και τούς ύψηλούς ένθουσιασμούς
 του για χάρη μις λυρικής πυκνότητας,
 θά ήταν, ίσως, ό κορυφαίος της έπο-
 χῆς μας.

ΦΡΙΞΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

...Κάθε βία άπ' όπουδήποτε και
 αν προέρχεται μάς είναι μισητή.
 «άθε πόλεμος γίνεται έναντίον μας
 Ποθούμε τήν ειρήνη άνάμεσα στους
 ανθρώπους, γιατί αυτό άκριβώς
 είναι εκείνο που μάς διδάξαν οι
 μεγαλύτερες φωνές του πνεύματος
 που άκούστηκαν ποτέ πάνω στη
 γῆ τούτη χωρίς ποτέ να διαψευ-
 σθούν και γιατί και ή διδασκαλία
 τους αν μάς έλειπε, ή πείρα θά
 ήταν άρκετή για να μάς άποδείξε
 πώς κάθε πόλεμος άνάμεσα στους
 ανθρώπους άφίνει κατά γῆς, έχτός
 από τὰ ανθρώπινα θύματα κι' ένα
 μεγάλον τραυματία, τὸ πνεύμα...
 JULES ROMAINS

«... Ο άύισρχικός θέλοντας να
 έχει τούς ανθρώπους, σαν πράγμα-
 τα, άποστρέφεται κυρίως τὸν αν-
 θρωπο που λογικεύεται και ειδικώ-
 τερα τήν προσωπική συνείδηση, τὸ
 άγομο. Ή άδιάκοπη λοιπόν προσ-
 πάθεισ του από τότε που ύπάρχει
 είναι να τὸ καταστρέψει...
 JULIEN BENDA
 («Ή άναφορά του Cύριελ»)

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΔΕΡΦΟ ΜΟΥ

(Σκοτώθηκε στὸν πόλεμο τὸ 1913)

TOMAS MERTON

Γλυκὲ ἀδερφέ, ἂν θὲν κοιμοῦμαι,
τὰ μάτια μου, λουλούδια γιὰ τὸ μνημια σου
κι ἂν ψοφῶ δὲ θύνομαι νὰ φάω,
τὰν κυπαρίσσι ἢ πείνα μου ἐκαί ποῦ ἔπεσε θὰ ζεῖ.
Νερὸ στὴν κάψα, νὰ ξεδιψάσω σὰ δὲ βρίσκω,
ἢ δόξα μου, θρυσοῦλα θὰ γενεῖ γιὰ σέ, φτωγὲ ταξιδευτή.

Ποῦ; Σὲ ποιὸν ἔριμο κι ἄραχλο τόπο
τὸ φτωχὸ σου κοίτεται κορμί, χαμένο καὶ νεκρό;
Σὲ ποιά χώρα δύστηχη
τ' ἄτυχο πνεῦμα σου ἔχαρε τὴ στρατὰ του;

Ἴλα, στὸν τόπο μου ἕρῃς τόπο νὰ ξαποστάσεις,
στὸν πόνου μου τὸ κεφάλι σου γύρε,
κάλλις πάρ' τὸ αἷμα μου, τὴν ἴδια τὴ ζωὴ μου
καὶ ἕρῃς γιὰ τὸ κορμί σου κλινάρι μαλακό.
Πάρ' τὴν ἀνασσεμιά μου, τὸ θάνατό μου πάρε,
γιὰ νὰ μπορέσεις νὰ ἔβρεις ἀνάπαψη ἀπαλή.

Σὰν σκοτωθῶν ὄλ' οἱ πολεμιστὰδες
κι οἱ σημαίες τους σκόνη ἔταν γενοῦν,
ὁ Σταυρὸς σου κι ὁ δικός μου στὸν κόσμο θὲ νὰ λὲν
πῶς πέθαν' ὁ Χριστὸς γιὰ τὸ καθένα, γιὰ μᾶς τοὺς δύο.

Στ' Ἀπρίλι, σου τὸ ρήμαγμα σφαγμένος κοίτατ' ὁ Χριστὸς.
στὰ ρημάδια τῆς θρυσομιάνας μου ὁ Χριστὸς θρηνεῖ
τὰ λεφτά τους, δάκρυα θὰ χυθῶν
στ' ἀδύναμο, ἄφιλο χέρι σου,
νὰ σ' ἀγοράσουν, νὰ σὲ ξαναφέρουν στὸν τόπο σου.
Ἢ σιωπὴ τους δάκρυα θὰ χυθεῖ
σὰν καμιπάνες πάνω στὸν ἀπόξενο τάφο σου.
Ἄγροίχησέ τεσ κι ἔλα. Σὲ φωνάζουν στὴν πατρίδα.

Μετάφραση ἀπὸ τ' Ἀγγλικά ΓΙΑΝΝΗ ΕΓ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΣΗΜ.— Ὁ Thomas Merton εἶνε καθολικὸς μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν Κι-
στερσιανῶν καὶ ἀργότερα τῶν Τραππιστιῶν. Γεννήθηκε στὴ Γαλλία τὸ 1915 ἀπὸ πατέρα
ζωγράφου, ποῦ κατάγονταν ἀπὸ τὴ Ν. Ἰηλανδία. Ὁ ποιητὴς σπούδασε στὸ Λύκειο
Μοντωμπάν καὶ τὸ Κολλέγιο Κλαίρ τοῦ Καίμπριτζ. Διδάσκει στὸ Κολλέγιο τοῦ Ἁγίου
Μποναβεντούρ τῶν Φραγκισκανῶν, στὴ Ν. Ἰόρκη. Ἡ συλλογὴ σου μὲ τὸν τίτλο «Τρι-
άντα ποιήματα» τυπώθηκε στὰ 1944. ἔχει τὴ γνώμη πῶς στὸ Χριστιανισμὸ πρέπει
νὰ τονισθεῖ τὸ ἀσκητικὸ στοιχεῖο, σ' ἀντίθεση μὲ τὸ ὀλιστικὸ πνεῦμα τῆς σύγχρονης
ἀποχῆς. Γ. Ε. Α.

ΧΡΟΝΙΚΑ

«Π. Σ.» δὲν εἶναι περὶ διζὸ πῶς πιστεύει στὴ ναυρωτική πηγή τῆς τέχνης γιὰ τὴν «τέχνη». Ὅσα γεγονότα ἀντιφασικά, ἀνήλια, ἀποτροπιαστικά, πρὸ καὶ ὄν ἐμπεδωμένα στὴν ἴδια τὴν καρδιά τῶν ὀφθαλμῶν μας (καὶ δυστυχῶς εἶναι τόσα πολλά), ἐπισύρουν τὴ δίκαια φωνὴ τῆς ἀγνῆς φωνῆς μας. Γιατὶ μεῖς δὲν χρίνομε τὰ συμβαίνοντα ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ ὀργανωμένου συμφέροντος. Γιὰ τὸ πῶς ἡ ζωὴ, ἡ ὀργή, καὶ σήμερον ἡ ἀποδόξασή μας γιὰ τὴν μὴ ἐπιστροφῆ τῶν ἀρπαγμένων παιδιῶν τοῦ αἵματός μας. Ὁ Ὁ. Π. Ε. διήλωσε ἐπίσημα τὴν ἀδυναμία τ. υ. πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Τὸ γνωρίζομε μετὰ ἀπὸ καιρὸ τὸ ἔωσφορικὸ εἶδος πῶς ὁ δημοκόπος μετὰ ματωρὰ καὶ ψυχραμίαι ἐξέγκλεισε τὴν ἐποχὴς μας. Ἐμεῖς τὸ ξέρομε πὼς σ' αὐτὸ τὸ κενὸ προσέβη καὶ ἡ δική μας φωνὴ πῶς ραδαίνεται ἀπὸ τὸ «ἀπρὸ μελέτων» καὶ τὸ «αὐθόρμητο». Μὰ πιστεύομε τὸ μέλλον καὶ τὴν ἐλπίδα ἔχει ἀγνὸν καὶ πάλιν ὄν μάρτυρα—να καταθέσει κατὰ τὸ ἐγκλίματός.

***

ΟΛΑΑ γράμματα μᾶς ἤρθαν—χωρὶς νὰ τὸ περιμένουμε—ἀπὸ τὸ μακρὸ Χαλιφάτο τῆς Βαγδάτης. Γεμάτα κολοβὰ ἐπικρίσεις γιὰ τὴν ἐκφραστικὴν ἀμνηστικὴν τῶν κειμένων μας. Καὶ ἰδιαίτεροι οἱ παροικούντες τὴν... Εὐχνοῦρη Εὐνα τῆς ἀπίθανης αὐτῆς χώρας μέμησαν τὸ σπίνθημα μιᾶς σφριγιλῆς πρὸς πρόθεσης ν' ἀντισταθεῖ στὸ δημοκρατικὸ πνεῦμα τῆς εὐκολίας καὶ στὴν ἀληθινὴν γαλαντομία τοῦ πνευματικοῦ μιμοκωτισμοῦ. Εἴμαστε γι' αὐτὸ ὑποχρεωμένοι ν' ἀπαντήσουμε—ἐπιμένοντας τὴν ἴδια μας Ἀρχή. Καὶ νὰ ἀπαντήσουμε, μέγιστα, μετὰ λόγια σκληρὰ ἀλλὰ ἐδίκαια στὴν ἐπιπόλαιη καὶ ἀνάρμογη αὐτῆς χλεύης. Γιατὶ ἀποπεινημένοι, ὡς φαίνεται νὰ εἶναι οἱ μάλθακοὶ τοὶ Δαλαϊλάμηδες, ἀπὸ μιᾶν δουλειᾶν ἀντίληψη τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πνεύ-

ματος καὶ ἀναπαυμένου· καθὼς φαίνεται ἐπίσης νὰ εἶναι στὸν προῖστορικό τους ἀρχαῖα, μετὰ συμπαθητικὴν φλυαρίαν καὶ περισσοῦν ἀφέλεια ναρκισσεύτηκαν γιὰ τὸν πτωχοπροδοτισμὸν τους, τὸν ἀρχοντοχωριατισμὸν τους καὶ τὴν πνευματικὴν τους δυστοκίαν. Τὴν νὰ πεῖ κανένας; Εἶναι ἀσφαλτέστατα τοῦτο, σημεῖο λυπηρῆς ἀλιγοφρενείας καὶ ἀνάτης ἀμβλυνοῦσης πρὸς δῶρισε στοὺς τότε προσφιλεῖς μας ἀλλὰ καὶ τόσο μακρινούς μας φίλους ἢ καθημερινῆς ἀποκλειστικῆς, ἔπως συμπεραίνεται, ἠθελαί τους στὸ τάβλι καὶ στὸ ναργίλι.

Ἐμεῖς ὡστόσο καταλαβαίνουμε πολὺ καλὰ τὴν νοστορπία καὶ τὸ παραξένωμα πρὸς ἑαυτὸν οἱ ποντίφηκες καὶ οἱ βουδες τοῦ ἐξωτικοῦ μας καὶ ἀστείου χαλιφάτου. Καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος νὰ τοὺς κακίσουμε ἢ νὰ τοὺς ἐπικρίνομε κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο. Γιατὶ θρημμένοι, καθὼς εἶναι, μετὰ τὴν πρὸς φθαρμένην συμβατικότητα καὶ τὴν σκορία τῆς κοινοτυπίας, μετὰ τὴν πρὸς κακὴν προκατάληψιν τοῦ ἀντικεισθητικοῦ, τοῦ ἀτυπῆτου, τοῦ σφριγιλοῦ, στὴν ἐννοια πρὸς τοὺς καλλέρωσε τὸ ὄνηρὸ καὶ βάρβαρο τέρας τῆς συνήθειας, τυφλωμένοι ἀπ' τὸν μίσηρον καὶ ἀλαμπὴν συσχετισμὸν τοῦ πεζολογικώτατου, φτηνοῦ, ἀχυμοῦ, ἀχρωμοῦ, ἀνοῦτιου συνειρμικοῦ λόγου, στεγνωμένοι ἀπὸ τὴν προσκόλλησιν τὸς στὴν πρὸς στεῖρα καὶ νηπιακὴν λογοκρατία, ἢ ὅποια ὁδηγεῖ στὸν ἀπεχθέτερον παραλογισμόν, δὲν μπόρεσαν δυστυχῶς καὶ οὔτε θὰ μπόρεσσαν ν' ἀντιληφθεῖν μερικὰ πολὺ ἀπλὰ καὶ στοιχειώδη γνωστὰ πράγματα: «Ὅτι δηλαδὴ ὁ αἰσθητικὸς λόγος—ἀντίθετα ἀπ' τὸν ἑπιστημονικόν—λειτουργεῖ ἐλεύθερα μετὰ τὴν φωνὴν καὶ τὴν ἐκτίναξιν τῆς φαντασίας καὶ ἀνάλογα μετὰ τὴν εὐρετικὴν τῆς συνδυαστικῆς καὶ μεταφορικῆς πλαστικῆς ἐκάνότητος, καὶ καθόλου μετὰ τὸν ἑπιπορευτικόν. Ὅτι ἡ δημιουργικὴ ἐμπνοή, ὑπακούοντας ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στὴν πλεῖστα ἐσωτερικότητα πραγματοποιεῖ πάντα ὅσο μὴ πορὶ καὶ πρὸς εὐρύτερη μιᾶς ἐνέας τάξεως πραγμάτων στὰ στοιχεῖα πρὸς τῆς προσφέρει ὁ αἰσθητικὸς κόσμος». Ὅτι τὸ θαυμάσιο αὐτὸ τάλαντο πρὸς ἀπαιτεῖ τὴν ποίησιν καὶ γενικὰ ὁ αἰσθητικὸς λόγος, κατέχει τὸ ὕψιστον προνόμιον καὶ μαριῦρον συνάμα νὰ στέκεται ὀλημερῆς «ἐν ἐργασίᾳ» στὸ ἀεὶ μεταμορφούμενον σημεῖον τῆς κοσμικῆς ροῆς μετὰ μιᾶν ἀδιάκοπην καὶ ἀδιάλλακτὴν ἐπαναστατικότητα καὶ πειθαρχεῖ μόνον

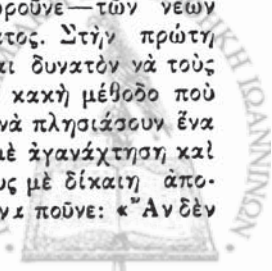
στὰ ἀνεμίζοντα νελεύσματα τῆς φαντασίας.

Ἄλλ' ἔλα ἔλα αὐτὰ, εἴμαστε βέβαιον μοιάζομε πολὺ... κινεζικὰ γιὰ τὴν μακρὴν ὑπὸν ἡμερῶν τοῦ χαλιφάτου πρὸς ἀπεδείχεται: ἔτι ἔχει προχωρήσει μόνον ὡς τὰ ῥάφια τῆς σκονισμένης σφίρας τοῦ μακαρίτη δικτῶ μας Γεροστάθη. Ἀπὸ τυπικὴν ἀδραφροσύνην οἱ ἀξιοπρεπεῖς τοῦ προῦχοντος ἀισθάνονται πολὺ τὴν ἀνάγκην νὰ ἀγεραῖρον τοὺς μεγάλους ἱεροφάντες τῆς Τέχνης». Ἀχ... αὐτοὶ οἱ κοινῶς ἀγνωρισμένοι μεγάλοι ἱεροφάντες πρὸς τοὺς ἐξασφαλίζουν γιὰ νὰ περπατοῦν ἀκίνδονα καὶ ἀώδονα καὶ νὰ μὴν προδίδουν τὴν ἀνεκδιήγητη μωυπία τους!...

***

ΚΙ ἐπειδὴ ὁ λόγος γιὰ τοὺς προσφιλεῖς ἀλλὰ μακρινούς μας αὐτοὺς φίλους καὶ ἐπειδὴ συνήθισαμε νὰ δίνουμε σὲ κάθε μας τεύχος ἐλάχιστο μέρος ἀπὸ κείμενα πρὸς ἔχουν βαρύτητα πρὸς φέρουν ἔτι τὸ χάρις μιᾶς ὑπογραφῆς, ἀλλὰ κάποιον μὴνυμα, μιᾶς διδασχῆς, ὡφέλιμη τὸς γιὰ τοὺς νέους μας πρὸς διαδίδουν ὅσο καὶ γι' αὐτοὺς, πρὸς παντὸς αὐτοὺς τοὺς ὄνηρον φρασμένους στὴν γνώσιν καὶ στὴν αἰσθητικὴν Βουδες μας παραθέτομε ἕνα τμήμα ἀπὸ παλαιὸν χρονικὸν τοῦ ποιητῆ Ἐλύτη πρὸς θὰ τοὺς εἶναι ἀσφαλῶς ἀγνωστός:

«Κάθε μέρα πρὸς περνᾶει, λέει, μετὰ κάνει ὀλοέναν καὶ περισσότερον νὰ πιστεῦσω πὼς ἢ μεγάλη μερίδα τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ μῆτε τὰ ἔργα τῶν παλαιότερων δὲν καταλαβαίνει, τοὺς ἀχιστον δὲν καταλαβαίνει τὸ μέρος ἐκεῖνον πρὸς ἴσα—ἴσα ἀποστρεφῆ τὴν μοναδικὴν τους ἀξία, τὸ σπίνθημα τῆς μεγαλοφυΐας τους, τὴν ἀγλήν τῆς ἰδικαίτητός τους ἐπιβολῆς... Ἔτσι λοιπὸν κάθε μέρα βλέπομε ἀξιοπρεπέστατους κυρίους μετὰ θέσεις μεγάλης μέσας στὴν κοινωνία, μετὰ βιβλιοθήκας ἀπέραντες, πίσω ἀπὸ τὴν γυριστὴν πολυθρόνας τους νὰ κινῶν τὸ κεφάλι μετὰ εἰκτο μπιστὰ σὲ βιβλία ἢ πίνακες πρωτοπόρων καὶ νὰ διαδιδῶνουν τὸν ἀποτροπισμὸν τους γιὰ τὸν κατήφορον πρὸς πῆρε καὶ ἔπου βρέθηκα νὰ κυλάει σήμερον ἢ Ποίησιν καὶ ἢ Τέχνη. Τὸ χειρότερον μάλιστα εἶναι ὅτι οἱ κύριοι αὐτοὶ κατὰ ἑάθος καλόπιστοι καὶ εἰλικρινεῖς παρυσιάζονται ἀπόλυτα πεπεισμένοι γιὰ τὸ δίκιον τους καὶ θαυμάσια συγκινημένοι γιὰ τὸ παραστράτημα—ἔπως τὸ θεωροῦμε—τῶν νέων ἐργατῶν τοῦ πνεύματος. Στὴν πρώτη παρατήρησιν πρὸς εἶναι δυνατόν νὰ τοὺς γίνῃ σκετικὰ μετὰ τὴν κακὴν μέθοδον πρὸς χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ πλησιάσουν ἕνα ποίημα, τινάζονται μετὰ ἀνάγκησιν καὶ κυττάζουεν γύρω τους μετὰ δίκαιη ἀπορία ὡς ἂν νὰ θέλουν νὰ ποῦνε: «Ἄν δὲν

καταλαβάνουμε μαζί, τότε από διάφορα καταλαβαίνουμε. Και το πιστεύουν! Σήμερα ή ποτέ, να μην είναι παρά ζήτημα ζωής, καθήκους του εργαστή, του παίρα, μελετητικής και κοινωνικής ικανότητας για σπουδαστική! Και όμως εκεί εντοπίζεται το κακό, το κακό που γίνεται σήμερα παγκόσμια, της μεγάλης μας απομυθώσεως.

Όλοιπόν, όσο για μένα το λέω! Κάθε μέρα που περνάει με κάνει ελπίστικότερα και περισσότερο να πιστεύω πώς ή κατανόηση της ποιήσεως είναι κάτι: το έντελως άσχετο με ότι ως τώρα συνήθισαμε να ονομάζουμε «έξυπνάδα», άσχετο με όλα όσα κάτω από τον γενικό τίτλο «πνευματικά προσόντα» εξασφαλίζουν όταν υπάρχουν στον κάποιό τους κοινωνικές επιτυχίες και θρημισμού. Η κατανόηση αυτή είναι πολύ περισσότερο ζήτημα μιας άλλης ικανότητας που δεν έχει τη ρίζα της εκεί όπου οι περισσότεροι το νομίζουν, μιας ειδικής ικανότητας που ή μπορούσαμε ίσως να ονομάσουμε ποιητική νοήματα σύνθη, αφού πρώτα βέβαια φροντίσαμε να την αποχωρίσουμε από κάθε απόπειρα ετικεταρισμάτος της άριστοκρατικού. Η ποιητική αυτή νοήματα σύνθη μπορεί να λείπει από τους παντογνώστες και ωστόσο να κατοικεί μέσα στον πιο απλό άνθρωπο...

***

ΚΑΙ εξακολουθούμε για τον ίδιο σκοπό και κυριώτατα για το υπερφύλλο χρηματιστήριο της πνευματικής άτροφιάς και της αισθητικής κιδδηλείας του άπώτατου γλιφάτου που τόσο μας έπειτασε με ένα απόσπασμα από επιστολή του επίσης άγνωστου στην πελατεία του νεοέλληνα ποιητή και δοκιμιογράφου Γ. Σεφέρη: «Κάθε εξέγηση ποιήματος είναι μου φαίνεται έξωφρενική. Το ξέρει αυτό όποιος έχει μια μικρή ιδέα του πώς δουλεύει ο καλλιτέχνης. Μπορεί να έχει ζήσει πολύ, να έχει μάθει πολλά, να έχει άσκηθει σαν ακροβάτης. Όταν όμως έρθει ή στιγμή που φτιάχνει κάτι, ή πετροκαλαμύθρα που τον κυβερνά είναι ένα έντικτο που ξέρει πριν απ' όλα να φέρει στο φως και να θυθίζει στο μούχρωμα της συνείδησης τα πράγματα, τους τόνο υς, ή άλεφα καλύτερα, που χρειάζονται, που δε χρειάζονται ή που χρειάζονται τόσο μόνο, για να γίνει αυτό το κάτι—το ποίημα. Δεν τ' σκέπτεται πια αυτό τ' άλικά τ' ψηλαφεί, τ' ζυγιάζει, άγγίζει το σφυγμό τους. Όταν αυτό το ένστικτο δεν είναι ώριμο να δείξει το δρόμο, το φλογερότερο αισθημα μπορεί να γίνει καταστρεπτικό και άνωφελο, όπως ο παγωμένος στοχασμός, ν' αποδώσει τραυλίσματα. Την ποίηση, από

την ταχτική άποψη, ή άλεφα ο άριστικός λόγος τον ζουσε άπο μόρο ή άλη, άρμονία ή ά με την έννοια του σπασμού, του είνου, της άτιστοχίας, της άτιθεας της μιας ιδέας με την άλη, του ένός και του άλλου ή άου, της μιας και της άλλης είνουα, της μιας και της άλλης συγκινησης».

ΟΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ Σύλλογος «Αθήνα» άρχίζει, άπου κάθε χρόνο—πιορο, τις διαλέξεις του στην «Αθήνα». Έχουμε τότε, άπιστοσύνη στην αίσθητική, παιδαγωγική και άπιστομονική άξία τους που (με την άλήθεια) ζηλεύοντας νοιώθουμε και έμεις οι «άτάλευτοι» τον ύπουλο και συγερρό «καρμωτακισμό» να καταγγέλει το «μάταιο» της ύπαρξής μας.

Μέσα στα τόσα άπιστομονικά αίτήματα του τόπου μας είναι και το αίτημα των διαλέξεων. Όχι του όποιουδήποτε κακίσθητου και άδασάνιστου λόγου, που πιθανώς και ή δήθεν καλλιλογία του να μας κάνει κακό ή ή δήθεν σοφία του να είναι ένα ξερό δεκανίκι που μας είναι άχρείαστο, αλλά του υπεύθυνου λόγου που μας προχωρεί και δεν μας ένημερώνει μόνο, του ζήθωρου του παλλόμενου από το φως της κορυφής, του λόγου που στέκει φίλος και αντίμαχος στην συνείδηση και στην καρδιά μας που ή ά μας τραντάζει με θεραπευτική πρόθεση. Το ξέρουμε όλοι και άς μη το όμολογούμε πώς, άπαντες οι οίκουοντες εις Ιωάννινα, οι ένδευμένοι την πορφύρα και την δύσση των Διπλωμάτων και οι πτωχολάζχοι των κοινών Απολυτηρίων έχουμε την άνάγκη του.

Όλοιπόν τ' έν «Αθήνας» «Άνεπιστέλλουα μέλη» μας άς κινήθου πρώτα άναζήτησιν των διδασκόντων εις το «Αθήναιον». Και έπειδ ή διδάσκοντες μας φαίνεται πώς είναι γνησίας ποιότητος άνθρωποι, άς του; ζητήσουν τ' χειρόγραφα των όμιλιών τους (και των περασμένων έτών) για λίγο καιρό. Άν όχι όλοι, μερικοί ή ά τ' δώσουν, ή ά μας πάρουν στα σοδάρια. Κι έμεις εδω οι πενήντα οι έκαστό, άς διαλέξουμε το «σηχερο» μας για να τις άπαγγέλλει.

Εύμαστα βέβαιοι πώς και ή πρόταση αυτή ή ά παρεξηγηθεί από σκοπού, μα δε μας νοιάζει. Έμεις το δήλώσαμε στο κύριο άρθρο του πρώτου τεύχους μας: «Μόνο για την άμέρευτη δίψα της καρδιάς μας».

***

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ Καζαντζάκη (όχι ή περίπτωση του έρημίτη και άνα-

χωρητή, όχι του ποιητή και φρονα, μηδενιστή) άλλ' αυτή του τειροαία μηρών που τον άνέδειξε πάλι στον έπαιρο του έραβίου Νόμπελ, μια γένη με μια ύπερόχη γαλήνη.

Η πρόβα, αυτή του Νίκου Καζαντζάκη στην παγκόσμια λογοτεχνική ένοση, έρχεται να δικαιώσει την αρχαιομένη με τραχύτητα, την κατατατα βαρμωτική, τραγική φωνή του που άποτελει άόλητα τ' άπλοια κατατατα της καρδιάς του χωρίς έπιόση, χωρητικό, άφροσεασιώθησε πώς στο αίθε της και στο άλλος έλων των πραγμάτων ένεδρεψει το «άποτροπαιο μηδέν» Κι άκου για τ' ή γώρα μας, άπυροτηρή, έτω και μόνον ή άπλη, προσο του Καζαντζάκη. Μετά από τ' παντο είδους ραπισματα που δεχθήκαμε σ' διεθνή πολιτικό, οικονομικό και άλλητικό στίβο, έρχεται αυτός ο «άπαρδεκτος» από πολλούς Κρητικούς γύνα μας άναστηλώσει τ' ή τιμή, να ή γαληνέσει.

***

ΚΑΙ με πού ο λόγος για το έραβ Νόμπελ, πληροφορούμε τους άνω γνώστες μας πώς άπενεμήθη έφέτος, τον Φρανσουά Μωριάκ μυθιστοριογράφου, μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας. Κατάχεται από μεγαλοαστική γαλική οικόγένεια και άρχισε τ' λογοτεχνική του καριέρα με δυο ποιητικά συλλογές. Έγραψε πολλά μυθιστορηματα εν' από αυτά μεταφρασμένο, «Τερέζα Ντεκερου», δημοσιεύει ά καιρό ή «Νέα Έστία».

Το έργο του πάλλεται από ένα έννο θρησκευτικό συναίσθημα. Μιλάει γαλήνια όταν στοχάζεται και όταν διεγείρεται συχνά άκού; τ' ή φωνή του ή ά να σε καλεί για μι ά σιωτηρία.

Παραθέτουμε τιμήμα από σύντομο άρθρο του γραμμένο άμέσως μετά τ' είδηση της δολοφονίας του είνρηνοποι Γκάντι, άπ' όπου καταφαίνεται πώς τυποί δεν τον θημώσιν και ή άλήθεια δεν τον τρομοκρατεί (τι ήταν να θυμώουμε αυτή τ' ή στιγμή δικό μας Αιδηματικό που στην κατοχή φόρεσε σήθος του «άγκυλωτών» και το ξεβγαλτό ξεπόρτισε το φουκαριάρικο σέρεκρεβοφόρα ρεύματα και πια δεν τ' άμολώνουν όδες οι «άντιβιστικοεθνικιστικές ένέσεις»! «Γιατί μι ά τέτοια τρέλλα δοκιμάστηκε πατέ σ' έναν από τους άφους της Αιώνιας Ιβόλης; Γιατί ύπεξαν πάντα μόνο πράξεις έπίσημες χαιρονομίες διπλωματικές και έγγραμεγαλοπρεπή και άτελεσφόρητα ποτές ή χαιρονομία τούτη, ή προτούτη ή άφαντασια που ή άκαθε τ' έχθροδες άδερφα να γονυπετήσουν; Ιώ τώτσο ο δικτικός κόσμος δεν είναι τό

Ομορφιάς όσο φαίνεται, αφού η
πρόση, πνοή του Ινδού γέροντα συγκί-
σε όλα τα πρακτορεία της οικουμέ-
νης, σάμπως να ήταν ο καταματωμένος
Στάλιν που είχε περάσει στην αιώ-
νη ζωή.

Το μυστικό τούτο της πρακτικότητας,
της μη βίας, ή αλληλεγγύης που τρελλάθηκε
παιδί ο Γκάντι δεν είναι πια έδω
να της δώσει σάρκα, να που πλα-
τείται πάλι στους άτρακτους του κόσμου,
αναζήτηση καποιανού άλλου γέροντα».

***

ΠΕΚΑΑΜΑ, με τον εποικισμό θόρυθο
που προκαλεί, συστηματικά κερδί-
στις συνειδήσεις των λογοτεχνών
της. Όχι η έμπορική ρεκλάμα για το
επιπέδον διδασκάλων, αλλά εκείνη η γελοία
επιπέδωση με το κορνίζωμα σ' έφημε-
ρίδων από επιστολές ή κριτικές για
έργο του εποικιστή συγγραφέα μας.
Ποιό αποκαλύπτονται δυο πράγματα:
πρώτον της προβολής του ενομάτος
επιπέδωντας την αναγνώρισή του
στο κοινό—με φόντο την έλπίδα για
επιπέδωση του έργου μας— από τη
έ, και η παντελής έλλειψη σεμνότη-
τος που είναι απαραίτητο να κυριαρ-
εί τον πνευματικό άνθρωπο από την
λη. Τά τέτοια πυκνά κρούσματα μας
οκαλούν λύπη και αγρία. Μας ένθυ-
ζούν και στον πληθυντικό μάλιστα,
λόγια των «Μυστηρίων» του Κινούτ
ήσουν: «Μ' αυτοί οι άνθρωποι δεν
ου την αίσθηση του γελοίου.» Άς
πάρουμε όμως απόφαση πως όχι μο-
ρα δεν καταδεικνύεται μ' αυτόν τον
πο ή αξία του έργου μας (φυσικά αν
έχει, και συχνότατα δεν πάραχει),
τα κινδυνεύουμε να μας στηλιτεύσει
νίως γι' αυτά μας τα καμώματα ή
έμενη γενιά που πολύ θά επιθυμού-
ει τον επαινό της.

***

«Η. Σ.» από το περασμένο τεύχος
τους εγκαινίασαν την ανηολόγηση
Ηπειρωτικής Λογοτεχνίας. Βέβαια
εθολόγηση του έργου των νεκρών
ει κάπως εύκολη, γιατί το έργο τους
ει συγκεντρωμένο και το βάρος πέ-
ι μόνο στο αισθητικό κριτήριο του
εργάτη μας ανηολόγου. Για τους
τανούς, θεωρήσαμε πιο σωστό ν'
υμνωθούμε στους ίδιους για μιαν
ρηγή από το έργο τους και τους κα-
ει από τη στήλη αυτή να μας απο-
λουον πεζά ή στίχους τους. Καλο-
ένεξαιρέτα όλους εσους διαμένουν
«Ηπειρο ή βρίσκονται εις την ξέ-
καλοουμε όλους εσους έχουν και
κ δεν έχουν σχέση με τις «Η.Σ.»,
ε σκοπός μας είναι όχι ή εμφάνιση

ενομάτων, αλλά ή συγκέντρωση, ει-
ωραϊότερου έχει γραφεί από Ηπειρώτη
μέχρι σήμερα για μια Πανελλήνιο προ-
βολή.

***

Ο ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΤΕΡΟΣ καλλιτέχνης
της εποχής μας ο Σαρλώ, που ορί-
σεται τελευταία στο Παρίσι, έγινε—
κατά τις έφημερίδες—το Ινδαλμα των
Παρισινών. Άσφαλώς οι Παρισίνοί δεν
αποθεώνουν το κομικό, γιατί το κομι-
κό στοιχείο στην Τέχνη του Τσάρλι
Τσάπλιν είναι κάτι το δεύτερο: εκείνο
που τους μαγνητίζει είναι ή απροσχη-
μάτιστη ανθρωπιά του, οι ανεπανόλη-
πτα τραγικές γκρομιάσεις του που κα-
τατίθενται στο χρόνο σαν «σημα» του
αιώνα μας. Και το πέσημό του ακόμη
στην τρύπα του υποβολέα, όπως μιλού-
σε σε όλα θεάτρου προς τους πνευμα-
τικούς ανθρώπους του Παρισιού, έχει
έναν έξοχο συμβολισμό. Συμβολίζει το
άτομο των ημερών μας που επιμένει με
γενναιότητα στη διατήρηση του παιδι-
κού στοιχείου του: του ανεξάρτητου,
του φωτεινού, του αγαθού. Που τρικλί-
ζει μόν μέσα στη μεταλλική λάμψη και
στη βουή των τρομερών γεγονότων που
το μαστιγώνουν αλύπητα, αλλά και
που δε στέκουν ίκανά να το άλλοιω-
σουν, να το λυγίσουν, να το πλάσουν
τέλος κατά το θέλημά τους.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

—Στις 1^η Οκτωβρίου ο έφορος
Άρχαιοτήτων Ηπειρου κ. Λάκκαρης
έπεσκέφη έναν άρχαιο οικισμό που
ερέθηκε τελευταία κοντά στο χωριό
Γραμμένο.

—Στον οικισμό αυτόν, εφρέθησαν
λείψανα αρχαίου ναού, άμφιθεάτρου και
ξενώνος και άλλα δείγματα, τάφων θε-
μέλια σπητιών και καταδαφισμένο φρού-
ριο. Άνήκει εις τον 6ον π. Χ. αιώνα
με λείψανα προϊστορικών χρόνων.

—Την πόλη μας έπεσκέφη ο συμ-
πατριώτης καθηγητής του Πανεπιστη-
μίου Θεσσαλονίκης κ. Β. Έξρχαρος.

—Το μνημόσυνο των Ζωσιμαδών
και του θαρώνου Τσίτσας στις 8 Νοεμ-
βρίου έγινε με την πρόπουσαν έξαρση,
με την παρουσία και του μακαριωτά-
του Αρχιεπισκόπου κ. Σπυριδώνος.

—Η Ζωσιμαία Παιδαγωγική Άκα-
δημία με τις εύλογιες του μακαριωτά-
του Αρχιεπισκόπου έτέλεσε εορτή υπο-
δοχής των νεοεισελθόντων σπουδαστών
της.

—Την πόλη μας έπεσκέφησαν δι-
ονοιας παραστάσεις εις το θέατρον
«Όρφεύς» πρώτα ο Τουρκικός θίασος
«Όσταμπούλ Κονσέρτ» και άργότερα ο

μουσικός θίασος Άθηνών, Ζούλ Καστο-
ρίδη.

—Ο κ. Θάνος Καρβελάς του Ραδι-
οφωνικού Σταθμού άσχολήθηκε ειδικά
στις τοπικές έφημερίδες.

—Ο κ. Λάκκαρης έφορος Άρχαιο-
τήτων Ηπειρου έδωσε διάλεξιν την 3ην
Νοεμβρίου με θέμα «Συμπεράσματα
από ιστορικές και αρχαιολογικές ανα-
ζητήσεις εις τα Ιωάννινα και την πε-
ριοχήν των».

—Στην πόλη μας εβρύθηκε Έλλη-
νο—Άμερικανικό έπιμωρφοτικό Ίν-
στιτούτο για την εκμάθηση της Άγγλι-
κής γλώσσας και γενικώτερα για την
έπικοινωνία με τον Άγγλο-Σαξωνικό
πολιτισμό.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

Άφού το θέλετε έτσι κ. Ζητ. δεν
μας πέφτει λόγος πια μόνο θά σας θυ-
μίσουμε κάτι λόγια του Μάκβεθ που
σας πάνε... κουτί!

—Είν' έμπόδιο
ε πρόκλησας του Κούμπερλαντ για μένα.
Κι' αν ίσως πάνωθε του δε μπορούω
να περθώσω, στη γήρ' εγώ θά πέσω!
μην και το δρόμο».

Δεν σας ξεχάσαμε κ. Άθην., με
είχαν κάτι άλλο: φίλοι μας σειρά. «Ό-
πως βλέπετε με το διελλίο σας άσχο-
λούμεθα.

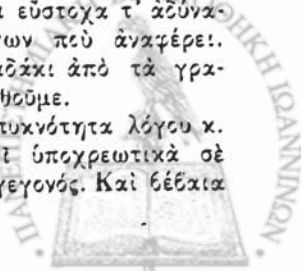
Οί στίχοι σας κακοί δ. Κ ο ρ. Έ-
καινο που λέει ο Ρίλκε: «στο κάθε τι
κοιμάται ένα τραγούδι», σας είναι
άγνωστο. Αν αυτό το τραγούδι των
πραγμάτων δεν το ξυπνήσει ή ευαισθη-
σία σας, έστω ή υπομονή σας αν γίνε-
ται, ποτέ, με ποτέ δε θά χαρήτε την
μελωδία του πολύ περισσότερο να την
αποθέσετε στην ψυχή μας...

Όστε για παιγνίδι περάσατε την
τέχνη κ. Άννα γ ν.: Μπά, δεν είστε...
φρέσκος. Πρίν 170 χρόνια τά ίδια πε-
ρίπου είπε και ο Κάντ και ο καντιαν-
ός Σίλλερ. Μά δόξα σοι ο Θεός, πολύ
σπάνια υποστηρίχτηκαν τέτοιες θεωρί-
ες! Έσείς, και να μας συγχωρείτε, με
τι παίζετε; Η ειλικρινής απάντησή
σας μας ενδιαφέρει.

Δεν είναι άπολύτως έτσι κ. Παν.,
έμως θυμίζω, συχνά, και σε μας τά
πανηγυρικά τεύχη το Κυριακάτικο
ρουχο. Κι' ύστερα μπόλικη ναφθαλίνη!

Πολύ ενδιαφέρουσα ή μελέτη σας κ.
Δ η μ. και σκοπεύει εύστοχα τ' αδύνα-
τα σημεία των έργων που αναφέρει.
Περάστε κανένα βραδάκι από τά γρα-
φεία μας να γνωρισθούμε.

Και μόνη ή πυκνότητα λόγου κ.
Ρ α φ τ. δεν έδηγγει υποχρεωτικά σε
αίσιοι και εύτυχές γεγονός. Και βέβαια

Η ΜΟΛΠΗ ΤΗΣ ΠΝΙΓΜΕΝΗΣ ΚΡΑΥΓΗΣ: ΤΕΛΛΟΣ ΑΙΡΑΣ

τὸ μακρόσυρτο... γαργάρισμα δὲν μᾶς θέλει. Μὰ ἕνα πού καὶ ἡ πικρότητα πολλὰς φορὰς πᾶσι νὰ κρούει νόση, λυμφοεική, καὶ ὑποσιτισμένη! Ὡστε... στείlate μας κάτι ἄλλο.

Μεταχειρίστηκε τὸν ἀνόπαρτο «Παθονάρε» κ. Α. Α. Ζ. ὁ Τάσος Παππᾶς, μὰ ἔτσι προσέξουμε στὸ «κρουτό» τὴ γήσινα ποιητικὴ φωνὴ του. Ἦ κρῖμα νὰ μὴ συμβαίνει καὶ μὲ σὰς; καὶ μὲ τὸς αὐτοὺς ἄλλους τὸ ἴδιο! Ἦ τότε εἰ λογοτεχνικὴς μᾶς «ἐκπλήξεις» ἢ ζεπερνοῦσαν καὶ τίς ἀντίστοιχες τοῦ Παρσιτοῦ κατὰ τὸν περασμένο αἰῶνα.

Ἦ μεταφράσῃ, σὰς, ἔπως πάντα, ἀξιολογῇ κ. Γ. Α. κ. Περιμένουμε καὶ ἄλλη συνεργασίᾳ σὰς.

Τὰ ξέρουν, τὰ ξέρουν ὅλοι κ. Ψ. Α. ρ. καὶ ἡ δημοσίευσή, τοῦ πηχναίου ἀρθρου σὰς δὲ ἢ πρόσθετα τίποτε. Τὸ ἴδιο εἶπε ἡ Πέρλ Μπάκ, ὅμως μὲ τόσην ἐπιγραμματικότητά: «Τίς περισσότερες φορὰς ἄλλο δὲν κάνει ὁ ἄνθρωπος παρὰ νὰ τελειοποιεῖ τὴ βιβαρότητα!»

Στοὺς φίλους μας Φάν. Τολύπ., Εὐθ. Μάημ., συνιστοῦμε διάδοσμα δικῶν μας καὶ ξένων ποιητῶν (σὲ καλὰς μεταφράσεις) γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ δώσουν κάτι ἄριστο.

Οἱ «Π. Σ».

ΒΙΒΛΙΑ ΜΑΣ ΕΣΤΕΙΛΑΝ:

—Ὁ κ. Λεάνδρος Ι. Βρανούσης: Ἄθανάσιος Ψαλλίδας ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους. Ἔκδοσι «Ἡπειρ. Ἑστίας» Γιάννενα 1952.

—Ὁ κ. Γ. Ξ. Στριαννίδης: Ἦ συγκομιδὴ τῆς μοναξιάς. Ποιήματα. Θεσσαλονίκη 1952.

—Ἦ κ. Χρυσάνθη Ζιτσαία: Ὅράματα. Ποιήματα. Ἔκδοσι τοῦ Περιεδικοῦ Μορφῆς. Θεσσαλονίκη 1951.

—Ὁ κ. Νίκος Κοσμάς, δημοδιδάσκαλος: Ἱστορία τῆς Μακεδονίας. Θεσσαλονίκη 1951.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ: «ΜΟΡΦΕΣ»,

(Λογοτεχνία—Τέχνη—Φιλοσοφία). Διευθυντῆς Β. Δεδούσης(Θεσσαλονίκη, μηνῶν Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου.

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Διευθυντῆς: ΕΥΑΓΓ. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 10 (Ὀκτωβρίου) τοῦ Παιδαγωγικοῦ περιοδικοῦ «Παιδεία καὶ Ζωή» περιέχον, ἔπως πάντοτε, πλουσιωτάτην καὶ ἐκλεκτὴν ὕλην, συ-

(Ζητοῦμε συνεργασίαν, τόσο ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες μας, όσο καὶ ἀπὸ τὸν συνεργάτη μας κ. Βασ. Ι. Παππᾶ που ἀποσπουδαία θινικὸς ἔχει, στὴν δημοσίευσή, μελέτη του γιὰ τὸν πρόφορα χαρμῶν ποιητῆ, Τέλλο Ἰγνα Παρσιτοῦ ἢ ὑπογραφή, τοῦ κ. Παππᾶ (σὲ πολλὰ ἀντίτυπα τοῦ παρόντος τεύχους) μὴ κακοποιᾷ τὸ μυστήριον τοῦ Μ. Μαρῶ, ἐνώ ἡ μεταφράσι, του σφαιλάται εἰς ἄλλον μας συνεργάτη, καὶ δεύτερο γιὰ τὸ τέλος τῆς μελέτης τοῦ κ. Παππᾶ μετατέθηκε γιὰ τὸ ἴδιον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ μας, ἐνῶ ἔπραξε νὰ μετατεθεῖ ἔδω, ἔπως καὶ γίνεται).

Ἄμετακίνητη, πάντα στὸ βάθος κερδοσκοπεί, ἀμετάθετη λοχεύει αὐτὴ ἡ συνειδητὴ τοῦ ἀδιέξοδου. Δὲν ὑπάρχουν οἱ φυσικὴς δυνατότητες πού ἢ σπασοῦν αὐτὸ τὸ πλέγμα καὶ ἡ ἀναδώσουν τὴν ἀφετηρία τῆς σκευηνῆς περιπέτειας μᾶς συνεκαρμένης ζωῆς. Ἦ τροχιά ἔχει ἀμετάκλητα προδιαγραφεῖ. Ἦ βλῆτιώδης νηγεμία τοῦ καρμῆτου μόνο. Ἦ ὑπομονετικὴ καὶ συμμένη βίωσι τῆς καθημερινῆς καταδυναστεύσης. Ὅλα ρυθμισμένα, σταθμισμένα, τοπολητημένα, κανονικὰ δουρικὰ ἀμετάτρεπτα. Τίποτε δὲν πρόκειται ν' ἀλλάξει. Τίποτε δὲν πρόκειται νὰ συμβεῖ. Οὔτε μᾶ ψευ-

δαίση, μὲ πᾶν, μὲ προσοκ. Ἦ καὶ οὐδέτερος ἄνθρωπος χωρὶς πᾶν, ἀλλὰ μὲ τὴν πύθ. καμῖν, ὅμως οὐ τσουναῖδισι, μὲ τὴν πύθ. καμῖν, καὶ ἡ γτερή, ἀλλὰ καὶ σποικιῆ, δικαίως ἡ φηορά; τοῦ ἀποτὸ πᾶν. Ἦνας κατ' ἄλλῃν ἐκπρόσωπος τῆς παρακμῆς καὶ τῆς καθημερινῆς τραγικότητος. Ἦνας κερπὸς ὁρμημαρμένος στὸν ἴσκιον, στὸν καὶ ὑπερῶριμος ὡς τὴ σήψη.

...Τὸ βλέπεις αὐτὸ τὸ ἀδιέξοδο, βλέπεις κληρὰ νὰ ἐπέρχεται; Κί' ἀνεσαι, ἐρχαταλείπεις αὐτάρεστα αὐτὸ Ἦ οὐ πὸ ἢ ἄλλ. π. εἰς μάλιστα, κατὰ ζῶντας, το μὲ τὸ χαιρέκακο σαρκαστὸ καὶ τὴν ἀδιαφορία τῆς αὐτοκατὰ στρωφῆς. Κάτι πού τὸ ζῆσεις σὲ ἀπαλλάξει ἀπ' τὸ μαρτύριο πού ἔχει ὑποβάλλει χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ μιθῆσεις. Ἄλλῃ καμῖνὰ γενναϊότερη πίδα δὲν μπορεῖς νὰ ἔχεις. Ἦλικὰ παραμένει ἀμείωτο καὶ σταθερὸ εἰς ὁ πῶθος τῆς γαλήνης. Εἶνας εἰς ἀναπῆτικὸς λικνισμὸς μῆσς στὸ ἄθεο τίποτ τῆς ταπεινῆς καὶ δειλῆς; κί' ἀπραγψυχῆς τῶν πραγμάτων.

Ἦπνε μου, ἀπόφα δὲν πονῶ μὰ ἰθρῶνω καὶ θαρῆμαι. Κί ἐσὺ σὰ βρέφος, πάρε με καὶ γλυκοξάλοσέ με.

Κάνε κι ἐσὺ χινόπορο, στὸ κρῖο ἔξωτερο δελι, νὰ κλάψη ζυσαρμόνικα σ' ἐνὸς παιδιοῦ τὰ χεῖλη.

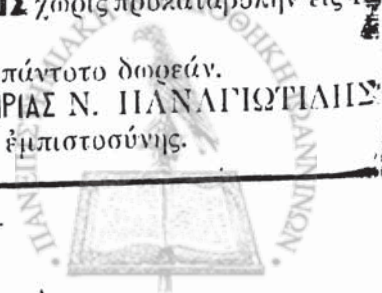
ΣΗΜ —Τὰ παραπάνω ἀποτελοῦν μέρος αὐτῆς ἐργασίας Φυσικὸ πῶς δὲν ἔξαντλὸ ἴδιον. Στὸν ἄνθρωπον στέκονται παρὸς ὅσο μὰ καὶ αὐτὸ ὄχι σὲ ὅλο τὸ πλά καὶ τίς πτυχῆς. Χαρακτηριστικὰ τοῦ μετα, θίγουν μόνο.

ΒΑΣ. Ι. ΠΑΠΠΑΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἦ εἰκοσαετία τῶν Ραδιοεργαστηρίων ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΑΠ 17 Ἰουλίου 1932-- 17 Ἰουλίου 1952. Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει εἰκοσαετίας στὰ Γιάννενα τὰ Ραδιοεργαστήρια ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΑΠ ἢ ἀ διαθέσουν Ραδιόφωνα **ΦΙΛΛΙΠΣ** χωρὶς προκαταβολὴν εἰς 40 ἔβδομαδιαίας δόσεις.

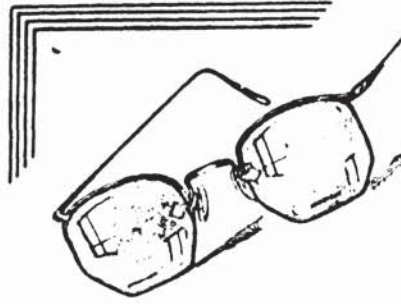
Λυχνία καὶ παρυσκευὴ ὅπως πάντοτε δωρεάν. **ΕΠΩΦΕΛΗΘΗΤΕ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΙΚΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΑΠ** Τὰ ἐργαστήρια τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης.

ΣΤΟΥ ΖΑΡΙΜΠΑ
ΜΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ
των παγκοσμίου φήμης ΟΛΛΑΝΔΙΚΩΝ ΡΑΔΙΟΦΩΝΩΝ
ΣΙΕΡΑ

Λιαιτίθενται άνευ προκαταβολής εις 30
εβδομαδιαίας δόσεις.

*Άμεσος και ταχεία εξοπλητήσις εις επισκευήν
ΡΑΔΙΟΦΩΝΩΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΨΥ-
ΓΓΕΙΩΝ και πάσης ηλεκτρικής συσκευής.
ΗΛΕΚΤΡΙΚΑΙ ΚΑΙ ΥΔΡΑΥΛΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
Με πεπειραμένους τεχνίτας

Επιστημονική εκτέλεσις
οφθαλμολογικών συν-
ταγών.
Συλλογή κρυστάλλων
και σκελετών, των καλ-
λιτέρων εργοστασίων.

ΚΟΥΤΣΑΒΕΛΗΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ · ΚΕΝΤΡ. ΠΛΑΤΕΙΑ · ΤΗΛ. 5-44

ΚΟΜΜΟΤΗΡΙΟΝ
ΜΑΡΑ ΚΩΝ. ΜΑΪΠΑ

Καλλάρη 67

Επέστρεψε εξ Αθηνών ήκοι
μώτρα ΜΑΡΙΑ ΜΑΪΠΑ και
δέχεται και εκάστην τις Κυρί-
ες και Δεσποινίδες, για τελευταί-
ας Μόδας χτενίσματα και κουρέ-
ματα, για ψυχρή Περμανάντ Ο-
ΡΕΙΟΙ, και έλαιοβαφαι ΜΑΡ-
ΒΕΙΛΟΥΣ, ο τ ο Κομμωτήριον
της το όποιον έπλούτισε με νέα
ηλεκτρικά μηχανήματα, νέα φάρ-
μακα, νέες βαφές, νέα θερμικά
όργανα και τελευταίου τύπου
στεγνωτήρας.

**ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ & ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΧΟΒΟΛΟΣ**

ΟΔΟΣ ΚΑΛΛΑΡΗ 36 (Κουρμανιό)

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Βιβλία Σχολικά Δημοτικού και Γυμνασίου Παιδι-
κά Παιδαγωγικά Έμπορικά Μέσης διδασκαλί-
ας. Νέες Εικόνες Πρόσων και μεγάλη σύλλογή ει-
δών στολισμού. Χειροτεχνήματα τα πλέον σύγχρονα.

ΤΟ ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ
Β. Α. ΜΠΑΜΠΑΣΙΚΑ

Λόγω ρημοτομήσεως ΜΕΤΕΦΕΡΘΗ εκ της έδου
ΑΒΕΡΩΦ 39, εις την έδδν 28ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 91 (πρώην
Σουλίου) πλησίον του Κέντρου «ΛΑΣΟΣ»
ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 4-97

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ν. ΕΥΘΥΜΙΑΔΗΣ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

Κάνιγγος 52 — Ιωάννινα

‘ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ,

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ

